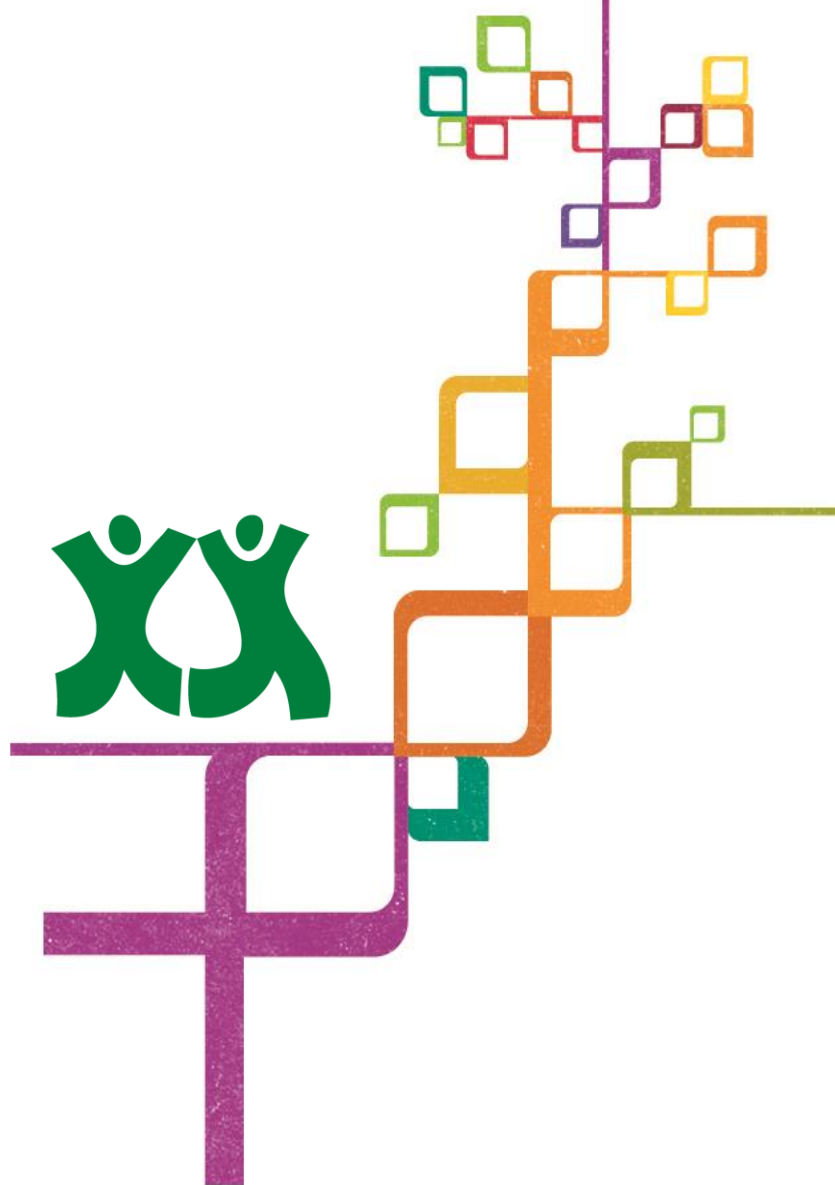

Lokalna Strategia Rozwoju
Lokalnej Grupy Działania
„Podgrodzie Toruńskie”

Kwiecień 2017 r.

Spis treści

1.	Charakterystyka LGD.....	6
1.1.	Forma prawna i nazwa stowarzyszenia.....	6
1.2.	Obszar.....	6
1.3.	Potencjał LGD.....	8
1.3.1.	Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD.....	8
1.3.2.	Reprezentatywność LGD.....	9
1.3.3.	Poziom decyzyjny – rada.....	10
1.3.4.	Zasady funkcjonowania LGD.....	11
1.3.5.	Potencjał ludzki LGD a regulaminy Rady LGD i Biura LGD.....	12
2.	Partycypacyjny charakter LSR.....	15
2.1.	Etap pierwszy prac nad LSR.....	15
2.2.	Etap drugi prac nad LSR.....	16
2.3.	Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane podczas tworzenia LSR.....	17
3.	Diagnoza – opis obszaru i ludności.....	17
3.1.	Sytuacja demograficzna.....	18
3.1.1.	Liczba ludności i gęstość zaludnienia.....	18
3.1.2.	Struktura ludności ze względu na płeć.....	19
3.1.3.	Struktura wiekowa ludności.....	19
3.1.4.	Przyrost naturalny i saldo migracji.....	21
3.1.5.	Prognozy demograficzne.....	21
3.2.	Gospodarka.....	23
3.2.1.	Podmioty gospodarcze.....	23
3.2.2.	Najważniejsze branże przemysłu i usług.....	24
3.2.3.	Kondycja przedsiębiorstw. Bariery i potrzeby rozwojowe.....	25
3.2.4.	Przedsiębiorczość społeczna.....	27
3.2.5.	Rynek pracy.....	27
3.2.6.	Dochody podatkowe.....	30
3.3.	Rolnictwo.....	30
3.3.1.	Uprawy.....	30
3.3.2.	Hodowla zwierząt.....	31
3.3.3.	Kierunki produkcji rolnej.....	32
3.4.	Środowisko przyrodnicze.....	32
3.4.1.	Ukształtowanie terenu, wody, gleby i lasy.....	32
3.4.2.	Klimat.....	32
3.4.3.	Obszary chronione.....	33
3.4.4.	Zanieczyszczenie środowiska.....	34
3.5.	Turystyka.....	34
3.5.1.	Potencjał turystyczny obszaru.....	34
3.5.2.	Szlaki turystyczne.....	35
3.5.3.	Infrastruktura turystyczna.....	37
3.6.	Dziedzictwo kulturowe.....	38
3.6.1.	Zabytki.....	38
3.6.2.	Instytucje kultury.....	40
3.6.3.	Lokalna twórczość.....	41
3.6.4.	Produkty regionalne.....	41
3.7.	Rewitalizacja społeczna i gospodarcza.....	42
3.8.	Infrastruktura techniczna.....	42
3.8.1.	Infrastruktura drogowa.....	42
3.8.2.	Infrastruktura telekomunikacyjna i informacyjna.....	43
3.8.3.	Gospodarka wodno-ściekowa.....	44
3.8.4.	Gospodarka odpadami.....	45
3.8.5.	Sieć gazowa.....	45
3.8.6.	Odnawialne źródła energii.....	46
3.9.	Pomoc społeczna.....	46

3.9.1.	Korzystający z pomocy społecznej	46
3.9.2.	Przyczyny korzystania z pomocy społecznej.....	47
3.9.3.	Instytucje świadczące pomoc społeczną.....	48
3.9.4.	Pieczna zastępcza	48
3.9.5.	Opieka nad dziećmi do lat 3.....	49
3.10.	Działalność organizacji społecznych	49
3.10.1.	Kluby seniora.....	49
3.10.2.	Organizacje teatralno-muzyczne.....	50
3.10.3.	Koła gospodyń wiejskich.....	50
3.10.4.	Kluby sportowe.....	51
3.10.5.	Stowarzyszenia i fundacje	51
3.10.6.	Problemy i potrzeby lokalnych organizacji społecznych.....	53
3.10.7.	Grupy docelowe.....	54
4.	Analiza SWOT.....	55
5.	Cele i wskaźniki	59
6.	Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	70
6.1.	Formy wsparcia operacji w ramach LSR.....	70
6.2.	Cel tworzenia procedur.....	70
6.3.	Zakres procedur	70
6.3.1.	Sposób oceny i wyboru projektów indywidualnych realizowanych przez beneficjentów innych niż LGD.....	70
6.3.2.	Sposób oceny i wyboru projektów grantowych	71
6.3.3.	Kryteria wyboru projektów	75
6.3.4.	Procedura zmiany kryteriów wyboru projektów.....	73
7.	Plan działań.....	73
8.	Budżet LSR	73
9.	Plan komunikacji.....	73
10.	Zintegrowanie	75
10.1.	Zgodność i komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi i strategicznymi.....	75
10.2.	Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla planowanych w ramach LSR celów i przedsięwzięć.. ..	78
11.	Monitoring i ewaluacja.....	79
12.	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	80

Załączniki

Załącznik nr 1. Procedura aktualizacji LSR	81
Załącznik nr 2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	82
Załącznik nr 3. Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	84
Załącznik nr 4. Budżet LSR.....	87
Załącznik nr 5. Plan komunikacji	88

Spis tabel

Tabela 1. Podstawowe informacje na temat Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie”.....	6
Tabela 2. Podstawowe informacje o gminach wchodzących w skład LGD.....	6
Tabela 3. Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD	11
Tabela 4. Narzędzia wykorzystane w procesie komunikacji z lokalną społecznością podczas tworzenia LSR	17
Tabela 5. Liczba ludności na obszarze LGD.....	18
Tabela 6. Liczba ludności na obszarze LGD w 2014 r.	19
Tabela 7. Prognozy demograficzne dla powiatu toruńskiego na lata 2016-2030	21
Tabela 8. Podmioty gospodarki narodowej na obszarze LGD.....	23
Tabela 9. Struktura podmiotów gospodarczych na obszarze LGD w 2014 r. ze względu na wielkość zatrudnienia	23

Tabela 10. Najważniejsze firmy i zakłady na terenie LGD.....	24
Tabela 11. Bezrobotni wg płci, wykształcenia i czasu pozostawiania bez pracy w 2014 r.	29
Tabela 12. Wielkość dochodów podatkowych na 1 mieszkańca obszaru LGD w 2013 r.....	30
Tabela 13. Udział powierzchni użytków rolnych obszaru LGD Podgrodzie Toruńskie w powierzchni obszary ogółem.....	30
Tabela 14. Formy ochrony przyrody.....	33
Tabela 15. Ocena stanu czystości rzek (2014 r.).....	34
Tabela 16. Atrakcje turystyczne występujące na obszarze LGD	34
Tabela 17. Zestawienie szlaków turystycznych występujących na obszarze LGD	35
Tabela 18. Długość ścieżek rowerowych na obszarze LGD w 2014 r.	37
Tabela 19. Zaplecze turystyczne	37
Tabela 20. Najważniejsze obiekty zabytkowe i kulturowe	38
Tabela 21. Instytucje kultury.....	40
Tabela 22. Muzea na terenie LGD	40
Tabela 23. Lokalni twórcy ludowi i artyści	41
Tabela 24. Długość dróg publicznych na terenie LGD	43
Tabela 25. Pokrycie obszaru LGD infrastrukturą telekomunikacyjną w 2013 roku.....	43
Tabela 26. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz korzystający z sieci na obszarze LGD Podgrodzie Toruńskie	44
Tabela 27. Korzystający z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.....	44
Tabela 28. Komunalne oczyszczalnie ścieków na terenie LGD Podgrodzie Toruńskie	44
Tabela 29. Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku na obszarze LGD Podgrodzie Toruńskie w 2014 r.	45
Tabela 30. Długość sieci gazowej, odbiorcy i zużycie gazu na obszarze LGD w 2013 r.	45
Tabela 31. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej wg powodów trudnej sytuacji życiowej w 2014 r.....	47
Tabela 32. Kluby Seniora	49
Tabela 33. Organizacje teatralno-muzyczne.....	50
Tabela 34. Koła gospodyń wiejskich.....	50
Tabela 35. Kluby sportowe.....	51
Tabela 36. Najprężniej działające organizacje pozarządowe	51
Tabela 37. Grupy defaworyzowane na obszarze LSR	55
Tabela 38. Analiza SWOT.....	56
Tabela 39. Wskaźniki dla Cel ogólny 1	61
Tabela 40. Wskaźniki dla Celu ogólnego 2.....	64
Tabela 41. Wskaźniki dla Celu ogólnego 3.....	67
Tabela 42. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników	68
Tabela 43. Wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych.....	74
Tabela 44. Zgodność LSR z innymi dokumentami strategicznymi	75

Spis wykresów

Wykres 1. Szczegółowy budżet LSR w okresie programowania 2007-2013 (w zł)	9
Wykres 2. Struktura członków LGD	10
Wykres 3. Reprezentatywność poszczególnych sektorów w składzie Rady LGD.....	11
Wykres 4. Struktura płci ludności na obszarze LGD	19
Wykres 5. Struktura wiekowa ludności zamieszkującej obszar LGD	20
Wykres 6. Obciążenie demograficzne	20
Wykres 7. Przyrost naturalny i saldo migracji na obszarze LGD	21
Wykres 8. Struktura podmiotów gospodarczych na obszarze LGD w 2014 r. wg sekcji PKD	24
Wykres 9. Bariery rozwoju podmiotów gospodarczych działających na terenie LGD Podgrodzie Toruńskie	26
Wykres 10. Liczba bezrobotnych oraz udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	27
Wykres 11. Struktura zasiewów na terenie LGD Podgrodzie Toruńskie.....	31
Wykres 12. Zwierzęta gospodarskie na terenie LGD	31
Wykres 13. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	46

Wykres 14. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem.....	47
Wykres 15. Problemy organizacji pozarządowych.....	54

Spis schematów

Schemat 1. Struktura organizacyjna Biura LGD	12
Schemat 2. I seria spotkań dotyczących opracowania LSR „Podgrodzie Toruńskie”	15
Schemat 3. II seria spotkań dotyczących opracowania LSR „Podgrodzie Toruńskie”	16
Schemat 4. Grupy docelowe	54
Schemat 5. Analiza SWOT	55
Schemat 6. Cele ogólne i szczegółowe.....	59
Schemat 7. Powiązanie celów i przedsięwzięć z diagnozą i analizą SWOT	60
Schemat 8. Powiązanie celów i przedsięwzięć z diagnozą i analizą SWOT	63
Schemat 9. Powiązanie celów i przedsięwzięć z diagnozą i analizą SWOT	66
Schemat 10. Typy operacji realizowanych w ramach LSR.....	70
Schemat 11. Procedura wyboru projektów do realizacji w ramach LSR.....	Error! Bookmark not defined.
Schemat 12. Rodzaje działań, które musi zrealizować Biuro LGD po zakończeniu wyboru operacji..	Error! Bookmark not defined.
Schemat 13. Procedura wyboru projektów do realizacji w ramach LSR.....	71
Schemat 14. Grupy docelowe.....	75

Spis map

Mapa 1. Obszar Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie” na tle powiatu toruńskiego	7
Mapa 2. Sieć drogową na obszarze LGD	42

Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Centrum Sportu i Rekreacji „Olender”	37
Zdjęcie 2. Kościół p.w. Ignacego Loyoli w Młyńcu Drugim	39
Zdjęcie 3. Kościół rzymsko-katolicki w Małej Nieszawce	39
Zdjęcie 4. Dwór w Obrowie.....	39

1. Charakterystyka LGD

1.1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie” jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym oraz trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 1. Podstawowe informacje na temat Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie”

Nazwa	Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”
Forma prawna	Stowarzyszenie specjalne posiadające osobowość prawną
Data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego	09.06.2006 r.
Logo	

Źródło: ems.ms.gov.pl, podgrodzietoruńskie.pl

1.2. Obszar

W skład Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie” wchodzi trzy gminy powiatu toruńskiego, położonego w województwie kujawsko-pomorskim:

- Lubicz
- Obrowo
- Wielka Nieszawka

Wszystkie Gminy wchodzące w skład LGD mają charakter wiejski. Ich teren zamieszkiwało w 2014 r. łącznie 38 767 mieszkańców (stan na dzień 31.12.2013 r. – 38 171 osób, dane na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych). Na obszarze LGD nie jest zlokalizowane żadne miasto. Teren położony jest jednak w bezpośrednim sąsiedztwie drugiego pod względem liczby ludności w województwie miasta Torunia. Łączna powierzchnia obszaru LGD wynosi 484 km², co stanowi 39% obszaru powiatu i prawie 3% powierzchni województwa.

Tabela 2. Podstawowe informacje o gminach wchodzących w skład LGD

Jednostka terytorialna	Rodzaj	Powierzchnia w km ²	% udział w obszarze LGD	Liczba mieszkańców	% udział w ogólnej liczbie ludności LDG	Gęstość zaludnienia (os./km ²)
Lubicz	gmina wiejska	106	22	19 267	50	182
Obrowo	gmina wiejska	162	33	14 627	38	90
Wielka Nieszawka	gmina wiejska	216	45	4 873	12	23
Obszar LGD	-	484	100	38 767	100	80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, stan na 31.12.2014.

Gminą o najmniejszej powierzchni (106 km²), a zarazem największej liczbie mieszkańców (19 267 os.) jest Lubicz. Gęstość zaludnienia gminy wynosi 182 os./km². Odwrotna sytuacja występuje w Wielkiej Nieszawce, która zajmuje prawie połowę powierzchni obszaru LGD (45%), zamieszkuje ją natomiast

najmniejsza liczba ludności (4 873 os.). Duża powierzchnia oraz mała liczba mieszkańców skutkują bardzo niską gęstością zaludnienia na terenie gminy (23 os./km²). Obrowo zamieszkuje trzy razy więcej osób (14 627 os.) niż Wielką Nieszawkę, a jego udział w łącznej powierzchni obszaru LGD wynosi 38%.

Mapa 1. Obszar Lokalnej Grupy Działania „Podgródzie Toruńskie” na tle powiatu toruńskiego

Źródło: podgrodzietorunskie.pl

Obszar LGD graniczy:

- od północy z: miastem Toruniem, gminami Zławieś Wielka i Łysomice, położonymi w powiecie toruńskim
- od wschodu z: gminami Kowalewo Pomorskie i Ciechocin, znajdującymi się w powiecie golubsko-dobrzyńskim
- od południowego-wschodu z gminą Czernikowo, leżącą w powiecie toruńskim
- od południa z: gminami Aleksandrów Kujawski i Ciechocinek, położonymi w powiecie aleksandrowskim
- od południowego-zachodu z: gminami Rojewo i Gniewkowo, znajdującymi się w powiecie inowrocławski
- od zachodu z gminą Solec Kujawski, leżącą w powiecie bydgoskim

Obszar LGD cechuje dość równomiernie rozmieszczona sieć dróg krajowych i wojewódzkich, które zapewniają mu zewnętrzną dostępność transportową. Przez jego teren przebiega autostrada A1, drogi krajowe nr 15, 96, 10 oraz linie kolejowe nr 353, 18, 27.

W perspektywie finansowej 2014-2020, LGD będzie realizowało ideę RLKS czyli Rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, która służy włączeniu obywateli na szczeblu lokalnym w inicjowanie i realizację działań na rzecz rozwoju lokalnego. Inicjatywy te będą mogły zostać zrealizowane dzięki opracowaniu i wdrożeniu lokalnej strategii rozwoju obszaru LGD i zostaną sfinansowane z następujących Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFIS):

- Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
- Europejskiego Funduszu Społecznego

Nie przewiduje się finansowania z Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, gdyż teren LGD nie jest obszarem rybackim.

1.3. Potencjał LGD

1.3.1. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Sposób powstania LGD

Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie” to stowarzyszenie powołane z inicjatywy władz samorządowych, organizacji pozarządowych oraz mieszkańców z trzech położonych w sąsiedztwie Torunia gmin: Zławieś Wielka, Wielka Nieszawka i Lubicz. Stowarzyszenie uzyskało wpis do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 09.06.2006 r. Obecna LGD jest kontynuacją LGD, która realizowała LSR w okresie programowania 2007-2013.

Celem Stowarzyszenia jest podejmowanie wszechstronnych działań zmierzających do wspierania integracji społeczności lokalnych z Unią Europejską, przyspieszenia przemian w środowisku wiejskim i małych miast, zwłaszcza działań w zakresie oświaty obywatelskiej poprzez: doradztwo, działalność naukową, naukowo-techniczną, wydawniczą, szkoleniową, działań na rzecz rozwoju produkcji rolniczej i rynku rolnego, ochrony środowiska naturalnego oraz wspieranie organizacyjne i rzeczowe osób fizycznych i jednostek organizacyjnych, które podejmują takie działania, wspieranie idei samorządu lokalnego, wspieranie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju ekonomicznego i społecznego gmin.

W 2015 r. LGD opuściła gmina Zławieś Wielka, a jej miejsce zajęła gmina Obrowo.

Doświadczenie LGD

W 2007 roku, w ramach Pilotażowego Programu LEADER +, LGD rozpoczęła realizację projektu pn. „Poprawa jakości życia na obszarze funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Podgrodzie Toruńskie”. W ramach projektu, LGD organizowała szkolenia agroturystyczne, językowe i komputerowe, warsztaty z zakresu produktu lokalnego i biomasy oraz festyny. Ponadto przeprowadzono badania marketingowe w celu określenia rodzaju zapotrzebowania mieszkańców okolicznych miast na formę wypoczynku na obszarze Podgrodzia, a także zlecono wykonanie koncepcji technicznych dla miejsc wypoczynku mieszkańców wsi. W ramach projektu utworzono trzy punkty konsultacyjne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości, zorganizowano wyjazdy studyjne do gospodarstw agroturystycznych w kraju i zagranicą (m.in. Kraków, Austria, Gdańsk), opracowano także materiały promocyjno-informacyjne.

LGD posiada doświadczenie w zakresie wdrażania LSR w perspektywie 2007-2013, a w szczególności w przeprowadzaniu ocen i dokonywaniu wyboru operacji do dofinansowania w ramach LSR.

Łączny budżet przeznaczony na realizację LSR w okresie programowania 2007-2013 wynosił 4 814 736 zł. Środki te trafiły do LGD za pośrednictwem osi 4 Leader oraz osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

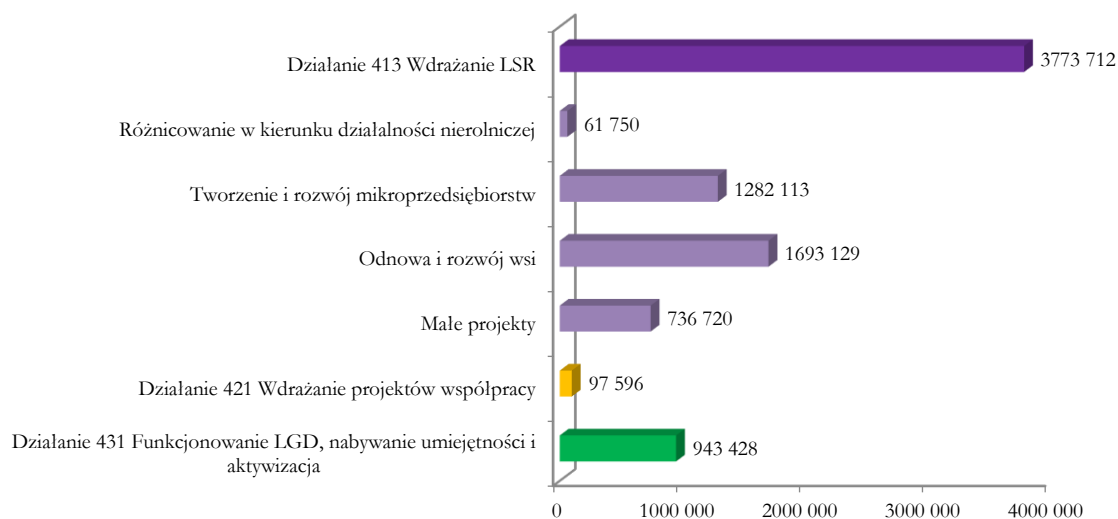
Łączna kwota przydzielonej pomocy w ramach działań: Odnowa i rozwój wsi, Małe projekty, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej wyniosła 3 637 032,35 zł, z czego dotychczas wypłacono **3 635 562,35 zł** co stanowi **96% całego budżetu przeznaczanego na wdrażanie LSR¹**.

Na poniższym wykresie przedstawiono szczegółowy podział budżet LSR w okresie programowania 2007-2013.

¹ Raporty z systemu OFSA-PROW-DD na dzień 02.11.2015 r.

Wykres 1. Szczegółowy budżet LSR w okresie programowania 2007-2013 (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LSR Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie”.

W ramach LSR zrealizowano łącznie 54 tzw. „małe projekty”, które kwalifikowały się do wsparcia w ramach osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, PROW na lata 2007-2013. (tj. innych źródeł niż os 4 Leader PROW). Na ich realizację przeznaczono łącznie środki w wysokości 705 585,05 zł².

Ponadto w ramach działania 412 Wdrażanie projektów współpracy LGD Podgrodzie Toruńskie zrealizowała 4 operacje we współpracy z innymi LGD z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego. Projektami o największej liczbie podmiotów współpracy były:

- Publikacja „Kujawsko-Pomorskim Szlakiem Lokalnych Grup Działania” – 18 podmiotów współpracy
- Wydanie publikacji „Legendy Kujawski” oraz jej promocja – 5 podmiotów współpracy

W perspektywie finansowej 2007-2013 LGD organizowało wyjazdy studyjny do innych LGD – w Hiszpanii, Portugalii i Austrii.

Wśród członków Rady LGD znajdują się osoby, które uczestniczyły we wdrażaniu LSR w perspektywie finansowej 2007-2013. Posiadają one doświadczenie zarówno w realizacji, ocenie jak i wyborze operacji w ramach PROW 2007-2013, os 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej oraz os 4 Leader. Osoby te brały także udział w szkoleniu „Rola i zadania Lokalnej Grupy Działania w realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 - 2013 os 3 i os 4”.

1.3.2. Reprezentatywność LGD

Budowanie partnerstwa, jakim jest LGD oraz tworzenie strategii, polega na stopniowym włączaniu nowych grup interesu, środowisk społecznych i zawodowych oraz poszerzaniu się reprezentacji partnerstwa o przedstawicieli tych grup i środowisk.

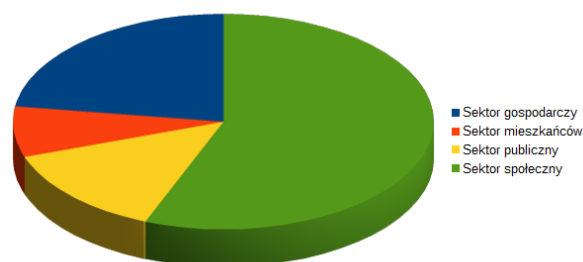
W skład LGD Podgrodzie Toruńskie wchodzi przedstawiciele następujących sektorów:

- Publicznego
- Społecznego
- Gospodarczego
- Mieszkańców

² j. w.

Poniższa tabela obrazuje strukturę członków LGD ze względu na reprezentowany przez nich sektor.

Wykres 2. Struktura członków LGD

Źródło: Opracowanie własne.

Zakres tematyczny instrumentu RLKS obejmuje m. in. działania na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy, przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, rozwój ekonomii społecznej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym, rewitalizację fizyczną, gospodarczą i społeczną ubogich społeczności na obszarach wiejskich. Aby efektywniej realizować wymienione wyżej zadania, w LSR zdefiniowano grupy defaworyzowane i określono dla nich rodzaje operacji i metody komunikacji. Do tych grup zaliczają się:

- Osoby w wieku powyżej 50 lat
- Osoby oddalone od rynku pracy
- Kobiety (w tym osoby z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi)
- Osoby do 30 roku życia
- Osoby niepełnosprawne

Osoba oddalona od rynku pracy- to osoba bezrobotna zgodnie z art.2 ust.1 pkt 2, ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2004 Nr 99 poz. 1001).

Problemy opiekuńczo-wychowawcze to wszelkiego rodzaju czynniki wewnętrzne i zewnętrzne utrudniające prawidłowe zachowania się dzieci i młodzieży. Doprowadzają one do zachowań niezgodnych z obowiązującymi normami współżycia społecznego i do zaburzeń poprawnych relacji społecznych. Zachowania te to m.in. zachowania agresywne, konfliktowość, nieposłuszeństwo, lękliwość, wycofanie, sięganie po papierosy, alkohol i narkotyki, drobne wykroczenia, wagarowanie.

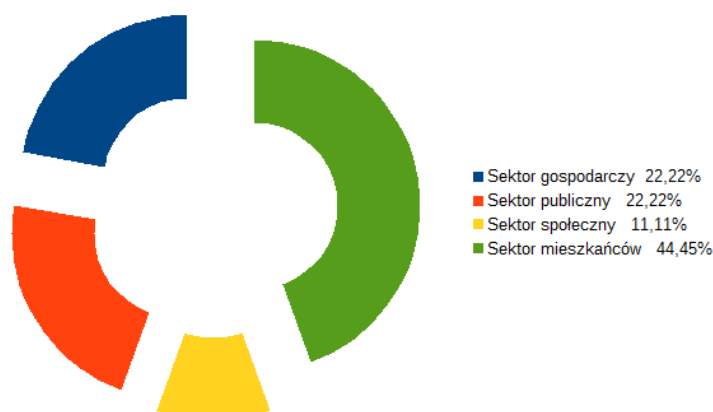
Osoby z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi to osoby, które z powodów niewydolności wychowawczej lub innych czynników, jak np. trudności materialne, problemy zdrowotne doświadczają wyżej wymienionych trudności w procesie wychowywania dzieci.

1.3.3. Poziom decyzyjny – Rada

Organem decyzyjnym LGD jest Rada. W celu efektywnej realizacji LSR oraz zapewnienia szerokiego zaangażowania wszystkich grup interesu, w skład Rady LGD weszli członkowie sektora: publicznego, gospodarczego, społecznego i mieszkaniowego. W Radzie LGD zasiada 56% kobiet i 44% mężczyzn. Żadna z zaangażowanych w realizację LSR grup interesu nie posiada w składzie Rady więcej niż 49% praw głosu. W jej składzie znajduje się jedna osoba poniżej 35 roku życia.

Poniższy wykres przedstawia reprezentatywność poszczególnych sektorów w składzie Rady LGD.

Wykres 3. Reprezentatywność poszczególnych sektorów w składzie Rady LGD

Źródło: *Opracowanie własne.*

1.3.4. Zasady funkcjonowania LGD

Dokumentami wewnętrznymi regulującymi działanie LGD są: Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”, Regulamin organizacyjny Rady Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie” oraz Regulamin pracy Biura Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie”.

Poniższa tabel prezentuje najważniejsze kwestie, które regulują wymienione wyżej dokumenty.

Tabela 3. Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD

Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie
Statut Stowarzyszenia – Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nazwa stowarzyszenia ▪ Teren działania i siedziba stowarzyszenia ▪ Określenie organu nadzoru ▪ Cele i sposoby ich realizacji ▪ Sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków ▪ Władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje ▪ Wprowadzenie dodatkowego organu stowarzyszenia – Rady odpowiedzialnej za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego kompetencji i zasad reprezentatywności ▪ Sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał ▪ Sposób uzyskiwania środków finansowych ▪ Zasady dokonywania zmian statutu ▪ Sposób rozwiązania się stowarzyszenia
Regulamin organizacyjny Rady Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie”	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Skład Rady i tryb dokonywania wyboru jej członków oraz ich kompetencje ▪ Zasady zwolnienia i organizacji posiedzeń Rady ▪ Szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, w tym zasady przebiegu głosowania ▪ Szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji ▪ Zasady protokolowania posiedzeń organu decyzyjnego ▪ Opis trybu odwołania się od rozstrzygnięcia Rady

Regulamin pracy Biura Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie”	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zasady funkcjonowania biura ▪ Struktura organizacyjna biura ▪ Uprawnienia kierownika biura ▪ Zakres obowiązków pracowników ▪ Zasady zatrudniania pracowników
---	--

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie: Statutu Stowarzyszenia – Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”, Regulaminu organizacyjnego Rady Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie toruńskie”, Regulaminu pracy Biura Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie”.*

Aktem prawnym regulującym zadania, strukturę organizacyjną i sposób działania LGD jest Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”, uchwalony przez Walne Zebranie Członków.

Zgodnie ze Statutem organami LGD są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna i Sąd Koleżeński.

Calokształtem działalności Stowarzyszenia kieruje Zarząd, do zadań którego należy przede wszystkim realizacja celów LGD, kierowanie bieżącą pracą, ustalanie budżetu oraz sprawowanie zarządu nad majątkiem LGD. Szczegółowy zakres funkcjonowania Zarządu określa Statut.

Z kolei organem, do którego wyłącznych właściwości należy wybór operacji do dofinansowania w ramach wdrażania LSR jest dziewięcioosobowa Rada. Zasady pracy i funkcjonowania Rady określa Regulamin organizacyjny Rady Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie”.

Przyjęty i określony w Statucie zakres odpowiedzialności wskazuje na autonomiczność organów LGD – Zarządu i Rady. Zarząd pomimo tego, iż w jego gestii leży zarządzanie majątkiem stowarzyszenia, nie ma głosu decyzyjnego w kwestii wyboru operacji do dofinansowania. Natomiast zgodnie z Regulaminem organizacyjnym Rady w posiedzeniu Rady uczestniczy Prezes Zarządu lub wskazany przez niego członek Zarządu oraz przedstawiciel Biura LGD, którym przysługuje głos doradczy.

Zgodnie z zasadą trójsektorowości, w składzie grupy oraz na poziomie organu decyzyjnego – Rady, zapewniony jest udział przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Dodatkowe wymogi odnośnie minimalnego składu Rady określone zostały w art. 6 ust. 1 lit. b i c rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – zgodnie z którym w co najmniej 50% Rada składa się z partnerów gospodarczych i społecznych oraz innych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie i organizacje pozarządowe.

Zmiana statutu lub podjęcie uchwały o rozwiązaniu Stowarzyszenia wymaga uchwały Walnego Zebrania Członków w przedmiocie rozwiązania Stowarzyszenia podjętej na wniosek pięciu członków Zarządu lub dwudziestu członków Stowarzyszenia, większością 2/3 głosów.

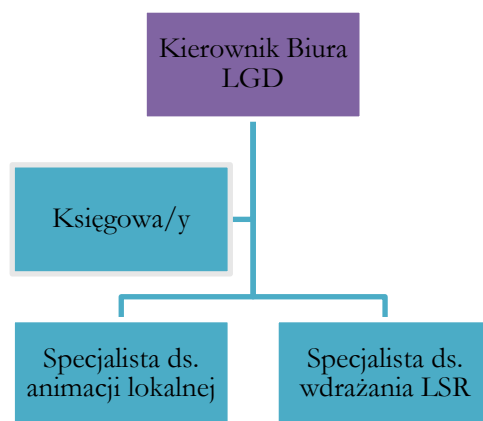
1.3.5. Potencjał ludzki LGD a regulaminy Rady LGD i Biura LGD

Jedną z podstawowych zasad podejścia RLKS jest zasada, iż partnerstwo jest odpowiedzialne za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje są zgodne ze strategią. Dlatego też osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD powinny mieć odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych do pełnienia wybranych funkcji w organach i biurze LGD powinny odpowiadać zakresowi merytorycznemu LSR.

Biuro LGD

Biuro LGD zlokalizowane jest na terenie Gminy Lubicz, przy ul. Toruńskiej 24 lokal nr 1. Strukturę organizacyjną Biura LGD przedstawia poniższy schemat.

Schemat 1. Struktura organizacyjna Biura LGD

Źródło: *Regulamin Biura LGD*.

Kierownik Biura LGD

Biurem kieruje Kierownik Biura, zatrudniony przez Zarząd Stowarzyszenia LGD. Kierownik Biura sprawuje pieczę nad majątkiem i sprawami Stowarzyszenia w ramach jego umocowania oraz spełnia swoje obowiązki ze starannością wymaganą w obrocie gospodarczo-finansowym przy ścisłym przestrzeganiu przepisów prawa oraz postanowień statutu, uchwał Walnego Zebrania Członków oraz uchwał Zarządu. Do obowiązków Kierownika Biura należy wykonywanie zaleceń pokontrolnych organu przeprowadzającego kontrole oraz udzielanie kontrolującemu i władzom Stowarzyszenia wyczerpujących wyjaśnień wraz z przedstawieniem wszelkich dokumentów i innych materiałów dotyczących przedmiotu kontroli.

Do zadań Kierownika Biura należy prawidłowe zarządzanie sprawami Stowarzyszenia, a w szczególności:

- ogólna koordynacja formalna projektów
- przestrzeganie warunków umowy zawartej między Stowarzyszeniem LGD Podgrodzie Toruńskie a Instytucją Wdrażającą
- współpraca z wykonawcami poszczególnych modułów projektu
- przestrzeganie warunków umów z wykonawcami w ramach projektu
- współpraca z gminami objętymi projektem
- współpraca z Zarządem i Radą LGD
- doradztwo w zakresie: rodzaju programów i działań, z jakich potencjalni beneficjenci będą mogli korzystać ubiegając się o środki finansowe na realizację swoich projektów, wysokości dofinansowania, kosztów kwalifikowanych, wzorów niezbędnych dokumentów
- monitoring i sprawozdawczość postępów realizacji wdrażania LSR oraz pozostałych projektów realizowanych przez LGD
- merytoryczna administracja nad stroną internetową www.podgrodzietorunskie.pl
- prowadzenie działań promocyjnych dotyczących realizacji projektu
- koordynacja posiedzeń Rady, Zarządu, Walnego Zebrania Członków
- koordynacja i organizacja bieżących spraw biura
- kontakty z Instytucją Wdrażającą
- koordynacja ewaluacji działań Biura oraz ewaluacji LSR

Specjalista ds. animacji lokalnej

Specjalista ds. animacji lokalnej będzie odpowiedzialny za realizację zadań z zakresu animacji lokalnej i współpracy. Do jego obowiązków będzie należeć w szczególności:

- animowanie środowisk lokalnych do działań na rzecz rozwoju swojego środowiska lokalnego
- inicjowanie nowych form aktywności społeczności lokalnych oraz animację zrzeszania się
- wdrażanie oraz monitorowanie działań nakierowanych na grupy defaworyzowane oraz współpracę z nimi

- współorganizowanie imprez kulturalnych oraz inicjatyw integracyjnych, a także wszelkich inicjatyw o charakterze prospołecznym na obszarze LGD
- popularyzację wiedzy w różnorodnych formach organizacyjnych społeczeństwa obywatelskiego
- nadzór merytoryczny nad wnioskami w konkursach grantowych związanych z osią 11 RPO

Specjalista ds. wdrażania LSR

Specjalista ds. wdrażania LSR (1 stanowisko) będzie odpowiedzialny za:

- przyjmowanie i nadawanie korespondencji LGD
- rejestrację składanych wniosków o dofinansowanie
- formalną weryfikację wniosków o dofinansowanie
- merytoryczną (wstępną) weryfikację wniosków
- prezentacja fiszek projektowych na posiedzeniach Rady
- przyjmowanie wniosków o przyznanie pomocy składanych w ramach naborów prowadzonych przez LGD
- doradztwo z zakresu działań PROW 2014-2020, oraz innych form wsparcia rozwoju lokalnego
- promocja LSR
- przygotowywanie fiszek projektowych (streszczenia operacji) dla członków Rady
- zaopatrzenie w artykuły niezbędne dla funkcjonowania biura
- organizowanie procesu szkolenia wnioskodawców, a także władz LGD i innych pracowników Biura LGD
- opracowywanie materiałów promocyjnych i szkoleniowych
- przygotowanie spotkań Zarządu, Rady i Walnych Zebrań Członków

Zarówno Specjaliści ds. wdrażania LSR jak i Specjalista ds. animacji lokalnej będą realizować zadania związane z doradztwem. Pomiar jakości udzielonego doradztwa będzie odbywał się za pomocą anonimowych ankiet wypełnianych przez potencjalnych beneficjentów.

Osoby, które skorzystają z doradztwa będą zobowiązane do wypełnienia anonimowej ankiety (w formie papierowej lub elektronicznej), w której udzieli odpowiedzi na pytania dotyczące poziomu ich zadowolenia z udzielonego doradztwa oraz jego efektywności przekładającej się na dodatkową wiedzę lub umiejętności. Ponadto osoby niezadowolone z doradztwa, zostaną poproszone o wskazanie powodu swojego niezadowolenia. Przeprowadzone badanie ma na celu uzyskanie informacji zwrotnej, która umożliwi poprawę efektywności dalszych działań planowanych do realizacji w tym zakresie.

Księgowa/y

Obsługa księgowa w Stowarzyszeniu prowadzona jest przez księgowego/księgową (lub biuro rachunkowe), według zasad określonych w stosownych przepisach o gospodarce finansowej i rachunkowości, przyjmując na siebie pełną odpowiedzialność w tym zakresie, w szczególności zaś:

- rozliczanie finansowe projektów realizowanych przez Stowarzyszenie
- sporządzanie wniosków o płatność,
- prowadzenie ksiąg rachunkowych, sporządzanie bilansów, rachunków wyników, sprawozdań finansowych
- samodzielne prowadzenie spraw księgowo-podatkowych
- bieżąca weryfikacja i ewidencja dokumentów księgowych
- prowadzenie spraw związanych z kadrami i płacami

Jednym z wymagań w zakresie kwalifikacji, które muszą posiadać pracownicy Biura LGD jest doświadczenie w zakresie wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym/lokalnym. Doświadczenie to będzie posiadało 3 z 5 zatrudnionych w Biurze pracowników czyli ponad 50% procent wszystkich pracowników Biura LGD.

Szczegółowy podział zadań, obowiązki oraz wymagania w zakresie kwalifikacji i doświadczenia pracowników zostały opisane w: Regulaminie Biura LGD Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie” oraz w Opisie stanowisk pracy w biurze LGD „Podgrodzie Toruńskie”, które są załącznikiem do wniosku o Wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez

Spoleczność (LSR). Wymagania w zakresie kwalifikacji i doświadczenia zostały ustalone tak, aby były adekwatne do zadań i obowiązków pełnionych przez pracowników.

Rada LGD

Wymagane kompetencje w odniesieniu do członków Rady LGD zostały określone w Regulaminie organizacyjnym Rady Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie” stanowiącym Załącznik nr 1 do Uchwały zarządu Stowarzyszenia LGD „Podgrodzie Toruńskie”.

Plan szkoleń

Dla członków Rady LGD i pracowników Biura LGD określono Plan szkoleń będący załącznikiem do wniosku o Wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność (LSR).

2. Partycypacyjny charakter LSR

W procesie tworzenia LSR, LGD Podgrodzie Toruńskie, która tworzyła dokument, uwzględniła ideę partnerstwa. Prace nad dokumentem podzielono na dwa kluczowe etapy, w których brali udział przedstawiciele sektorów: **społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańcy**.

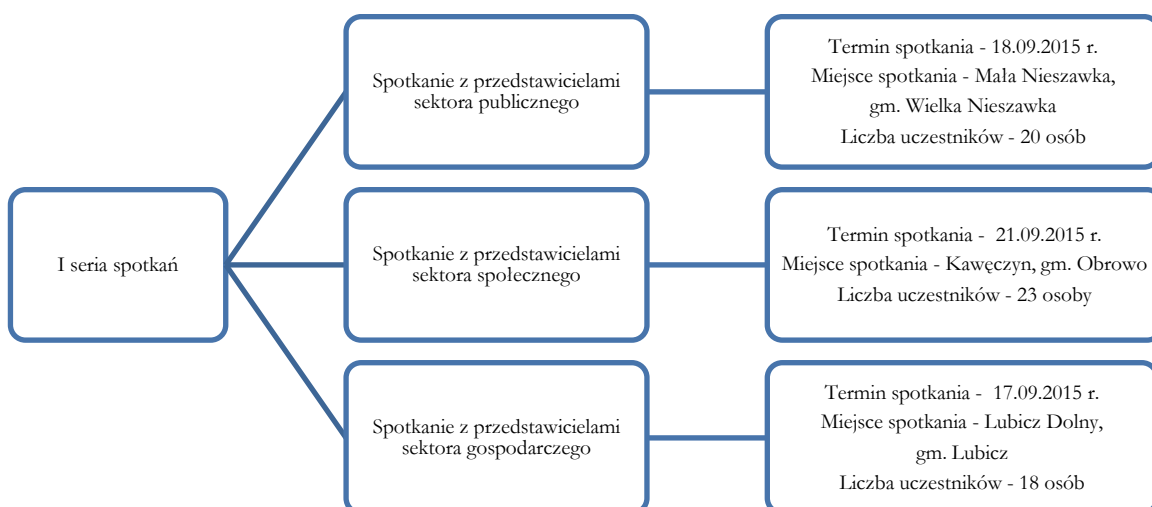
2.1. Etap pierwszy prac nad LSR

W ramach prac nad diagnozą obszaru, analizą SWOT oraz celami LSR przeprowadzono **6 spotkań konsultacyjno-warsztatowych**, w których uczestniczyły łącznie 104 osoby.

Pierwsza seria spotkań (odbyły się trzy spotkania, każde skierowane do innej grupy interesu – przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, w każdym ze spotkań możliwość uczestnictwa mieli także mieszkańcy terenu LGD) dotyczyła idei RLKS. Uczestnikom spotkań przybliżono jego podstawowe cele i zasady. Wskazano także rodzaje i źródła finansowania projektów w ramach opracowywanej LSR. Ważnym elementem każdego ze spotkań była analiza SWOT, podczas której każda osoba mogła wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia jakie jej zdaniem występują na obszarze LGD. Uczestnikom przedstawiono także **arkusz pomysłu (wzór fiszki projektowej)**, przygotowany w celu zebrania pomysłów projektowych oraz przekazano informację o rozpoczęciu ich naboru do LSR – do LGD wpłynęło ok. 150 fiszek projektowych.

Na spotkaniu dla przedstawicieli sektorów społecznego i gospodarczego, przeprowadzono także **ankietę audytoryjną**, w której pytano o problemy i potrzeby w zakresie działalności prowadzonej przez organizacje społeczne i przedsiębiorców.

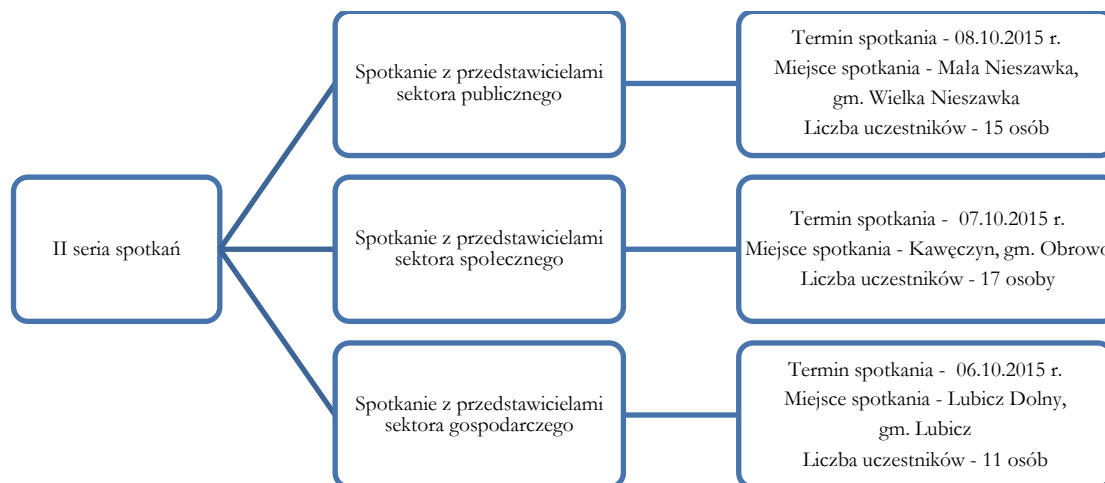
Schemat 2. I seria spotkań dotyczących opracowania LSR „Podgrodzie Toruńskie”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie list obecności z poszczególnych spotkań.

Podczas drugiej serii spotkań (podobnie jak w przypadku pierwszej serii odbyły się trzy spotkania, każde skierowane do innej grupy interesu – przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, w każdym ze spotkań możliwość uczestnictwa mieli także mieszkańcy terenu LGD) wypracowano cele strategii, a także przedstawiono wyniki naboru fiszek projektowych. Uczestnikom spotkania zaprezentowano typy oraz wartości przedsięwzięć, które wpłynęły do realizacji w ramach strategii oraz przedstawienie szacunkowej wartości budżetu przeznaczanego na realizację LSR.

Schemat 3. II seria spotkań dotyczących opracowania LSR „Podgrodzie Toruńskie”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie list obecności z poszczególnych spotkań.

Każde z 6 spotkań konsultacyjno-warsztatowych kończyło się **dyskusją grupową (fokus)** na tematy, związane przede wszystkim z problemami występującymi na obszarze oraz kierunkami jego rozwoju, a także propozycjami przedsięwzięć, które mogłyby być realizowane na obszarze w ramach LSR.

Efektom przeprowadzonych spotkań konsultacyjno-warsztatowych było opracowanie diagnozy obszaru oraz analizy SWOT, które zostały zamieszczone na stronie internetowej LGD w celu przeprowadzenia **konsultacji społecznych poprzez stronę internetową**. Każda osoba miała możliwość zgłoszenia swoich uwag bądź sugestii do materiału za pośrednictwem formularza konsultacji społecznych, którego wzór także znalazł się na stronie LGD. Konsultacje trwały 7 dni, swoje uwagi do diagnozy i analizy SWOT można było zgłaszać w terminie od 20.11.2015 r. do 27.11.2015 r.

Wszystkie uwagi, które wpłynęły za pośrednictwem formularza uwag do diagnozy obszaru oraz analizy SWOT podlegały analizie pod kątem ich przyjęcia bądź odrzucenia (uwaga zasadna/ niezasadna). Po zakończeniu konsultacji, na stronie internetowej zamieszczono Sprawozdanie z konsultacji społeczną, w którym podano do wiadomości, które z uwag zostały uwzględnione, a które odrzucone.

Materiały ze spotkań (prezentacje, wzór fiszki projektowej) umieszczane były po każdym spotkaniu na stronie internetowej LGD Podgrodzie Toruńskie (www.podgrodzietorunskie.pl).

2.2. Etap drugi prac nad LSR

Drugi etap prac nad LSR rozpoczął się od powołania Zespołu ds. grup defaworyzowanych oraz przeprowadzenia spotkania, którego głównym elementem była **dyskusja grupowa (fokus)** mająca na celu zdefiniowanie grup defaworyzowanych na obszarze LGD oraz wskazanie form komunikacji z osobami do nich zakwalifikowanymi. Spotkanie odbyło się 13.11.2015 r. i uczestniczyło w nim 10 osób.

Ponadto w celu opracowanie planu komunikacji LGD z lokalną społecznością, w tym w szczególności z grupami defaworyzowanymi, LGD przeprowadziła **ankietę poprzez stronę internetową oraz portal społecznościowy Facebook**, której celem było uzyskanie od respondentów informacji zwrotnej o najbardziej efektywnych według nich formach komunikacji, stosowanych podczas wdrażania LSR. Ankietę można było wypełnić w terminie od 17.11.2015 r. do 20.11.2015 r.

Po opracowaniu całej LSR, LGD zorganizowała spotkanie, które odbyło się 11.12.2015 r. mające charakter **forum społecznego**, na którym została zaprezentowana treść dokumentu. Po przedstawieniu

najważniejszych elementów LSR, każdy z uczestników mógł zgłosić swoje uwagi i sugestie do dokumentu. W spotkaniu uczestniczyły 34 osoby.

LSR została zamieszczona także na stronie internetowej LGD w celu przeprowadzenia **konsultacji społecznych poprzez stronę internetową**. Każda osoba miała możliwość zgłoszenia swoich uwag bądź sugestii do dokumentu za pośrednictwem formularza konsultacji społecznych, którego wzór także znalazł się na stronie LGD. Swoje uwagi do dokumentu LSR można było zgłaszać w terminie od 04.12.2015 r. do 14.12.2015 r.

Wszystkie uwagi, które wpłynęły za pośrednictwem formularza uwag do LSR podlegały analizie pod względem ich przyjęcie bądź odrzucenia (uwaga zasadna/ niezasadna). Po zakończeniu konsultacji, na stronie internetowej zamieszczono Sprawozdanie z konsultacji społeczną, w którym podano do wiadomości, które z uwag zostały uwzględnione, a które odrzucone.

2.3. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane podczas tworzenia LSR

Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na poszczególnych etapach opracowywania LSR przedstawiono w poniżej tabeli.

Tabela 4. Narzędzia wykorzystane w procesie komunikacji z lokalną społecznością podczas tworzenia LSR

Etapy	Partycypacyjne metody konsultacji
I	1. Spotkania konsultacyjno-warsztatowe 2. Fokus (dyskusja grupowa) 3. Ankieta audytoryjna 4. Arkusz pomysłu (fiszka projektowa) 5. Konsultacje społeczne poprzez stronę internetową
II	1. Ankieta poprzez stronę internetową oraz portal społecznościowy Facebook 2. Fokus (dyskusja grupowa) 3. Forum społeczne 4. Konsultacje społeczne poprzez stronę internetową

Źródło: Opracowanie własne.

Informacje uzyskane za pomocą **konsultacji społecznych** (tj. spotkań konsultacyjno-warsztatowych, dyskusji grupowych (fokus), forum społecznego oraz konsultacji społecznych poprzez stronę internetową) oraz **wyniki badań własnych** (tj. ankiet audytoryjnych, arkusza pomysłu (fiszki projektowej), ankiety przeprowadzonej poprzez stronę internetową oraz portal społecznościowy Facebook) **i ewaluacji** (tj. poprzez wykorzystanie dokumentu „Raport z badania ewaluacyjnego ex-post obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie” wraz z badaniem potencjału turystycznego”) wykorzystano do opracowania LSR.

Niniejsza LSR została przygotowana przez LGD „Podgrodzie Toruńskie”.

3. Diagnoza – opis obszaru i ludności

Diagnoza społeczno-gospodarcza obszaru LGD została sporządzona w celu przedstawienia specyfiki terenu i ludności, która go zamieszkuje.

W diagnozie opisano **najważniejsze obszary, na które może mieć wpływ LGD**, tj.:

- Sytuację demograficzną
- Gospodarkę
- Rolnictwo
- Środowisko przyrodnicze
- Dziedzictwo kulturowe
- Rewitalizację społeczną i gospodarczą
- Infrastrukturę techniczną
- Pomoc społeczną
- Działalność organizacji społecznych

W diagnozie wskazano **najważniejsze problemy, potrzeby, zasoby i potencjały obszaru LGD**, które zostały zaprezentowane w rozdziale 4 Analiza SWOT w tabeli nr 38.

Z diagnozy wynika, że obszar LGD wykazuje **wewnętrzną spójność rozumianą jako wspólna tożsamość, tradycje, potrzeby i zasoby lokalne**, w związku z tym na terenie wybrano następujące obszary interwencji:

- Gospodarka (Cel szczegółowy 1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości)
- Infrastruktura i promocja obszaru (Cel szczegółowy 2. Rozwój obszaru poprzez poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne)
- Społeczeństwo (Cel szczegółowy 3. Wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną)

3.1. Sytuacja demograficzna

3.1.1. Liczba ludności i gęstość zaludnienia

W 2014 roku obszar LGD zamieszkiwało 38 767 osób (stan na dzień 31.12.2013 r. – 38 171 osób, dane na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych). Gminą o największej liczbie ludności był Lubicz (19 267 osób), zaś o najmniejszej Wielka Nieszawka (4 873 osób). Obszar LGD charakteryzuje się dużym potencjałem w zakresie kapitału społecznego. W ostatnich latach na jego terenie obserwuje się coroczny wzrost liczby mieszkańców – w roku 2014 w stosunku do roku 2010 przyrost ten wyniósł 9,2%. Największy wzrost liczby ludności odnotowano w tym okresie w gminie Obrowo – kształtował się on na poziomie 19,0%.

Tabela 5. Liczba ludności na obszarze LGD

Jednostka terytorialna	Rok					Dynamika przyrostu ludności w latach 2010-2014
	2010	2011	2012	2013	2014	
Lubicz	18 596	18 754	19 027	19 164	19 267	3,6%
Obrowo	12 294	12 860	13 382	13 939	14 627	19,0%
Wielka Nieszawka	4 602	4 708	4 759	4 817	4 873	5,9%
Obszar LGD	35 492	36 322	37 168	37 920	38 767	9,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lubiczu, Obrowie i Wielkiej Nieszawce

Lubicz, Obrowo i Wielka Nieszawka są gminami położonymi w strefie oddziaływania dużego miasta jakim jest Toruń. Ze względu na bliskie sąsiedztwo Torunia (odległość drogowa z Torunia do Lubicza

– 12 km, z Torunia do Obrowa – 23 km, z Torunia do Wielkiej Nieszawki 9 km)³, obszar LGD podlega procesom urbanizacyjnym. W ostatnich latach na terenie gmin ogromną rolę odgrywają procesy migracyjne przekładające się na znaczny przyrost liczby ludności. Ponadto, lokalizacja obszaru w sąsiedztwie Torunia powoduje, iż mieszkańcy terenu LGD mają zapewniony dostęp do szerokiego wachlarza usług na wysokim poziomie (szkolnictwo, kultura, służba zdrowia), a także do rynku pracy. W 2014 r. średnia gęstość zaludnienia terenu LGD wynosiła 80 osób/km². Największy poziom zaludnienia odnotowano w gminie Lubicz, gdzie na 1 km² przypadało 182 mieszkańców, najniższy zaś w gminie Wielka Nieszawka (23 os./km²).

Tabela 6. Liczba ludności na obszarze LGD w 2014 r.

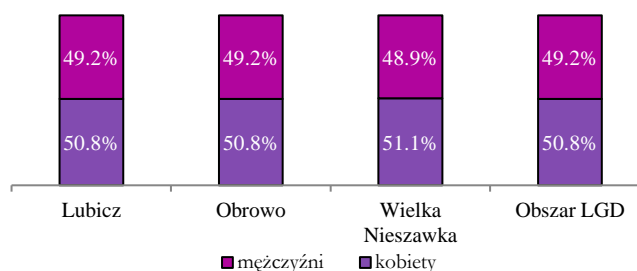
Jednostka terytorialna	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia (os./km ²)
Lubicz	106	19 267	182
Obrowo	162	14 627	90
Wielka Nieszawka	216	4 873	23
Obszar LGD	484	38 767	80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lubiczu, Obrowie i Wielkiej Nieszawce oraz GUS

3.1.2. Struktura ludności ze względu na płeć

Analiza struktury ludności ze względu na płeć wykazała, że teren LGD zamieszkuje 19 069 mężczyzn (49,2%) i 19 698 kobiet (50,8%). Nadwyżka kobiet występuje we wszystkich gminach obszaru.

Wykres 4. Struktura płci ludności na obszarze LGD

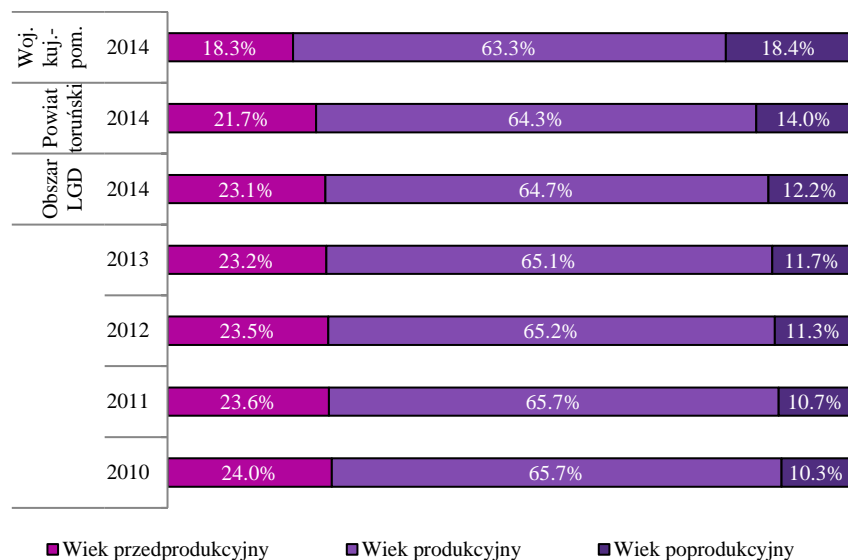
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Lubiczu, Obrowie i Wielkiej Nieszawce

3.1.3. Struktura wiekowa ludności

³ Dane na podstawie: odległości.info.pl

Obszar LGD cechuje wyższy niż dla powiatu toruńskiego (21,7%) i województwa kujawsko-pomorskiego (18,3%) udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (23,1%). Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła w 2014 roku 64,7% osób zamieszkujących obszar. W ostatnich latach na terenie LGD stopniowo wzrasta udział osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym zwiększył się z poziomu 10,3% w 2010 r. do poziomu 12,2% w roku 2014.

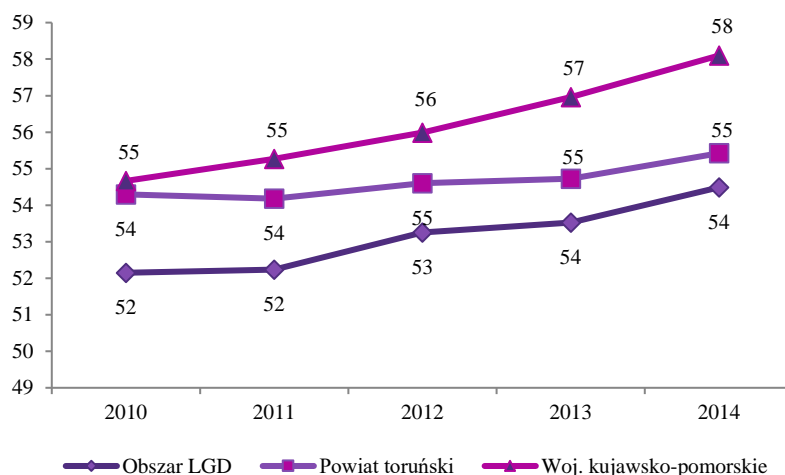
Wykres 5. Struktura wiekowa ludności zamieszkującej obszar LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Lubiczu, Obrowie i Wielkiej Nieszawce

Zwiększanie się udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym i zmniejszanie się udziału osób w wieku produkcyjnym skutkuje wzrostem obciążenia demograficznego na obszarze LGD. W 2014 roku wskaźnik obciążenia wyniósł 54 osoby i był wyższy niż w 2010 roku, dla którego wartość tego wskaźnika wynosiła 52. W latach 2010-2014 teren LGD cechował niższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności w wieku produkcyjnym niż w powiecie i województwie.

Wykres 6. Obciążenie demograficzne

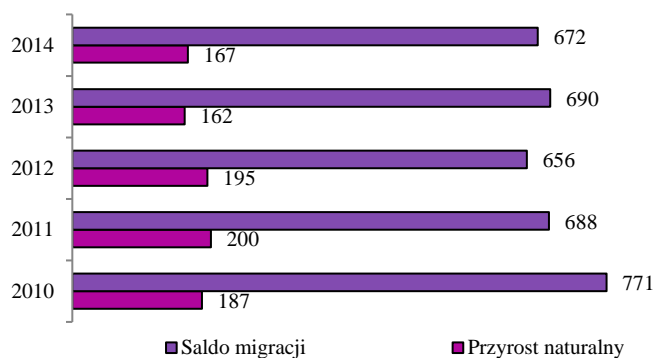
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Lubczu, Obrowie i Wielkiej Nieszawce oraz danych GUS

3.1.4. Przyrost naturalny i saldo migracji

W związku z postępującym zjawiskiem urbanizacji terenów podmiejskich, w ostatnich latach na obszarze LGD obserwuje się wysoki przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji. Osiedlanie się ludności na terenach wiejskich, położonych w pobliżu dużego miasta, jakim jest Toruń, skutkuje corocznym wzrostem liczby mieszkańców obszaru LGD. Napływ ludności niesie za sobą ryzyko polaryzacji społeczności (mieszkańców rdzennych i napływowych), której powodem może być rozbieżność interesów tych grup oraz trudność związana z integracją lokalnej społeczności.

W 2014 r. przyrost liczby ludności był wynikiem przyrostu naturalnego na poziomie 167 osób i dodatniego salda migracji wynoszącego 672 osoby.

Wykres 7. Przyrost naturalny i saldo migracji na obszarze LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.1.5. Prognozy demograficzne

Prognozy liczby ludności nie są szacowane w podziale na poszczególne gminy, a jedynie w podziale na obszary miejskie i wiejskie danego powiatu.

Prognozy dla powiatu toruńskiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Prognozy demograficzne dla powiatu toruńskiego na lata 2016-2030

Prognoza dla 2016 roku						
Wiek	Miasta			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 679	1 347	1 332	19 847	10 283	9 564
produkcyjny	9 704	5 094	4 610	58 194	30 462	27 732
poprodukcyjny	2 526	730	1 796	11 717	3 765	7 952
Prognoza dla 2017 roku						
Wiek	Miasta			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 633	1 335	1 298	20 024	10 371	9 653
produkcyjny	9 682	5 080	4 602	58 897	30 839	28 058
poprodukcyjny	2 580	754	1 826	12 035	3 888	8 147
Prognoza dla 2018 roku						
Wiek	Miasta			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 607	1 318	1 289	20 114	10 419	9 695
produkcyjny	9 613	5 067	4 546	59 667	31 241	28 426
poprodukcyjny	2 653	778	1 875	12 368	4 023	8 345
Prognoza dla 2019 roku						
Wiek	Miasta			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 577	1 313	1 264	20 222	10 496	9 726
produkcyjny	9 551	5 045	4 506	60 424	31 612	28 812
poprodukcyjny	2 717	796	1 921	12 694	4 158	8 536
Prognoza dla 2020 roku						
Wiek	Miasta			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 539	1 283	1 256	20 341	10 547	9 794
produkcyjny	9 508	5 042	4 466	61 156	31 996	29 160
poprodukcyjny	2 762	816	1 946	13 028	4 303	8 725
Prognoza dla 2025 roku						
Wiek	Miasta			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 361	1 186	1 175	20 555	10 661	9 894
produkcyjny	9 099	4 777	4 322	64 426	33 247	31 179
poprodukcyjny	3 081	1 067	2 014	15 181	5 683	9 498
Prognoza dla 2030 roku						
Wiek	Miasta			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 104	1 066	1 038	20 074	10 454	9 620
produkcyjny	8 822	4 589	4 233	68 292	34 845	33 447
poprodukcyjny	3 249	1 208	2 041	16 861	6 731	10 130

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyżej zaprezentowane prognozy wskazują, że do 2030 roku liczba mieszkańców obszarów wiejskich powiatu toruńskiego będzie wzrastać. Najmniej dynamiczny wzrost będzie widoczny w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym, co świadczy o niskim przyroście naturalnym. Znacznie wyższy wzrost

będzie można zaobserwować, zarówno w grupie osób w wieku produkcyjnym, jak i poprodukcyjnym, co jest odzwierciedleniem ogólnokrajowego trendu starzenia się społeczeństwa.

W ostatnich latach na obszarze LGD obserwuje się coroczny przyrost liczby mieszkańców. Jeżeli ten wzrostowy trend, związany przede wszystkim z osiedlaniem się ludności na obszarach podmiejskich będzie utrzymywał się w kolejnych latach, to można prognozować, że liczba osób zamieszkujących obszar LGD nadal będzie ulegać zwiększaniu.

3.2. Gospodarka

3.2.1. Podmioty gospodarcze

Położenie Lubicza, Obrowa i Wielkiej Nieszawki w sąsiedztwie Torunia sprawia, że obszar LGD charakteryzuje wysoka w skali regionu aktywność gospodarcza – osoby prowadzące działalność gospodarczą stanowią 13,3% osób w wieku produkcyjnym, a na 10 000 ludności przypadło w 2014 roku 1 036 podmiotów gospodarczych.

W 2014 roku na obszarze LGD działało 4 018 firm, w porównaniu do roku 2010 ich liczba wzrosła o 24,2%. Odnotowany w ciągu 5 lat przyrost liczby przedsiębiorstw był wyższy niż w powiecie (17,6%) i w województwie (3,3%).

Największy przyrost liczby podmiotów gospodarczych można dostrzec w gminie Obrowo, gdzie w okresie 2010-2014 założono 400 nowych firm (przyrost o 39,1%).

Tabela 8. Podmioty gospodarki narodowej na obszarze LGD

Jednostka terytorialna	Ogólna liczba			
	2010	2014	Zmiana ilościowa	Zmiana jakościowa
Lubicz	1 749	2 025	276	15,8%
Obrowo	1 022	1 422	400	39,1%
Wielka Nieszawka	465	571	106	22,8%
Obszar LGD	3 236	4 018	782	24,2%
Powiat toruński	7 907	9 297	1 390	17,6%
Woj. kujawsko-pomorskie	186 007	192 078	6 071	3,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Połowa firm z obszaru LGD zarejestrowana jest w gminie Lubicz. Największą koncentracją przedsiębiorstw, w tym zakładów produkcyjnych, charakteryzuje się fragment sołectwa Lubicz Dolny – Małgorzatowo (znajdują się tam m. in.: Zakład produkcyjny Cereal Partners Poland Toruń-Pacific, Schiedel sp. z o.o. Systemy Kominowe i Firma Produkcyjna Tagmet Export - Import Antoni Taglewski).

Na obszarze działa najwięcej mikroprzedsiębiorstw, firmy z tego sektora stanowią aż 96,3% wszystkich podmiotów z terenu LGD. 3,1% to mali przedsiębiorcy zatrudniający od 10 do 49 pracowników. Udział średnich firm (zatrudniających od 50 do 249 pracowników) w całkowitej liczbie podmiotów gospodarczych obszaru stanowi 0,6%. Na terenie LGD nie funkcjonuje żadne duże przedsiębiorstwo.

Tabela 9. Struktura podmiotów gospodarczych na obszarze LGD w 2014 r. ze względu na wielkość zatrudnienia

Jednostka terytorialna	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 i więcej
Lubicz	95,7%	3,5%	0,8%	0,0%
Obrowo	97,8%	1,8%	0,4%	0,0%
Wielka Nieszawka	94,6%	4,7%	0,7%	0,0%
Obszar LGD	96,3%	3,1%	0,6%	0,0%
Powiat toruński	96,2%	3,2%	0,6%	0,0%

Woj. kujawsko-pomorskie	95,5%	3,6%	0,8%	0,1%
-------------------------	-------	------	------	------

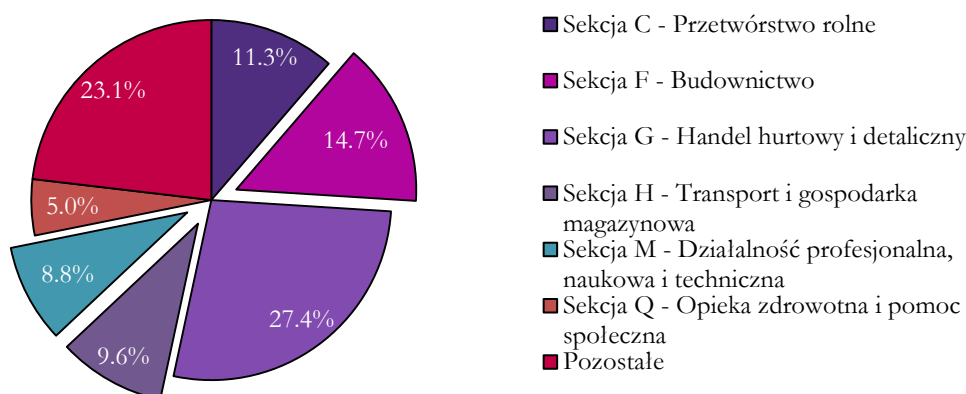
Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

3.2.2. Najważniejsze branże przemysłu i usług

Zgodnie z danymi GUS, wiodącymi branżami przemysłu i usług na obszarze LGD są następujące sektory:

- handel – 27,4% podmiotów gospodarczych
- budownictwo – 14,7% firm
- przetwórstwo rolne – w sektorze tym działa 11,3% przedsiębiorstw
- transport i gospodarka magazynowa – 9,6% podmiotów gospodarczych

Wykres 8. Struktura podmiotów gospodarczych na obszarze LGD w 2014 r. wg sekcji PKD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS.

Znaczna część firm działających na terenie LGD to przedsiębiorstwa produkcyjne zajmujące się produkcją m. in.: artykułów spożywczych, wyrobów papierniczych oraz mebli. Funkcjonują tam także firmy świadczące usługi transportowe i motoryzacyjne. Na obszarze LGD swoją działalność prowadzą przedsiębiorstwa budowlane – zarówno produkcyjne jak i usługowe oraz firmy zajmujące się przetwórstwem rolno-spożywczym.

W poniższej tabeli przedstawiono najważniejsze przedsiębiorstwa produkcyjne i usługowe prowadzące działalność na obszarze LGD.

Tabela 10. Najważniejsze firmy i zakłady na terenie LGD

Nazwa firmy	Branża/rodzaj prowadzonej działalności
Gmina Lubicz	
▪ Cereal Partners Poland Toruń-Pacific, Zakład produkcyjny w Lubiczu Dolnym, Centrum logistyczne w Grębocinie	▪ przemysł spożywczy
▪ W.S.A Wietmarscher Polska sp. z o.o.,	▪ produkcja samochodów specjalistycznych – karetek
▪ SHOREWOOD Poland Sp. z o.o.,	▪ produkcja artykułów papierniczych szkolnych i biurowych
▪ Schiedel sp. z o.o.	▪ produkcja systemów kominowych
▪ ECHO sp. z o.o	▪ przemysł poligraficzny

▪ Euro-Light, Sp. J. PPH	▪ produkcja knotów, świec, zniczy
▪ Dynamic Metal Sp. z o.o	▪ usługi budowlane, produkcja i sprzedaż wyrobów metalowych
▪ Firma Produkcyjna Tagmet Export-Import Antoni Taglewski	▪ produkcja mebli
▪ Jurmet Sp. z o. o.	▪ zakład mechaniczny
▪ Firma Produkcyjna Przetwórstwa Mięsnego Handlu i Usług Ubojnia Trzody i Bydła Ireneusz Sosiński „Rolnomięs”	▪ ubój zwierząt rzeźnych
▪ Eko-Ceramika, Wyrób i Sprzedaż Janusz Błażejowski	▪ produkcja ceramiki
▪ Kopalnia kruszywa GRUSZ-BUD Katarzyna Wiśniewska	▪ kopalnia kruszywa
▪ Spedycja Transport Usługi Trans–Wit	▪ transport i spedycja
▪ Meblotor S.C.	▪ produkcja mebli
▪ Novar Sp. J. Producent Stojaków Reklamowych	▪ produkcja stojaków metalowych
▪ Zakład Produkcyjno-Usługowy DARWIT Witold Fiałkowski	▪ produkcja tworzyw sztucznych
▪ PRIMET Sp. J. Producent Papieru Toaletowego	▪ produkcja papieru i wyrobów papierowych
▪ SOTEX Filip Szemraj	▪ zakład dziewiarski
▪ PARTEX MARKING SYSTEMS Sp. z o. o.	▪ produkcja systemów identyfikacji kabli i przewodów
▪ SKOCZEK S.C.	▪ drukarnia offsetowa
▪ Stolarstwo Artystyczne Gierszewski	▪ zakład stolarski
▪ ELL-Bet Sp. J. PPH Młyniec Pierwszy	▪ produkcja kostki brukowej
▪ MTN Z-d Przetwórstwa Mięsnego Mirosław Jastrzębski	▪ przetwórstwo mięsa
▪ Firma Handlowo-Usługowa OLPSZEM – BIS Krzysztof Szeffler	▪ skład budowlany
Gmina Obrowo	
▪ AUTO – MOTO Firma Zaopatrzenia Technicznego ▪ Eugeniusz Gurzyński w Brzozówce	▪ handel częściami zamiennymi do samochodów
▪ Bacha Polska Sp. z o. o. w Głogowie	▪ produkcja i dystrybucja przetworów mlecznych
▪ Zakład Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych w Obrowie	▪ produkcja tworzyw sztucznych
▪ Piekarnia Cukiernia B.K Rumiński w Głogowie	▪ piekarnia i cukiernia
▪ Materiały Budowlane, „TARYK” Spółka Jawna Zofia i Tadeusz Krzemień w Głogowie	▪ handel i produkcja materiałów budowlanych
▪ P.H.U. FASTERM Majkowska Grażyna w Głogowie	▪ handel materiałami budowlanymi i usługi budowlane
▪ Zakład Blacharki Samochodowej „DW” Kamiński Władysław w Kawęczynie	▪ zakład blacharski
▪ P. H. U. Rutka Jacek w Brzozówce	▪ handel samochodami używanymi
▪ TIR –TRANS Rutka Henryka w Brzozówce	▪ usługi transportowe
▪ P.H.U. Euro –Duet s.c. Frankiewicz Małgorzata i Frankiewicz Robert w Brzozówce	▪ usługi transportowe
▪ BEZET – AGRO Basa Czesław w Brzozówce	▪ rynek nieruchomości
▪ Ekotom w Osieku nad Wisłą	▪ usługi budowlane
▪ BRESSE –POL sp. z. o.o. w Brzozówce	▪ sklep spożywczy
Gmina Wielka Nieszawka	
▪ ANDREWEX PPH. A. Oplatek w Cierpicach	▪ przemysł drzewny i papierniczy
▪ AUTOSZLIF w Małej Nieszawce	▪ warsztat samochodowy
▪ F.H.U. AUTOPROFIL S.C. Szymerska Elżbieta, Szymerski Krzysztof w Małej Nieszawce	▪ warsztat samochodowy
▪ PPH HERRING B. Stachniuk w Wielkiej Nieszawce	▪ przemysł rybny
▪ PPHU Witpol Bożena Zakierska w Małej Nieszawce	▪ przetwórstwo owocowo-warzywne
▪ TMC Transport R. Gotowalski w Wielkiej Nieszawce	▪ transport samochodowy ciężarowy
▪ Vital Sp. J. S. Gondek i R. Sobolewski w Małej Nieszawce	▪ piekarnia

Źródło: *Strategia Rozwoju Gminy Wielka Nieszawka na lata 2015-2025*, *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Obrowo na lata 2014-2020*, www.obrowo.pl, *Strategia Rozwoju Gminy Lubicz na lata 2013-2020*

3.2.3. Kondycja przedsiębiorstw. Bariery i potrzeby rozwojowe

Aby poznać aktualną kondycję finansową lokalnych firm oraz ich potrzeby i bariery rozwojowe, wpływające w ogromnym stopniu na rozwój gospodarczy obszaru, przeprowadzono ankietę wśród przedsiębiorstw.

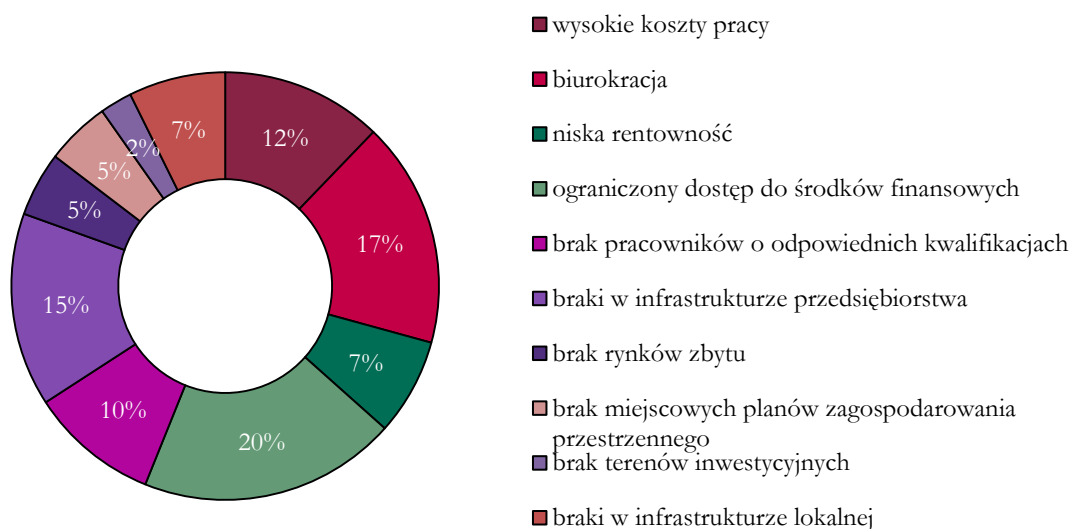
Największą grupę respondentów, bo aż 70% stanowiły mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 10 pracowników. W ankiecie wzięły także udział osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą (20% ankietowanych) oraz małe (5% ankietowanych) i średnie (5% ankietowanych) przedsiębiorstwa.

Osoby biorące udział w badaniu ankietowym, jako dominującą branżę, w której działają, najczęściej wskazywały – handel hurtowy i detaliczny; naprawę pojazdów samochodowych (35% ankietowanych). Pozostali respondenci prowadzą różną działalność usługową i produkcyjną.

Na pytanie dotyczące wyniku finansowego firmy, 40% ankietowanych przedsiębiorstw odpowiedziało, że w ciągu ostatnich 2 lat wynik wzrósł, a 30% wskazało, że spadł. Pozostałe 30% ankietowanych firm twierdzi, że na przestrzeni 2 ostatnich lat wynik ten nie uległ zmianie.

W części ankiety dotyczącej bariery rozwoju przedsiębiorstwa, ankietowane firmy wskazały, że największym problemem jest ograniczony dostęp do środków finansowych (20% ankietowanych). Przedsiębiorcy wskazali także, że znaczącym problemem, na jaki napotykają prowadząc działalność są: biurokracja, zarówno centralna, jak i lokalna (17% ankietowanych), braki w infrastrukturze przedsiębiorstwa (15% respondentów) oraz wysokie koszty pracy (12% ankietowanych). Problemem jest także brak niewielkich działek pod działalność gospodarczą, niepełne pokrycie obszaru LGD planem zagospodarowania przestrzennego oraz dominacja funkcji mieszkaniowych nad gospodarczymi w PZP.

Wykres 9. Bariery rozwoju podmiotów gospodarczych działających na terenie LGD Podgrodzie Toruńskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla przedsiębiorców z obszaru LGD Podgrodzie Toruńskie

Jeżeli chodzi o planowany rozwój działalności to 65% ankietowanych planuje w kolejnych latach inwestycje w zakresie budowy lub rozbudowy przedsiębiorstwa oraz zakupu maszyn i urządzeń. Aż 75% respondentów zadeklarowało chęć zatrudnienia nowych pracowników. O wprowadzeniu nowych technologii do działalności firmy myśli jedynie 35% ankietowanych przedsiębiorstw.

Potencjalnymi obszarami, na płaszczyźnie których mieszkańcy mogliby tworzyć nową oraz rozwijać prowadzoną działalność gospodarczą (w tym rozwijać sektor mikroprzedsiębiorstw) są usługi medyczne, opiekuńcze, społeczne oraz inne usługi specjalistyczne świadczone dla lokalnej ludności, gdyż właśnie na nie występuje największe zapotrzebowanie na terenie LGD.

Przedsiębiorcy z obszaru LGD widzą potrzebę zbudowania sieci wzajemnych powiązań w postaci platformy informacyjno-komunikacyjnej, która pozwoli na wymianę informacji o lokalnych usługach między

przedsiębiorcami i mieszkańcami, a także inkubatora przedsiębiorczości, który pomógłby w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw.

3.2.4. Przedsiębiorczość społeczna

Formą działalności, w której zysk nie jest postrzegany tylko przez pryzmat finansowy, ale także jako zysk samych zatrudnionych i społeczności lokalnych jest spółdzielnia socjalna. Na obszarze LGD funkcjonuje jedna instytucja prowadząca działalność w tym zakresie – Spółdzielnia Socjalna "Lubiczanka" powołana przez gminy Lubicz i Obrowo.

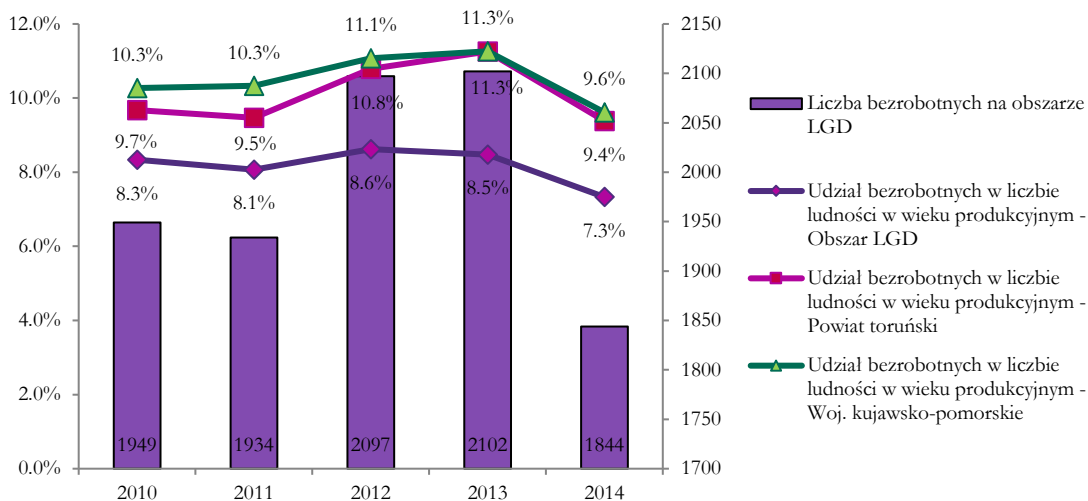
Podmiotami sektora ekonomii społecznej są także instytucje integracji społecznej – centra i kluby. Uczestnicy CiS-ów i KiS-ów, biorąc udział w szkoleniach, warsztatach, spotkaniach integracyjnych przygotowują się do pracy na otwartym rynku pracy. Na obszarze LGD podmiotem takim jest Klub Integracji Społecznej „Nad Drwęcą” znajdujący się w Lubiczu.

W związku z powyższym, można stwierdzić, że na terenie LGD działa niewielka liczba podmiotów ekonomii społecznej, dlatego należy wspierać wszelkie działania mające na celu tworzenia i rozwój istniejących podmiotów działających w tym sektorze.

3.2.5. Rynek pracy

Obszar LGD jest jednym z najlepiej rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym terenów w powiecie i województwie. Teren charakteryzuje się niskim bezrobociem – 31.12.2014 r. udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 7,3% (stan na dzień 31.12.2013 r. – 8,5%, dane na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych) i był niższy niż w powiecie 9,4% i w województwie – 9,6%.

Wykres 10. Liczba bezrobotnych oraz udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

31.12.2014 roku liczba osób bezrobotnych na obszarze LGD wynosiła 1 844 osoby (stan na dzień 31.12.2013 r. – 2 102 osób, dane na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych), z czego 56% stanowiły kobiety. Co trzecia osoba pozostaje bez pracy od ponad roku. Największe bezrobocie występuje w grupie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (24%) oraz gimnazjalnym i poniżej (32%). Aż 48% bezrobotnych nie ma kwalifikacji lub doświadczenia zawodowego. Na obszarze LGD znaczną grupę ludności pozostającej bez zatrudnienia stanowią osoby do 25 roku życia (21%) i powyżej 50 roku życia (18%). Bezrobotni do 25 i powyżej 50 lat znaleźli się pośród grup szczególnie wspieranych przez PUP w 2014. Wśród bezrobotnych mieszkańców obszaru LGD znalazły się także osoby samotnie wychowujące dzieci (10%), niepełnosprawni (3%) oraz osoby po odbyciu kary pozbawienia wolności (2%).

Na obszarze LGD brakuje aktywnych form wsparcia dla osób bezrobotnych. W związku z tym, że prawie połowa z nich nie ma kwalifikacji lub doświadczenia zawodowego, właściwymi działaniami w zakresie zapewnienia pomocy i wsparcia mieszkańcom pozostającym bez pracy byłyby:

- Organizacja szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje, szczególnie dla osób młodych (do 25 roku życia)
- Wsparcie działalności centrów aktywizacji zawodowej i klubów pracy
- Rozwój przedsiębiorczości społecznej, w tym tworzenie i rozwój spółdzielni socjalnych
- Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości

Tabela 11. Bezrobotni wg płci, wykształcenia i czasu pozostawania bez pracy w 2014 r.

Jednostka terytorialna	Liczba osób bezrobotnych			Wybrane grupy bezrobotnych							Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy		Bezrobotni wg wykształcenia				
	ogółem	mężczyźni	kobiety	do 25 roku życia	powyżej 50 roku życia	Bez kwalifikacji zawodowych	Bez doświadczenia zawodowego	Samotnie wychowujący co najmniej 1 dziecko do 15 roku życia	Niepelnosprawni	Po odbyciu kary pozbawienia wolności	do roku	pow. roku	wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
Lubicz	880	380	500	191	169	232	151	94	17	22	607	273	81	207	104	209	279
Obrowo	775	341	434	169	127	235	186	73	21	9	501	274	66	181	87	191	250
Wielka Nieszawka	189	85	104	27	40	55	33	18	11	2	128	61	22	40	15	47	65
Obszar LGD	1 844	806	1 038	387	336	522	370	185	49	33	1 236	608	169	428	206	447	594
Powiat toruński	6 169	2 722	3 447	1 217	1 231	1 886	1 359	692	174	133	4 025	2 144	375	1 140	621	1 787	2 246
Woj. kujawsko-pomorskie	127 111	57 033	70 078	22 156	31 351	43 796	28 073	14 924	6 026	2 978	73 411	53 700	10 390	24 473	12 341	38 653	41 254
Udział poszczególnych grup w ogólnej liczbie bezrobotnych (%)																	
Lubicz	100	43	57	22	19	26	17	11	2	3	69	31	9	23	12	24	32
Obrowo	100	44	56	22	16	30	24	9	3	1	65	35	9	23	11	25	32
Wielka Nieszawka	100	45	55	14	21	29	17	10	6	1	68	32	12	21	8	25	34
Obszar LGD	100	44	56	21	18	28	20	10	3	2	67	33	10	23	11	24	32
Powiat toruński	100	44	56	20	20	31	22	11	3	2	65	35	6	19	10	29	36
Woj. kujawsko-pomorskie	100	45	55	17	25	34	22	12	5	2	58	42	8	19	10	30	33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy.

3.2.6. Dochody podatkowe

Dochód podatkowy na 1 mieszkańca obszaru LGD w 2013 r. wynosił 1 506,30 zł. Najwyższy dochód na 1 osobę przypadł w gminie Wielka Nieszawka (1 997,49 zł), a najniższy w gminie Obrowo (991,59 zł).

Tabela 12. Wielkość dochodów podatkowych na 1 mieszkańca obszaru LGD w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Dochód podatkowy na 1 mieszkańca*
Lubicz	1 529,30
Obrowo	991,59
Wielka Nieszawka	1 997,49
Obszar LGD	1 506,13
Woj. kujawsko-pomorskie	1 112,20

* Wskaźnik G - podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej na 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji publikowanych przez Ministerstwo Finansów.

3.3. Rolnictwo

Na obszarze LGD Podgrodzie Toruńskie znajduje się 1 748 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 14 122 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 8 ha. Udział użytków rolnych w całkowitej powierzchni obszaru wynosi 29,2%. Największym ich udziałem cechuje się gmina Lubicz (51,9%), najmniejszym zaś gmina Wielka Nieszawka (4,2%). W 2013 r. udział osób ubezpieczonych w KRUS w całkowitej liczbie ludności LGD wynosi 3,6% i był niższy niż wskaźnik dla województwa – 3,9%.

Tabela 13. Udział powierzchni użytków rolnych obszaru LGD Podgrodzie Toruńskie w powierzchni obszary ogółem

Jednostka terytorialna	Liczba gospodarstw rolnych [szt.]	Użytki rolne ogółem [ha]	Powierzchnia ogółem [ha]	Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem
Lubicz	813	5 491	10 575	51,9%
Obrowo	815	7 721	16 217	47,6%
Wielka Nieszawka	120	910	21 622	4,2%
Obszar LGD	1 748	14 122	48 414	29,2%

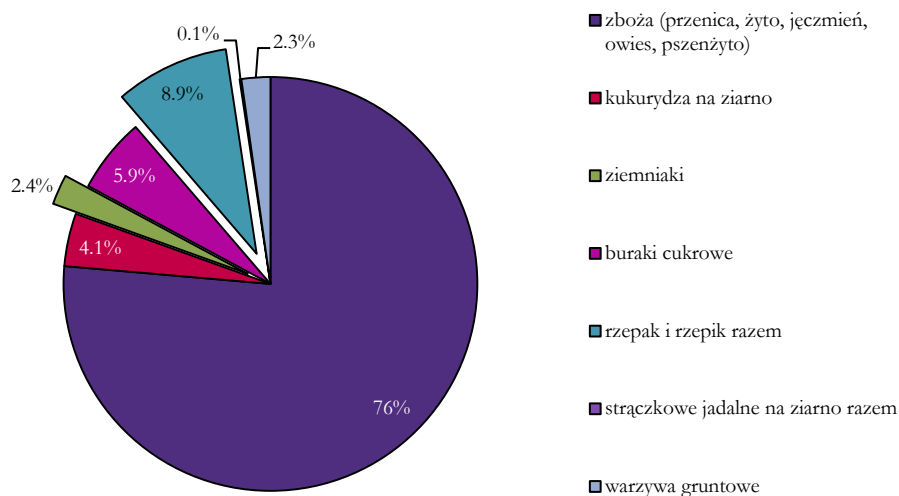
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 r.

3.3.1. Uprawy

Zróznicowane ukształtowanie terenu LGD oraz różnorodne pochodzenie geologiczne wpłynęło na powstanie różnych typów gleb. Na obszarze dominują gleby klasy III i IV, a w gminie Wielka Nieszawka – klasy V. Najrozleglejsze tereny wykorzystywane rolniczo znajdują się w północnej i północno-zachodniej części gminy Obrowo, gdzie występują gleby klas I-III. Ogólny udział użytków rolnych wynosi 36% całkowitej powierzchni terenu LGD.

W strukturze zasiewów na obszarze LGD przeważają zboża, w tym pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto (76%). Prawie 9% powierzchni porasta rzepak i rzepik, a 6% buraki cukrowe. Resztę upraw stanowią kukurydza, ziemniaki i warzywa.

Wykres 11. Struktura zasiewów na terenie LGD Podgródzie Toruńskie

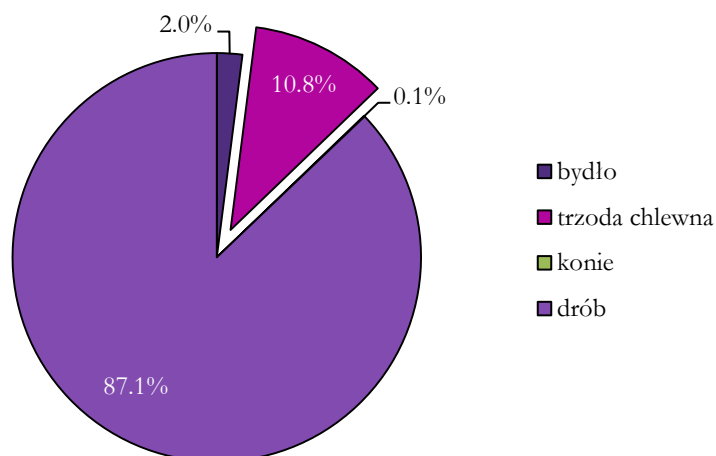
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 r.

Na terenie LGD znajduje się jedno gospodarstwo ekologiczne, które położone jest w gminie Obrowo. Gospodarz, którym jest Mieczysław Bielak, zajmuje się uprawą: gruszek, jabłek, malin, orzechów laskowych, truskawek, winogron oraz żyta. Powierzchnia uprawna gospodarstwa wynosi 6 ha. Gospodarstwo posiada certyfikat największej ogólnopolskiej jednostki certyfikującej jaką jest EKOGWARANCJA PTRE.

3.3.2. Hodowla zwierząt

Udział gospodarstw z terenu LGD w wojewódzkiej produkcji pogłowia zwierząt gospodarskich jest niewielki i wynosi: 1,4% w produkcji bydła, 1,7% w produkcji trzody chlewnej, 2% w pogłowie koni oraz 1,4% w pogłowie drobiu.

Wykres 12. Zwierzęta gospodarskie na terenie LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 r.

W strukturze hodowli zwierzęcej największy udział zajmuje bydło, które stanowi aż 87,1% zwierząt gospodarskich na terenie LGD. Ponad 10% hodowanych zwierząt to trzoda chlewna. Małym zainteresowaniem cieszy się hodowla koni i drobiu.

3.3.3. Kierunki produkcji rolnej

Głównymi kierunkami produkcji rolnej na obszarze LGD są:

- Uprawy zboża, w tym szczególnie pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa i pszenżyta oraz uprawy rzepaku i rzepiku
- Produkcja zwierzęca bydła (w tym mlecznego), a także chów trzody chlewnej

W zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego na obszarze LGD wyróżnić można następujące przedsiębiorstwa:

- Firma Produkcyjna Przetwórstwa Mięsnego Handlu i Usług Ubojnia Trzody i Bydła Rolnomięs Ireneusz Sosiński – ubój i rozbiór zwierząt rzeźnych: trzody chlewnej, bydła
- MTN Zakład Przetwórstwa Mięsnego Mirosław Jastrzębski – rozbiór i przetwórstwo mięsa wieprzowego, wołowego i drobiu
- P.P.H.U. „WITPOL” – uprawa oraz przetwórstwo warzyw gruntowych
- Bacha Polska Sp. z o.o. – produkcja i dystrybucja przetworów mlecznych
- Cereal Partners Poland Toruń-Pacific – produkcja płatków śniadaniowych

Na obszarze LGD działają także dwie grupy producentów rolnych zlokalizowane w gminie Lubicz: Spółdzielcze Zrzeszenie Marketingowe Producentów Drobiu z siedzibą w Lubiczu i Stowarzyszenie Producentów Rolnych "Zagroda" w Jedwabnie⁴.

Lokalni rolnicy i przedsiębiorcy widzą potrzebę w zakresie utworzenia inkubatora przetwórstwa rolnego, którego brakuje na obszarze LGD.

3.4. Środowisko przyrodnicze

3.4.1. Ukształtowanie terenu, wody, gleby i lasy

Gminy wchodzące w skład LGD są położone na obszarze Pradoliny Eberswaldzko – Toruńskiej. Pod względem fizyczno-geograficznym wszystkie należą do Kotliny Toruńskiej i makroregionu Pojezierza Chelmińsko-Dobrzyńskiego. Gminy Obrowo i Lubicz znajdują się w obrębie Doliny Drwęcy, a gmina Wielka Nieszawka w zasięgu pradoliny Wisły i Równiny Inowrocławskiej. Cechą wspólną obszaru są nadrzeczne skarpy – nad Wisłą i Drwęcą. Ukształtowanie terenu jest łagodne z niewielkimi wzniesieniami, których wysokość nie przekracza 125m. Obszar LGD znajduje się na terenie ostatniego zlodowacenia. W krajobrazie dominują wysoczyzny morenowe i polodowcowe oraz doliny rzeki Wisły i Drwęcy. Charakterystycznym elementem występującym w gminie Wielka Nieszawka są wydmy śródlądowe. W ujęciu hydrologicznym teren LGD leży w dorzeczu Wisły, w obrębie zlewni jej dopływów: Drwęcy, Strugi Zielonej, Tażyny, Strugi Toruńskiej, Strugi Jordan i Strugi Młyńskiej. Brak tu dużych jezior, największym jest Jezioro Osieckie o powierzchni 10 ha.

Większość powierzchni objętej zasięgiem LSR stanowią lasy – 56% ogólnej powierzchni. Największy udział lasy mają w gminie Wielka Nieszawka – zajmują powierzchnię 176,76 km² tj. około 83% powierzchni gminy. Stanowią one „strefę lasów ochronnych wokół Torunia”. Najmniejsze kompleksy leśne występują w gminie Lubicz – 19% powierzchni.

3.4.2. Klimat

Klimat obszaru LGD nie odbiega od klimatu panującego na terenie całego województwa. Charakteryzuje się przejściowością i zmiennością. Widoczne są wpływy klimatu morskiego oraz

---

⁴ ksow.pl

kontynentalnego. Panujący klimat cechuje się zmiennością opadów, ciśnienia atmosferycznego, temperatury i wiatrów. Obszar charakteryzuje się niskimi opadami, przewagą wiatrów zachodnich, południowo-zachodnich i wschodnich. Średnia temperatura roczna wynosi + 7,9 °C. W styczniu średnią temperaturą jest -2,5 °C, natomiast w lipcu dochodzi ona do + 18,1 °C. Sezon wegetacyjny trwa około 220 dni. Jego początek przypada zazwyczaj na drugi dzień kwietnia, a koniec – na 7 listopada.

3.4.3. Obszary chronione

Obszary chronione zajmują 40,7% ogólnej powierzchni obszaru (w województwie kujawsko-pomorskim wskaźnik ten wynosi 31,8%). Na terenie LGD znajdują się takie formy ochrony przyrody jak: obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody oraz obszary Natura 2000. Największe powierzchnie obszarów prawnie chronionych występują w gminie Wielka Nieszawka – 72,50 % powierzchni, a najmniejsze w gminie Obrowo – 0,87%. Natomiast w gminie Lubicz pod ochroną znajduje się 36,57% ogólnej powierzchni gminy.

Tabela 14. Formy ochrony przyrody

Nazwa	Lokalizacja	Opis
Obszary chronionego krajobrazu		
Wydmy Obszar Chronionego Krajobrazu na południe od Torunia	Wielka Nieszawka	Obejmuje kompleks wydm śródlądowych (jeden z największych w Polsce), porośniętych lasem (głównie borem sosnowym). Występują tu gatunki roślin chronionych i rzadkich, a także pomniki przyrody.
Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Drwęcy	Lubicz, Obrowo	Ustawiony dla ochrony naturalnych walorów krajobrazu pradoliny Drwęcy.
Natura 2000		
Dolina Dolnej Wisły	Obrowo, Lubicz, Wielka Nieszawka	Obszar obejmuje prawie naturalną dolinę Wisły i jest ostoją ptaków o randze europejskiej. Gniazduje tu około 180 gatunków ptaków.
Dolina Drwęcy	Lubicz	Ochronie podlega malowniczy krajobraz Doliny Drwęcy z kompleksami leśnymi i jeziorami. Na terenie gminy Lubicz wielkość chronionej powierzchni wynosi 3810 ha, co stanowi 35,9% powierzchni gminy.
Dybowska Dolina Wisły	Wielka Nieszawka	Obejmuje dolinę rzeczną Wisły i tereny zalewowe. Obszar bardzo cenny przyrodniczo - w Europie dobrze zachowane, naturalne fragmenty dużych dolin rzecznych należą do rzadkości. Obszar ma znaczenie przede wszystkim dla ochrony lasów łęgowych i całej mozaiki siedlisk nadrzecznych.
Wydmy Kotliny Toruńskiej	Wielka Nieszawka	Obejmuje on tereny wykorzystywane w celach wojskowych, głównie poligon. Charakteryzuje się wyjątkową wartością przyrodniczą z powodu występowania cennych siedlisk i gatunków.
Wydmy Puszczy Bydgoskiej	Wielka Nieszawka	Obszar obejmuje wydmy i wrzosowiska na poligonie artyleryjskim. Występują tu trzy typy siedlisk: wydmy śródlądowe z murawami szcztlichowymi, suche wrzosowiska, suche, śródlądowe murawy napiaskowe.
Rezerваты Przyrody		
Rzeka Drwęca	Lubicz	Jest to ścisły rezerwat ichtiologiczny. Obowiązuje tu rygorystyczny kanon ochrony przyrody. Dolina objęta jest zakazem używania sygnałów dźwiękowych

Źródło: Opracowanie własne

Oprócz form ochrony przyrody wskazanych w powyżej tabeli, na terenie objętym strategią znajdują się również 32 pomniki przyrody (Lubicz – 12, Obrowo – 12, Wielka Nieszawka – 8). Wydzielone na obszarze LGD użytki ekologiczne zajmują około 145,5 ha. W gminach Lubicz i Obrowo znajdują się również parki podworskie, które wzbogacają krajobraz ciekawym, urozmaiconym drzewostanem – 4 w gminie Obrowo (2 w rejestrze zabytków) i 6 w gminie Lubicz (3 w rejestrze zabytków).

3.4.4. Zanieczyszczenie środowiska

Głównym źródłem zagrożeń dla środowiska naturalnego są zanieczyszczenia wód pochodzące z rolnictwa. Ocena stanu czystości rzek określona w „*Informacji o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r.*” przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15. Ocena stanu czystości rzek (2014 r.)

Nazwa cieku (lokalizacja stanowiska)	Ocena biologiczna	Ocena bakteriologiczna	Stan/potencjał ekologiczny
Drwęca (ujęcie wody pitnej dla Torunia, Młyniec)	II klasa	niezadowolająca	dobry
Drwęca (ujęcie do Wisły, Złotoria)	III klasa	niezadowolająca	umiarkowany
Kanał Zielona Struga (ujęcie do Wisły, Wielka Nieszawka)	III klasa	-	umiarkowany
Kanał Nieszawski (ujęcie do Strugi Zielonej, Wielka Nieszawka)	IV klasa	-	słaby

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „*Informacji o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r.*”

Istotnym źródłem hałasu jest ruch na drogach przebiegających przez teren LGD (przede wszystkim autostrada A1, droga ekspresowa S10 oraz drogi krajowe nr 10 i 15). Według „*Informacji o stanie środowiska w województwie kujawsko-pomorskim w 2014 r.*” największym emitentem hałasu na tym obszarze jest odcinek drogi Łysomice – Lubicz, gdzie okoliczni mieszkańcy są narażeni na hałas w zakresie 55 – 75 dB w porze dziennej. Poza hałasem problem stanowi także wysokie natężenie ruchu samochodowego na drogach przebiegających przez obszar LGD, w tym szczególnie przy szkołach. Stwarza ono zagrożenie dla bezpieczeństwa, zarówno pieszych, jak i kierowców. Ponadto skutkuje wysoką emisją spalin i zanieczyszczeniem środowiska. Ważne jest, aby prowadzić działania edukacyjne w zakresie poprawy bezpieczeństwa na drodze, kierowane do szerokiego grona odbiorców, zarówno do dzieci, jak i osób dorosłych.

Źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego są głównie emisje z palenisk domowych wykorzystujących tradycyjne źródła energii oraz obiektów użyteczności publicznej, zakładów przemysłowych i rolnych.

3.5. Turystyka

3.5.1. Potencjał turystyczny obszaru

Niewątpliwym potencjałem endogenicznym obszaru jest wyjątkowe środowisko przyrodnicze. Malowniczy krajobraz doliny rzeki Drwęcy i Wisły, rozległe tereny leśne i jeziora stanowią podstawę do rozwoju turystyki i rekreacji. Występują tu liczne obszary chronione i pomniki przyrody. Na obszarze LGD znajduje się też wiele obiektów zabytkowych oraz szlaków turystycznych. Na turystów odwiedzających ten region czeka wiele atrakcji, takich jak: kajakarstwo, wędkarstwo, wycieczki piesze i rowerowe, jazda konna. Biorąc pod uwagę istniejący potencjał przyrodniczy i turystyczny obszaru, można stwierdzić, że nie jest on w pełni wykorzystany w związku z czym należy podejmować działania na rzecz rozwoju turystyki biznesowej oraz opracować strategię rozwoju turystyki i rekreacji na terenie LGD.

Tabela 16. Atrakcje turystyczne występujące na obszarze LGD

Atrakcje turystyczne	Opis
Kompleksy leśne	Duże obszary leśne znajdujące się w gminie Wielka Nieszawka oraz w południowej i zachodniej części gminy Obrowo, przyciągają zbieraczy runa leśnego, a bogactwo fauny leśnej i ptactwa wodnego zapewnia dobre warunki do uprawiania łowiectwa.
Wędkarstwo	Na amatorów wędkarstwa czekają: wody rzeki Drwęcy (uznanej w dolnym odcinku za rzekę górską, ze względu na występowanie ryb lososiowatych), jezioro w Józefowie (gm. Lubicz) z 36 stanowiskami wędkarskimi i jezioro Dzikowskie (gm. Obrowo).
Wydmy śródlądowe	Niewątpliwą atrakcją krajoznawczą są występujące w gminie Wielka Nieszawka wydmy śródlądowe. Są one unikatem w skali europejskiej. Wydmy Kotliny Toruńskiej tworzą jeden z największych śródlądowych obszarów w Polsce i są podstawowym elementem krajobrazu Gminy.
Kajakarstwo	Rzeka Drwęca wykorzystywana jest przede wszystkim do uprawiania kajakarstwa. Na terenie LGD, w Złotorii działa firma „Aqua Natura Park” organizująca spływy kajakowe. Odpowiednia infrastruktura związana z wykorzystaniem Drwęcy jest słabo rozwinięta – brakuje miejsc postojowych, noclegowych, oznakowania szlaku wodnego i odpowiedniej jego obsługi.
Jeziora	Do celów turystycznych i rekreacyjnych wykorzystywane są liczne na tym terenie jeziora i oczka wodne, np. położone wśród zieleni, z dobrą dostępnością brzegową jezioro Józefowo (gm. Lubicz) oraz jezioro Osieckie i Dzikowskie (gm. Obrowo) posiadające plaże, kąpieliska i zaplecze noclegowe, w postaci znajdujących się w pobliżu ośrodków wypoczynkowych. Rosnące zapotrzebowanie na usługi rekreacyjno-wypoczynkowe stwarza konieczność kompleksowego zagospodarowania tych terenów.
Jazda konna	Na obszarze LGD rozwija się turystyka konna. Działają tu 3 ośrodki jeździeckie oferujące rekreację konną (dla początkujących i zaawansowanych), a także treningi sportowe.
Nordic walking	Obszary leśne oraz szlaki piesze występujące na obszarze LGD sprzyjają rozwojowi różnorodnych form rekreacji ruchowej, jedną z nich jest nordic walking.

Źródło: Opracowanie własne.

3.5.2. Szlaki turystyczne

Na obszarze objętym Strategią znajduje się wiele szlaków turystycznych: rowerowych, pieszych oraz kajakowych. Wykaz szlaków przebiegających przez Gminy – członków LGD zawiera poniższa tabela.

Tabela 17. Zestawienie szlaków turystycznych występujących na obszarze LGD

Rodzaj szlaku	Przykłady
Pieszy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szlak niebieski (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie z Torunia przez most na zamek Dybowski i Fort X, wzdłuż wału przeciwpowodziowego, obok ruin zamku i drewnianego kościoła w Małej Nieszawce, kończy się w Cierpicach obok cmentarza i kościoła (dawniej biegł przez las do Suchatówki). ▪ Szlak czarny (gm. Wielka Nieszawka) – łączy forty pierścienia Twierdzy Toruń, fragment szlaku biegnie przez obszar Gminy Wielka Nieszawka. ▪ Szlak czerwony (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie z Torunia przez Rudak i Czerniewice, starą drogą we wsi Brzoza przy krawędzi skarpy doliny Wisły obok ośrodka agroturystyki, cmentarza ewangelickiego, drewnianych domów wiejskich, leśniczówki Karczemka, kościoła w Otłoczynie, przez Ciechocinek do Nieszawy. ▪ Camino Polaco (gm. Lubicz, Wielka Nieszawka) – kujawsko-pomorska część szlaku św. Jakuba; na terenie powiatu toruńskiego szlak przechodzi przez miejscowości: Szembekowo w gminie Lubicz, dalej prowadzi przez Brzozówkę, Złotorię, Kaszczorek, Toruń, most drogowy na Wiśle, zamek królewski Dybów, błonia nadwiślańskie Małą Nieszawkę, Wielką Nieszawkę oraz Cierpice.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szlak Świętego Jakuba (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie z Torunia spod kościoła św. Jakuba Apostoła, obok ruin zamku i drewnianego kościoła w Małej Nieszawce, przez Wielką Nieszawkę i Cierpice, aż do Trzemeszna. ▪ Szlak żółty (gm. Lubicz) – im. Franciszka Łęgowskiego relacji Toruń - Radomno to fragment międzynarodowego szlaku turystycznego E11, biegnie od Szembekowa do mostu na Drwęcy w Złotorii. ▪ Szlak niebieski (gmina Lubicz) – relacji Ciechocin – Chelmża, rozpoczyna się przy dworcu kolejowym w Chelmży a następnie biegnie wzdłuż jeziora Chelmżyńskiego, a potem meandrów rzeki Drwęcy. ▪ Ścieżka przyrodnicza „Eko-Drwęca” (gmina Lubicz) – rozpoczyna swój bieg przy ujściu Strugi Lubickiej do Drwęcy i prowadzi wzdłuż prawego brzegu rzeki, obok zespołu nieczynnych młynów z XIX w., śluzu na rzece i cegielni.
Rowerowy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szlak żółty (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie z parkingu u zbiegu ul. Leśnej i drogi nr 10, obok pomnika i cmentarza jeńców wojennych, ujęcia wody, zjazdem doliną Wisły przez tory, obok cmentarza i szkoły w Małej Nieszawce do ruin zamku krzyżackiego. ▪ Szlak czerwony (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie drogą z Gniewkowa, ścieżką dydaktyczną przez Nadleśnictwo Cierpiszewo, kościół i cmentarz w Cierpicach, obok budynku dawnego nadleśnictwa, pomników przyrody, hoteliku „Zakątek Leśny”, wydmy, pomnika i cmentarza jeńców wojennych, wzdłuż drogi do Suchatówki. Szlak ten można „zamknąć” kontynuując go przy jeziorach w Suchatówce. ▪ Szlak niebieski (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie od Torunia obok cmentarza, szkoły, ośrodka kultury i „Rancho” w Małej Nieszawce, przez przejazd przez wydmy leśne, obok szkoły, budynków kolejowych i stacji PKP w Cierpicach, do osiedla Kąkol i doliny Zielonki. ▪ Szlak zielony (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie od Zamku Dybowskiego i Fortu X wzdłuż wału przeciwpowodziowego, obok ruin zamku i drewnianego kościoła w Małej Nieszawce oraz Urzędu Gminy, wiejskich domów, cmentarza mennonitów i grodzisk w Wielkiej Nieszawce, przez wał przeciwpowodziowy i przepompownię wód w Dybowie, następnie przez przejazd na krawędź wysoczyzny, drogą na Rojewo obok wydmy leśnych, aż do szlaku czarnego. Planowane jest wydłużenie szlaku aż do Inowrocławia. ▪ Szlak czarny (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie od stacji PKP w Cierpicach, obok leśniczówki Nieszawka, zajazdu Chałupa, domów wiejskich w Wielkiej Nieszawce, biwaku i XIX-wiecznej leśniczówki Dybowo, relikwii młynów w dolinie rzeki Zielonka, wzdłuż ścieżki dydaktycznej, przez biwak, obok leśniczówki Zielona i grupy 600-letnich dębów, osady Jarki, przez wydmy leśne, obok dawnej leśniczówki Lesisko i drzew-pomników przyrody. Dalej wiedzie do Solca Kujawskiego, Bydgoszczy, doliną Wisły, do Tczewa i drugą stroną przez Grudziądz, Chelmno i Unisław wraca do Zamku Bierzgowskiego. ▪ Szlak czerwony (gm. Wielka Nieszawka) – biegnie z Torunia przez Rudak i Czerniewice, starą drogą we wsi Brzoza przy krawędzi skarpy doliny Wisły obok ośrodka agroturystyki, cmentarza ewangelickiego, drewnianych domów wiejskich, leśniczówki Karczemka, kościoła w Otłoczynie, przez Ciechocinek do Nieszawy. ▪ Szlak żółty (gm. Lubicz) – prowadzi z Torunia przez Papowo Toruńskie, Koniczynkę, Lipniczki, Turzno, Gronówko, Jezioro Kamionki i Gronowo do Młyńca. ▪ Szlak zielony (gm. Lubicz) – relacji Toruń – Lubicz – Jedwabno – Młyniec - Golub-Dobrzyń – Brodnica – Radomno. Trasa prowadzi przez rezerwat rzeki Drwęcy. ▪ Szlak z biegiem Drwęcy (gm. Lubicz) – biegnie z Torunia do Brodnicy wzdłuż brzegu Drwęcy. Szlak posiada walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz historyczne. ▪ Droga rowerowa Złotoria – Grabowiec – Silno – Osiek (gm. Lubicz, Obrowo) – biegnie wśród lasów, wzdłuż drogi wojewódzkiej przez atrakcyjne miejscowości, np. Złotorię, Grabowiec, Silno do jeziora Dzikowskiego. ▪ Szlak Ziemia Pałaców (gm. Lubicz) – prowadzący przez miejscowości, w których znajdują się dwory i pałace: Grębocin, Brzezinko, Gronowo, Gronówko. ▪ Szlak Dolna Drwęca (gm. Lubicz) – biegnie z Lubicza wzdłuż rzeki Drwęcy do Kopanina. ▪ Wiślana Trasa Rowerowy (gm. Lubicz, Obrowo, Wielka Nieszawka) – to ogólnopolski projekt, w którym udział bierze 8 województw. Trasa biegnie wzdłuż Wisły od miejscowości Łęk-Osiek w gminie Obrowo przez Osiek nad Wisłą do Złotorii, a na lewym brzegu Wisły od sołectwa Brzoza przez Małą Nieszawkę i Wielką Nieszawkę.
Wodny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szlak Drwęcy (gm. Lubicz) – prowadzący z Ostródy aż do ujścia Drwęcy do Wisły. Atrakcyjny i łatwy szlak kajakowy. Jego niewątpliwą atrakcją są mijane po drodze zabytki, np.

	<p>ruiny zamku w Złotorii. Drwęca stanowi część szlaku „Pętli Toruńskiej”, ma połączenie z Pojezierzem Brodnickim i jeziorem Jeziorak.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szlak na rzece Wiśle (gm. Lubicz, Obrowo, Wielka Nieszawka) – szlak żeglowny, prowadzi od miejscowości Łęk-Osiek przez Złotorię, gdzie na prawym brzegu Wisły u ujścia Drwęcy zachowały się ruiny zamku, Toruń i Małą Nieszawkę.
--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wirtualneszlaki.pl i www.powiattorunski.pl

Przez obszar LGD przebiega niewiele ponad 26 km ścieżek rowerowych. Ich sieć jest niedostatecznie rozwinięta, w wielu miejscach brakuje spójnych ciągów komunikacyjnych. Ze względu na liczne walory przyrodnicze obszaru, wskazana byłaby rozbudowa infrastruktury pieszo-rowerowej w celu rozwoju turystyki i rekreacji.

Tabela 18. Długość ścieżek rowerowych na obszarze LGD w 2014 r.

Jednostka terytorialna	Długość ścieżek rowerowych w km
Lubicz	11,6
Obrowo	12,1
Wielka Nieszawka	2,5
Obszar LGD	26,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS.

3.5.3. Infrastruktura turystyczna

Tym co przyciąga turystów są nie tylko walory przyrodnicze, ale również odpowiednio zorganizowana i rozbudowana infrastruktura związana z obsługą ruchu turystycznego. Na obszarze objętym Strategią działa 15 gospodarstw agroturystycznych: 10 w gminie Lubicz, 3 w gminie Obrowo i 2 w gminie Wielka Nieszawka (dane za rok 2015).

Tabela 19. Zaplecze turystyczne

Gmina	Opis
Lubicz	Infrastrukturę turystyczną stanowią głównie gospodarstwa agroturystyczne (w tym ośrodki jeździeckie „AGROFOOD” i „Młyńska Struga”). Większe obiekty hotelowe znajdują się w miejscowościach Rogówko i Krobia. Nad jeziorem Józefowo oprócz bezpłatnej plaży, są również wyznaczone miejsca do biwakowania, możliwy jest dojazd samochodem, oznakowanym szlakiem rowerowym lub pieszo. W sezonie letnim rozwija się tu turystyka wodna (kajakowa), piesza i rowerowa.
Obrowo	Na turystów czekają gospodarstwa agroturystyczne i drobne punkty gastronomiczne oraz inne obiekty, takie jak zajazdy, pensjonaty i motele w Obrowie, Osieku nad Wisłą, Brzozówce. Wysokimi walorami turystyczno – rekreacyjnymi odznacza się jezioro w pobliżu Osieka. Niewielkie jezioro otoczone lasami należy do najatrakcyjniejszych tego typu miejsc w regionie. Nad jeziorem znajduje się bezpłatna plaża i zaplecze dla osób wypoczywających (punkty gastronomiczne, toalety, boisko, pole namiotowe).
Wielka Nieszawka	Odpowiednie zaplecze turystyczne w gminie zapewnia Centrum Sportu i Rekreacji „Olender”. Jednocześnie jest to jedna z największych atrakcji w gminie. W ramach kompleksu działa m. in. Aquapark, Restauracja „Tulipanowa”, trzygwiazdkowy hotel zapewniający 67 miejsc noclegowych, centrum odnowy biologicznej, studio fitness, kregielnia i strzelnica. Ponadto bazę gastronomiczno-hotelową w gminie rozwijają lokalni przedsiębiorcy. Na turystów oprócz małych hoteli i zajazdów czekają dwa gospodarstwa agroturystyczne (w Brzozie i Małej Nieszawce) oraz pola namiotowe.

Źródło: Opracowanie własne.

Zdjęcie 1. Centrum Sportu i Rekreacji „Olender”

Źródło: Opracowanie własne.

W każdej gminie wchodzącej w skład LGD znajdują się różnorakie obiekty noclegowe i gastronomiczne. O liczbie turystów odwiedzających ten region i poziomie wykorzystania istniejącego zaplecza noclegowego może świadczyć wysokość wskaźnika Schneidera. Jest to wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 100 mieszkańców. W powiecie toruńskim w 2012 r. i 2013 r. wyniósł on odpowiednio 23,1 osoby i 44,2 osoby.⁵ Natomiast na terenie LGD na 100 mieszkańców w 2013 r. przypadło 28,7 turystów korzystających z noclegów, a w 2014 r. – 41,7 turystów.⁶ Zauważalny wzrost intensywności ruchu turystycznego w 2014 r. w porównaniu do roku 2013 r. nastąpił zarówno na obszarze LGD, jak i w całym powiecie toruńskim. Dostępne dane statystyczne nie odnoszą się do gospodarstw agroturystycznych i udzielanych przez nie noclegów. Tymczasem na obszarze objętym strategią działa ich wiele. Stąd też zaprezentowane dane mogą nie odzwierciedlać rzeczywistej intensywności ruchu turystycznego.

3.6. Dziedzictwo kulturowe

3.6.1. Zabytki

Na obszarze LGD znajduje się wiele obiektów dziedzictwa kulturowego, które świadczą o przydatności turystycznej tego obszaru. Jednak wykorzystanie ich w tym zakresie jest niewielkie, a część obiektów wymaga prac konserwatorskich i renowacyjnych.

Najważniejsze zachowane dobra kultury zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 20. Najważniejsze obiekty zabytkowe i kulturowe

Gmina	Obiekt
Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zespoły dworsko – parkowe w Brzezinku, Grębocinie, Gronowie, Gronówku, Jedwabnie i Mierzynku ▪ Obiekty sakralne w Grębocinie, Młyńcu Drugim, Rogowie, Złotorii oraz inne kościoły i kaplice ▪ Ruiny zamku w Złotorii

⁵ Turystyka w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2012-2013

⁶ Dane zebrane w Banku Danych Lokalnych dotyczące liczby turystów korzystających z noclegów odnoszą się tylko do gminy Obrowo i Wielka Nieszawka. Brak danych dla gminy Lubicz, choć tam również występują obiekty noclegowe, w tym wiele gospodarstw agroturystycznych. W związku z tym wskaźnik intensywności ruchu turystycznego Schneidera został obliczony w oparciu o dane dla gminy Obrowo i Wielka Nieszawka.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Grodziska wczesnośredniowieczne w Gronowie i Jedwabnie ▪ Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie
Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dwory w Obrowie i Łążynie ▪ Pałac w Zębowie ▪ Cmentarze w Brzozówce i Silnie ▪ Kościoły w Dobrzejewicach i Osieku nad Wisłą ▪ Chaty chłopskie z XIX w. tzw. „Dobrzyńki” w Osieku, Silnie i Stajęczynkach
Wielka Nieszawka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ruiny zamku krzyżackiego w Małej Nieszawce ▪ Cmentarz i kaplica pomennonicka w Małej Nieszawce ▪ Kościół w Cierpicach ▪ Grodziska po osadnictwie słowiańskim, pozostałości po grodzie w Nieszawie ▪ Drewniane chaty ▪ „Niziny olęderskie” – zalewowe pola nadwiślańskie zagospodarowane przez osadników z Fryzji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stron internetowych gmin.

Zdjęcie 2. Kościół p.w. Ignacego Loyoli w Młyńcu Drugim

Źródło: www.lubisz.pl

Zdjęcie 3. Kościół rzymsko-katolicki w Małej Nieszawce

Źródło: Opracowanie własne.

Zdjęcie 4. Dwór w Obrowie

Źródło: www.gok.obrowo.pl

3.6.2. Instytucje kultury

Edukację kulturalną i animację środowiska lokalnego prowadzą przede wszystkim gminne instytucje kultury. Zajmują się one integracją lokalnych społeczności, organizacją imprez, spotkań, warsztatów, zajęć rozwijających duchowo, intelektualnie i fizycznie. W gminie Obrowo działa GOK w Obrowie oraz Osiecki Klub Kultury w Osieku nad Wisłą. Działalność kulturalną w gminie Wielka Nieszawka prowadzi Urząd Gminy w budynku byłego GOK-u w Małej Nieszawce. Podobnej instytucji brak na terenie gminy Lubicz. Wykaz instytucji kultury działających na obszarze objętym strategią przedstawia poniższa tabela.

Tabela 21. Instytucje kultury

Gmina	Lubicz	Obrowo	Wielka Nieszawka
Instytucje kultury – gminny ośrodek kultury lub dom kultury	-	Obrowo, Osiek nad Wisłą	Mała Nieszawka
Instytucje kultury – świetlice wiejskie	Jedwabno, Kopanino, Mierzynek, Krobia, Brzeźno, Grabowiec, Nowa Wieś, Złotoria, Rogówko, Lubicz Dolny, Rogowo, Brzezinko, Gronowo, Grębocin	Łążyn II, Zębowo, Obrowo, Skrzypkowo, Silno, Stajenczynki	-
Biblioteki i filie*	Lubicz Dolny, Lubicz Górny, Grębocin, Gronowo, Złotoria	Obrowo, Osiek nad Wisłą, Dobrzejewice, Łążyn II	Mała Nieszawka

*Bez bibliotek szkolnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych gmin oraz GUS.

Działalność kulturalna w poszczególnych sołectwach skupia się w 20 świetlicach wiejskich. Dużym problemem jest to, że nie w każdym sołectwie mieszkańcy mają dostęp do świetlic (w gminie Wielka Nieszawka nie ma ich w ogóle). Z kolei w funkcjonujących świetlicach brakuje odpowiedniego wyposażenia (brak sprzętu audio i nagłaśniającego, sprzętu komputerowego), dzięki któremu mogłyby rozwijać swoją działalność, prowadzić różnorakie zajęcia, kursy i warsztaty dla mieszkańców. Brak także środków finansowych na organizację zajęć w świetlicach wiejskich.

W każdej z gmin wchodzących w skład LGD znajdują się obiekty pełniące funkcje muzealne. Szczegółowy opis tych instytucji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22. Muzea na terenie LGD

Gmina	Opis
Lubicz	Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie powstało w 2004 r. Muzeum mieści się w XIII-wiecznym kościele poewangelickim. Można w nim podziwiać zbiory związane z historią papiernictwa, piśmiennictwa i drukarstwa. Jest to muzeum interaktywne, w którym nie tylko można podziwiać zgromadzone eksponaty, ale również uczestniczyć w warsztatach muzealnych z historii drukarstwa, piśmiennictwa i papiernictwa. Uczestnicy warsztatów mogą sprawdzić jak pisze się gęsim piórem, czerpie papier i obsługuje dawną prasę drukarską. W muzeum prowadzony jest również sklep z pamiątkami wykonywanymi ręcznie z czerpanego papieru.
Obrowo	Funkcje muzealne pełni założona z inicjatywy artysty Michała Kokota w latach 70. XX wieku w Osieku - Osiecka Izba Regionalna, w ramach której wystawiane są dzieła sztuki ludowej. Opiekę nad Izbą od początku po dziś dzień sprawuje Osieckie Stowarzyszenie Kultury Ludowej. Od 1989 r. Izba mieści się w 250-letniej chacie znanych osieckich kowali Forkiewiczów. Obecnie Izba w swoich zbiorach posiada około 500 eksponatów z różnych dziedzin sztuki ludowej.
Wielka Nieszawka	W Wielkiej Nieszawce na obszarze 5 ha powstaje Olęderski Park Etnograficzny, w którym odtwarzana jest olęderska wieś z przelomu XIX i XX wieku. W Parku będzie można dowiedzieć się jak na tych terenach żyli niderlandzcy osadnicy. W granicach Parku

	zrekonstruowany zostanie fragment rzędówki bagiennej z główną drogą biegnącą wzdłuż wału przeciwpowodziowego, równoległymi pasami pól oraz ulokowanymi tam trzema pełnymi siedliskami. Otwarcie Parku planowane jest na wiosnę 2016 r.
--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: grebocin.pl, olederskiejparketnograficzny.blogspot.com, gok.obrowo.pl

3.6.3. Lokalna twórczość

Istotny wpływ na zachowanie i kultywowanie dziedzictwa kulturowego mają mieszkający i tworzący na terenie LGD lokalni artyści i twórcy ludowi, zajmujący się m. in. malarstwem, rękodzielnictwem czy poezją. Ich dzieła można podziwiać, a także kupić podczas lokalnych uroczystości, festynów i jarmarków.

Tabela 23. Lokalni twórcy ludowi i artyści

Gmina	Wybrani twórcy
Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> Janusz Drapala – rzeźbiarz, tworzy z drewna lipowego rzeźby o tematyce sakralnej, scenki rodzajowe, szopki, inspiruje go ludyczność i codzienne życie wiejskie Barbara Brendel - Kwiatkowska – malarka, jej prace były wystawiane w toruńskiej galerii „Pro Arte” Malwina Kuziemkowska – zajmuje się artystycznym zdobieniem mebli, tworzeniem przedmiotów użytkowych i rękodziełem Irena Bald - Bielawska – tworzy artystyczną biżuterię witrażową Czesława Hećman - rękodzieło artystyczne Eliza Art - ozdoby, rękodzieło Emilia Grabowska – prowadzi artystyczną pracownię krawiecką Katarzyna Wierzbowska – malarka i pisarka Eugenia Kowalska – wykonuje hafty
Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> Patrycja Bezrudczyk – malarka, malarstwo olejne i akrylowe na płótnie, dykcie lub desce Krzysztof Balewski – rzeźbiarz, w twórczości artysty przeważa tematyka sakralna Jadwiga Maćkiewicz – rękodzieło, artystka posiada bogatą kolekcję swoich prac: obrusy, serwetki, bieżniki, odzież: swetry, kamizelki, narzutki, peleryny, sukienki itp., stroiki bożonarodzeniowe i wielkanocne; wykonuje robótki na drutach i szydełku Elżbieta Podlaszewska – rękodzieło, wykonuje obrusy, serwetki ozdoby itp. na drutach i szydełku Barbara Marycz – hafciarka, tworzy makatki, serwetki, poduszki, powłoczki na poduszki, firany, swetry, czapki, rękawiczki itp.
Wielka Nieszawka	<ul style="list-style-type: none"> Ada Borkowska – rękodzieło, artystka wykonuje ozdoby metodą decoupage oraz biżuterię techniką soutage Zofia Chwiałkowska – malarka, poetka, za sprawą Toruńskiego Towarzystwa Kultury wydano jej zbiór wierszy, dodatkowo zajmuje się również malarstwem olejnym oraz pisze wspomnienia

Źródło: powiattoruński.pl

3.6.4. Produkty regionalne

Na obszarze objętym Strategią nie ma wyraźnie zidentyfikowanych i powszechnie znanych produktów lokalnych. Do takiego miana mogą pretendować ceramika lubicka wytwarzana w miejscowości Jedwabno czy drukarstwo, z którego w przeszłości słynęła gmina Lubicz.

Tradycyjnymi produktami, które stanowią swego rodzaju reklamę dla gminy Lubicz są tzw. „Specjały spod Strzechy”. To rodzinna firma od lat działająca w Lubiczu Dolnym zajmująca się produkcją i sprzedażą specjalów wytwarzanych według tradycyjnych przepisów. Swój początek zawdzięcza pasji przygotowywania różnych przetworów domowych przez założyciela - Józefa Siadaka. „Specjały spod strzechy” to własnej produkcji, ekologiczne przetwory, takie jak np. „Przysmak Chrzanowy”, który zdobył nagrodę na Festiwalu Smaków w Grucznie i inne sosy chrzanowe, musztardy, syropy z kwiatów i owoców, octy. Firma jest członkiem Slow Food Convivium Gruczno oraz sieci Dziedzictwa Kulinarne Kujaw i

Pomorza w ramach Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarnego. Zdobycza także nagrody w lokalnych targach i konkursach produktów ekologicznych i tradycyjnych.

3.7. Rewitalizacja społeczna i gospodarcza

Rewitalizacja jest ważną częścią myślenia o rozwoju gminy i powinna stać się kluczowym programem społecznym i gospodarczym w odniesieniu do zidentyfikowanych tam obszarów problemowych. Służy ona podniesieniu atrakcyjności danego obszaru dla podmiotów gospodarczych i potencjalnych nowych jego mieszkańców, jak również wsparciu rozwoju kapitału społecznego oraz podniesieniu jakości życia mieszkańców. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych powinna mieć charakter złożony i interdyscyplinarny, dlatego kluczowe jest prowadzenie zintegrowanych, czyli równoległych i wzajemnie uzupełniających się działań w wielu sferach.

Zidentyfikowanie obszarów problemowych o negatywnych zjawiskach natury społecznej, gospodarczej, przestrzennej, środowiskowej i funkcjonalnej oraz wskazanie potencjalnych sposobów ich zniwelowania w kontekście nadania tym obszarom nowej jakości funkcjonalnej i zapewnienia warunków do ich zrównoważonego rozwoju nastąpi w Gminnych Programach Rewitalizacji, do opracowania których są zobowiązane wszystkie jednostki samorządu terytorialnego, chcące prowadzić procesy rewitalizacyjne. Gminne Programy Rewitalizacji zostaną opracowane w oparciu o zasady określone w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji oraz Zasady programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

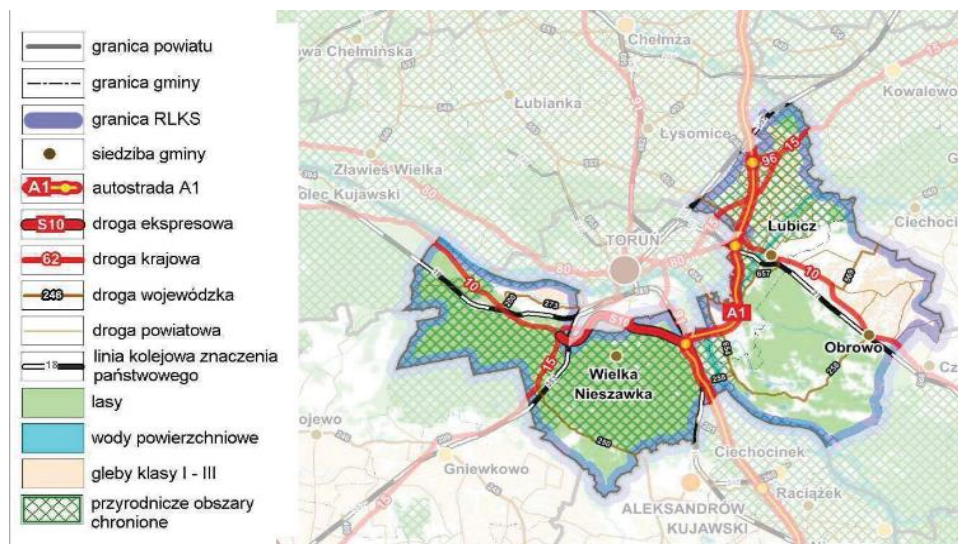
Wszystkie projekty z zakresu rewitalizacji, realizowane w ramach LSR będą zgodne z opracowanymi, przez gminy wchodzące w skład LGD, Gminnymi Programami Rewitalizacji.

3.8. Infrastruktura techniczna

3.8.1. Infrastruktura drogowa

Układ drogowy na terenie LGD Podgrodzie Toruńskie tworzy ok. 697 km dróg publicznych o znaczeniu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Atutem obszaru jest jego bliskie położenie i dobre skomunikowanie z drugim pod względem liczby ludności miastem w województwie – Toruniem.

Mapa 2. Sieć drogową na obszarze LGD

Źródło: Załącznik 1. Potrzeby i potencjały obszarów LGD w województwie kujawsko-pomorskim do Podręcznika dla Lokalnych Grup Działania w zakresie realizacji instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność w województwie kujawsko-pomorskim

Zewnętrzna dostępność transportowa obszaru zapewniona jest przez dość równomiernie rozmieszczoną sieć dróg krajowych i wojewódzkich. Przez jego teren przebiega autostrada A1, drogi krajowe

nr 10, 15, 80, 91, 96 drogi wojewódzkie nr 200, 250, 258, 273, 552, 569, 572, 586, 646, 654, 657. Ponadto, w planach jest budowa drogi szybkiego ruchu S10. Uzupełnienie sieci dróg krajowych i wojewódzkich stanowi 64,6 km dróg powiatowych oraz 495,6 km dróg gminnych.

Tabela 24. Długość dróg publicznych na terenie LGD

Jednostka terytorialna	Drogi krajowe [km]	Drogi wojewódzki [km]	Drogi powiatowe [km]	Drogi gminne [km]	Razem [km]
Lubicz	32,2	21,5	32,4	205,0	291,1
Obrowo	11,1	20,4	25,2	217,6	274,3
Wielka Nieszawka	32,0	19,5	7,0	73,0	131,5
Obszar LGD	75,3	61,4	64,6	495,6	696,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Strategii Rozwoju Gminy Wielka Nieszawka na lata 2015-2025, Studium Uwarunkowań Rozwoju Przestrzennego Bydgosko - Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, danych Urzędu Gminy w Obrowie.*

Część dróg położonych na terenie LGD, szczególnie tych o znaczeniu lokalnym, wymaga rozbudowy i modernizacji. Rozbudowa sieci drogowej zwiększyłaby dostępność transportową obszaru oraz wpłynęłaby pozytywnie na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

3.8.2. Infrastruktura telekomunikacyjna i informacyjna

Głównymi operatorami telefonii stacjonarnej na obszarze LGD są: Orange Polska S. A. i Netia S. A. Ponadto teren znajduje się w zasięgu wszystkich dużych telefonii komórkowych.

Spośród 52 miejscowości położonych na obszarze LGD – 15 miejscowości posiada dostęp do sieci światłowodowych, 44 do infrastruktury telekomunikacyjnej, a 48 do sieci kablowych lub terminali radiowych.

Tabela 25. Pokrycie obszaru LGD infrastrukturą telekomunikacyjną w 2013 roku

Jednostka terytorialna	Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej	Liczba miejscowości z węzłami telekomunikacyjnymi	Liczba miejscowości z dostępowymi węzłami telekomunikacyjnymi	Liczba miejscowości z zasięgiem sieci kablowych lub terminalami radiowymi
Lubicz	8	18	12	19
Obrowo	5	22	9	25
Wielka Nieszawka	2	4	2	4
Obszar LGD	15	44	23	48
Powiat toruński	47	161	104	175
Województwo kujawsko-pomorskie	512	2 821	1 416	3 343

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Na terenie LGD występują spore obszary, gdzie nie ma dostępu do szerokopasmowego Internetu. Problem ten stanowi utrudnienie dla mieszkańców, wpływając przy tym negatywnie na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru. Problemem jest także, występujący punktowo, słaby zasięg w telefonach komórkowych.

3.8.3. Gospodarka wodno-ściekowa

W 2014 r. długość sieci wodociągowej na obszarze LGD wynosiła 495,6 km i wzrosła w porównaniu z 2010 r. o 6,6% (tj. 30,7 km). W tym okresie największy przyrost jej długości odnotowano w gminie Obrowo – stanowił on 10,0% (tj. 20,3 km).

Długość sieci kanalizacyjnej w 2014 r. wynosiła 197,3 km i wzrosła w porównaniu z rokiem 2010 o 31,0% (tj. 46,7 km). Znaczny przyrost jej długości nastąpił w gminach Lubicz (51,3%) i Obrowo (47,1%).

Tabela 26. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz korzystający z sieci na obszarze LGD Podgrodzie Toruńskie

Jednostka terytorialna	Długość sieci wodociągowej			Długość sieci kanalizacyjnej		
	2010 r. [km]	2014 r. [km]	Zmiana długości w latach 2010-2014 [%]	2010 r. [km]	2014 r. [km]	Zmiana długości w latach 2010-2014 [%]
Lubicz	207,0	213,5	3,1%	33,9	51,3	51,3%
Obrowo	203,3	223,6	10,0%	52,0	76,5	47,1%
Wielka Nieszawka	54,6	58,5	7,1%	64,7	69,5	7,4%
Obszar LGD	464,9	495,6	6,6%	150,6	197,3	31,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obszar LGD cechuje się wysokim stopniem zwodociągowania, kształtującym się na poziomie około 85%. Jeżeli chodzi natomiast o poziom skanalizowania to teren LGD jest pod tym względem dość zróżnicowany. W gminie Wielka Nieszawka z sieci kanalizacyjnej korzysta 73% mieszkańców, zaś w gminach Lubicz i Obrowo około 30%. Część mieszkańców obszaru LGD nieposiadająca dostępu do sieci kanalizacyjnej korzysta z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tabela 27. Korzystający z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej

Jednostka terytorialna	Wodociąg [%]		Kanalizacja [%]	
	2010	2013	2010	2013
Lubicz	85,8	87,8	24,5	33,5
Obrowo	83,6	85,2	26,5	30,7
Wielka Nieszawka*	77,6	84,3	66,7	73,1

*W 2015 w gminie Wielka Nieszawka poziom zwodociągowania obszaru wynosił 100%, a skanalizowania 99,5%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Sieć wodno-kanalizacyjna wymaga rozbudowy (szczególnie sieć kanalizacyjna) i częściowej modernizacji.

Na terenie LGD znajdują się cztery oczyszczalnie ścieków. Informacje na ich temat znajdują się w poniższej tabeli.

Tabela 28. Komunalne oczyszczalnie ścieków na terenie LGD Podgrodzie Toruńskie

Jednostka terytorialna	Oczyszczalnia	Q Rzecz [tys. m ³ /r]	Zlewnia lub odbiornik ścieków
Lubicz	Lubicz	220	Drwęca
Obrowo	Obrowo-Dobrzejewice	154	Drwęca
	Obrowo-Osiek	9	Str. Młyńska
Wielka Nieszawka	Wielka Nieszawka	90	Wisła

Źródło: Wojenódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, Raport o stanie środowiska wojenództwa kujawsko-pomorskiego w 2013 r.

3.8.4. Gospodarka odpadami

W 2014 r. wielkość zebranych na obszarze LGD Podgrodzia Toruńskiego odpadów komunalnych wynosiła 9 252,2 t. W przeliczeniu na jednego mieszkańca przypadło 707,5 t odpadów. Największa ilość odpadów na jedną osobę przypadła w gminie Lubicz (263,1 t), najmniejsza zaś w gminie Obrowo (211,6 t). W 2014 r. gospodarstwa domowe zlokalizowane na terenie LGD wytworzyły 79,4% wszystkich zebranych odpadów.

Tabela 29. Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku na obszarze LGD Podgrodzie Toruńskie w 2014 r.

Jednostka terytorialna	ogółem	ogółem na 1 mieszkańca	z gospodarstw domowych	odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca
	t	kg	t	kg
Lubicz	5 031,0	263,1	3 850,8	201,4
Obrowo	3 076,0	211,6	2 578,4	177,4
Wielka Nieszawka	1 145,2	232,8	915,9	186,2
Obszar LGD	9 252,2	707,5	7 345,1	565,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Odbiorem odpadów z terenu gmin – Lubicz, Obrowo i Wielka Nieszawka zajmuje się MPO z Torunia.

Na obszarze LGD Podgrodzia Toruńskie znajdują się trzy Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów zlokalizowane na terenie gmin:

- Lubicz – w miejscowości Lubicz Górny na terenie oczyszczalni ścieków
- Obrowo – w miejscowości Dobrzejewice, przy oczyszczalni ścieków
- Wielka Nieszawka – w miejscowości Mała Nieszawka

Na terenie LGD Podgrodzia Toruńskie nie funkcjonuje, żadne składowisko deponujące odpady komunalne, ani przemysłowe.

3.8.5. Sieć gazowa

W 2013 r. długość czynnej sieci gazowej na terenie wynosiła 93 685 m i wzrosła od 2010 roku o 31,6%. Odbiorcy gazu (829 osób) zużyli w 2013 r. 1 097,4 tys. m³ gazu.

Tabela 30. Długość sieci gazowej, odbiorcy i zużycie gazu na obszarze LGD w 2013 r.

Jednostka terytorialna	długość czynnej sieci ogółem	odbiorcy gazu	zużycie gazu	ludność korzystająca z sieci gazowej
	m	gosp.	tys.m3	%
Lubicz	52 301	599	735,0	10,9
Obrowo	2 414	37	51,0	0,9
Wielka Nieszawka	25 700	193	311,4	15,5
Obszar LGD	93 685	829	1 097,4	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z danymi Polskiej Spółki Gazownictwa najwyższym poziomem gazyfikacji charakteryzuje się gmina Wielka Nieszawka, gdzie w 2013 r. z gazu korzystało 15,5% mieszkańców. W

gminie Lubicz rozpoczęto już proces gazyfikacji (gaz na terenie gminy dostarcza spółka DUON), natomiast w gminie Obrowo planuje się go przeprowadzić. Mieszkańcy obszaru LGD nie posiadający dostępu do gazu sieciowego korzystają z gazu propan-butan w butlach.

3.8.6. Odnawialne źródła energii

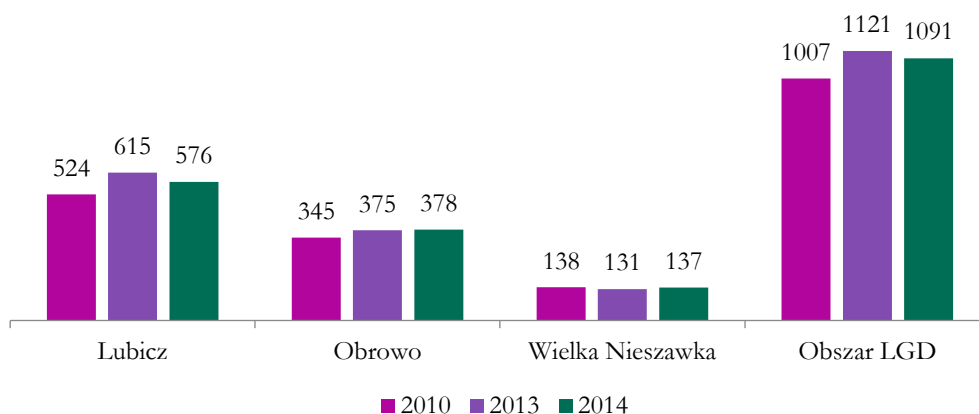
Na obszarze LGD można zaobserwować z roku na rok rosące wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii. W 2013 r. Gmina Lubicz udzieliła dotacji celowej na zakup i instalację kolektorów słonecznych i powietrznych pomp ciepła przez mieszkańców. Podobne działania miały miejsce w gminie Wielka Nieszawka, która dofinansowała zakup i instalację pomp ciepła dla ciepłej wody użytkowej w budynkach prywatnych. Ponadto w Centrum Sportu i Rekreacji „Olender” zamontowane są instalacje solarne (64 systemy solarne o łącznej powierzchni 128,96 m²), instalacje pomp ciepła z wykorzystaniem kolektorów gruntowych (5 układów o łącznej mocy 789,2 kW, 206 sztuk kolektorów gruntowych pionowych o średniej długości 55 m, co łącznie daje długość ponad 11 km) oraz kolektory gruntowe poziome (pętle o łącznej długości około 4 km). Natomiast w gminie Obrowo funkcjonują odnawialne źródła energii w postaci kolektorów słonecznych i pomp ciepła. Gmina planuje ponadto zrealizować działania, które pozwolą mieszkańcom uczestniczyć w konkursie 3.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko Pomorskiego na lata 2014-2020, który umożliwi realizację indywidualnych projektów obejmujących fotowoltaikę i pompy ciepła.

3.9. Pomoc społeczna

3.9.1. Korzystający z pomocy społecznej

Jedną z obiektywnych miar sytuacji materialnej ludności, jest skala pomocy udzielanej w ramach systemu pomocy społecznej. Pod względem liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej, na przestrzeni ostatnich kilku lat utrzymuje się podobna tendencja. W 2013 r. z pomocy społecznej korzystały 1 121 rodzin i 3 519 osób w tych rodzinach (o 114 rodzin więcej niż w 2010 r.). Najwięcej korzystających jest w gminie Lubicz (615 rodzin i 1 811 osób w tych rodzinach), a najmniej w gminie Wielka Nieszawka (131 rodzin i 419 osób w tych rodzinach).

Wykres 13. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej

Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców LGD można przedstawić przy pomocy wskaźnika deprivacji lokalnej, który wyraża stosunek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej do liczby mieszkańców ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Na LGD wskaźnik deprivacji w 2013 r. wynosił 92 osoby korzystające z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (gm. Lubicz – 95 osób, gm. Obrowo – 90 osób, gm. Wielka Nieszawka – 86 osób) i tym samym był niższy niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego (120 osób).

Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc udzielana ludności w gospodarstwach domowych w miejscu zamieszkania, za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem wynosi na obszarze LGD 8,9% i jest niższy niż w powiecie toruńskim (11,8%) i województwie kujawsko-pomorskim (11,5%). Wartości tego wskaźnika w poszczególnych gminach kształtują się na podobnym poziomie (gm. Lubicz – 9,1%, gm. Obrowo – 9,0%, gm. Wielka Nieszawka – 8,8%). W 2013 r. w porównaniu do roku 2010, skala pomocy społecznej na obszarze LGD nieznacznie wzrosła (z 8,6% do 8,9%). Podobna tendencja wystąpiła w powiecie toruńskim (wzrost z 10,8% do 11,8%).

Wykres 14. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

3.9.2. Przyczyny korzystania z pomocy społecznej

Głównymi problemami społecznymi z jakimi borykają się osoby mieszkające na obszarze działania LGD są oprócz ubóstwa, które jest warunkiem koniecznym do objęcia pomocą społeczną, przede wszystkim bezrobocie i niepełnosprawność. Tym samym są to najczęstsze przyczyny korzystania z pomocy społecznej. Jednocześnie powodów objęcia danej rodziny wsparciem może być wiele. Stąd też w badaniach prowadzonych przez Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej przyjmuje się jedną dominującą przyczynę objęcia pomocą społeczną. W 2014 r. na terenie objętym strategią dla 836 rodzin dominującą przyczyną korzystania z pomocy społecznej było ubóstwo, dla 703 rodzin - bezrobocie, a dla 308 rodzin - niepełnosprawność. Podobna tendencja występuje na obszarze poszczególnych gmin. Skala tych zjawisk jest mniejsza niż w powiecie toruńskim czy całym województwie kujawsko-pomorskim, co wyrażają pokazane wcześniej dane na temat odsetka osób korzystających z pomocy społecznej.

Tabela 31. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej wg powodów trudnej sytuacji życiowej w 2014 r.

Powód trudnej sytuacji życiowej	Lubicz	Obrowo	Wielka Nieszawka	Obszar LGD
Ubóstwo	438	304	94	836
Sieroctwo	0	0	0	0
Bezdomność	4	5	3	12
Potrzeba ochrony macierzyństwa (w tym wielodzietność)	89	100	40	229
Bezrobocie	403	229	71	703
Niepełnosprawność	143	117	48	308
Długotrwała choroba	134	121	44	299

Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	45	129	68	242
Alkoholizm	35	20	9	64
Narkomania	2	2	0	4
Trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego	16	4	1	21
Przemoc w rodzinie	8	4	1	13
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	6	1	3	10
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej

3.9.3. Instytucje świadczące pomoc społeczną

Usługi z zakresu pomocy społecznej dla mieszkańców obszaru świadczą Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej w Wielkiej Nieszawce, Lubiczu i Obrowie. Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu kierowane są do domów pomocy społecznej. Na obszarze LGD istnieją dwie tego typu placówki w Wielkiej Nieszawce i Dobrzejewicach (gm. Obrowo). DPS w Wielkiej Nieszawce posiada 90 miejsc, a DPS „Dom Kombatanta” w Dobrzejewicach – 62 miejsca. Ponadto od 2015 r. tego typu placówka prywatna działa w Złotorii (gm. Lubicz). Brak jest natomiast dziennych domów opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Inne jednostki pomocy i integracji społecznej to:

- Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (35 miejsc) w Osieku nad Wisłą (gm. Obrowo)
- Placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży wspierające funkcje opiekuńczo-wychowawcze rodziny – 4 (gm. Obrowo)
- Klub Integracji Społecznej „Nad Drwęcą” (gm. Lubicz)
- Spółdzielnia Socjalna „Lubiczanka” oferująca odpłatne usługi opiekuńczo-pielęgnacyjne dla osób starszych i niepełnosprawnych (gm. Lubicz i gm. Obrowo)
- Świetlice środowiskowe (gm. Lubicz i gm. Obrowo)

Biorąc pod uwagę m. in. postępujące starzenie się społeczeństwa konieczne jest zapewnienie różnorodnych form opieki, aktywizacji i integracji dla seniorów.

Ponadto na terenie LGD zbyt mało jest ośrodków rehabilitacyjnych, terapeutycznych dla osób niepełnosprawnych. Brakuje również centrum interwencji kryzysowej, zapewniającego mieszkańcom bezpłatną pomocą psychologiczną, pedagogiczną czy prawną w sytuacjach kryzysowych oraz punktów poradnictwa.

3.9.4. Piecza zastępcza

Korzystanie z pomocy społecznej często powiązane jest z problemami socjalnymi. Problemom tym z kolei w znacznym stopniu towarzyszą problemy związane z wychowaniem dzieci, w tym ich problemy w szkole, braki w umiejętnościach społecznych i życiowych, choroba alkoholowa. W rodzinach z problemami socjalnymi najczęściej występuje także problem długotrwałego pozostawania bez pracy. Ponadto pojawiają się również dezorganizacja życia rodzinnego i niewydolność w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, gdzie biologiczni rodzice nie mogą lub nie potrafią wypełnić swoich obowiązków rodzicielskich. W konsekwencji dzieci z takich rodzin trafiają do rodzin zastępczych, adopcyjnych oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. Na obszarze objętym strategią w 2013 r. działało łącznie 45 rodzin zastępczych, w których przebywało 75 dzieci:

- Wielka Nieszawka 9 rodzin/12 dzieci,
- Lubicz 18 rodzin/32 dzieci,
- Obrowo 18 rodzin/31 dzieci.⁷

3.9.5. Opieka nad dziećmi do lat 3

Ważnym czynnikiem ułatwiającym, a często umożliwiającym kobietom powrót na rynek pracy po urlopach macierzyńskich, wychowawczych lub rodzicielskich jest dostęp do infrastruktury zapewniającej opiekę nad dziećmi do lat 3. W gminie Lubicz tego typu opiekę zapewnia Przedszkole Niepubliczne „Akademia Malucha” (Złotoria) oraz Przedszkole i Żłobek „Ślimaczek” (Krobia). Z kolei w Obrowie działa Niepubliczny Klub Dziecięcy dla dzieci poniżej 2,5 roku życia. W gminie Wielka Nieszawka brak tego typu podmiotów. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w 2014 wyniósł zaledwie 1% w gminie Lubicz i 5,1% w gminie Obrowo, przy średniej dla województwa na poziomie 4,3%. Słabo rozwinięty system opieki żłobkowej i rosnąca liczba dzieci na obszarze LGD powodują, że mieszkańcy zgłaszają potrzebę tworzenia nowych żłobków czy innych form zapewniających opiekę dla najmłodszych.

3.10. Działalność organizacji społecznych

Jednym z najważniejszych zadań, które musi być realizowane lokalnie przez lokalne społeczności jest integracja mieszkańców nie tylko w granicach administracyjnych gmin, ale też na większych obszarach mających elementy wspólne, takie jak historia, tradycja czy kultura. Jakakolwiek działalność społeczna, która wspiera kulturę, aktywność fizyczną czy edukację jest podstawą budowania społeczeństwa obywatelskiego i poczucia lokalnej tożsamości.

Obszar LGD znany jest z dużej aktywności społecznej – działa tu wiele organizacji pozarządowych, takich jak: kluby seniora, organizacje teatralno-muzyczne, koła gospodyń wiejskich, stowarzyszenia i fundacje. Aktywność i mnogość zadań jakie podejmują jest imponująca.

3.10.1. Kluby seniora

Do najaktywniejszych organizacji na terenie działania LGD należy zaliczyć kluby seniora. Kluby seniora to ośrodki zajmujące się rozwojem życia towarzyskiego, kulturalnego, edukacyjnego i rekreacyjnego osób starszych. W obliczu postępującego procesu starzenia się społeczeństwa odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu seniorom możliwości utrzymywania kontaktów towarzyskich oraz rozwijaniu zainteresowań. Na obszarze objętym LSR działa 6 klubów seniora.

Tabela 32. Kluby Seniora

Nazwa klubu	Zakres działalności
Klub Seniora „Lubiczanie” (gm. Lubicz)	Przy klubie działa chór, którego występy uświetniają imprezy gminne. „Lubiczanie” są także bardzo aktywni poza terenem gminy – biorą udział w przeglądach piosenek emeryckich, uczestniczą w wycieczkach krajowych i zagranicznych oraz pielgrzymkach.
Klub Seniora „Dolina Drwęcy” (gm. Lubicz)	Przy klubie działa kapela oraz zespół instrumentalno-muzyczny. Klub uczestniczy w licznych przeglądach piosenki emeryckiej i biesiadnej, jak również w festynach, piknikach czy akcjach charytatywnych na terenie gminy, jak i całego powiatu. Dla swoich członków organizuje imprezy okolicznościowe, wycieczki i wczasy.
Klub Seniora „Arka” (gm. Lubicz)	Przy klubie działa zespół instrumentalno-wokalny. Klub jest współorganizatorem wielu imprez kulturalno-rozrywkowych, uczestniczy w konkursach i przeglądach piosenki emeryckiej. Prowadzi zajęcia takie jak robótki ręczne, tworzenie ozdób i wiązanek.

⁷ „15 lat powiatu toruńskiego”, Toruń 2014

Klub Seniora „Złota Jesień” (gm. Lubicz)	Przy klubie działa zespół wokально-instrumentalny, który bierze udział w przeglądach, uświetnia imprezy gminne. Klub organizuje wycieczki do ciekawych miejsc oraz wewnętrzne uroczystości dla swoich członków.
Klub Seniora „Leśna Kraina” z Cierpic (gm. Wielka Nieszawka)	Klub Seniora "Leśna Kraina" został przekształcony z Koła Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów. W ramach klubu działa chór, który swoimi występami uświetnia lokalne i regionalne imprezy, bierze udział w konkursach i przeglądach chórów. Repertuar chóru to pieśni ludowe, biesiadne i religijne.
Klub Seniora „Sami Swoi” (gm. Obrowo)	Klub prowadzi zajęcia z rękodzielnictwa, kurs komputerowy, kurs języka niemieckiego, zajęcia na basenie. Przy klubie działa również chór seniora.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin oraz gminnych stron internetowych

3.10.2. Organizacje teatralno-muzyczne

Oprócz prężnie działających chórów i zespołów przy klubach seniora, na obszarze LGD istnieją także inne organizacje. Działa tu wiele chórów, zespołów muzycznych i teatrów, które prowadzą zajęcia i warsztaty rozwijające zdolności muzyczne oraz teatralne dzieci, młodzieży i dorosłych.

Tabela 33. Organizacje teatralno-muzyczne

Jednostka terytorialna	Nazwa
Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Chór przy Stowarzyszeniu „Kulturalne Pokolenie”
Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zespół wokально-muzyczny „Kawęczynianki” ▪ Osiecka Kapela Ludowa im. Kamińskich ▪ Zespół Wokально-Instrumentalny ▪ Gminna Orkiestra Dęta z Dobrzejewic ▪ Teatr Ludowy w Skrzypkowie
Wielka Nieszawka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Teatr Amatorski „Humoreska” ▪ Teatr „Janek Wędrowniczek” ▪ Zespół wokalny „Wspomnienie” ▪ Młodzieżowy Zespół Wokalny „Mixer” ▪ Grupa wokально-taneczna „Puls” ▪ Muzyczna Grupa „Gama”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin oraz gminnych stron internetowych

3.10.3. Koła gospodyń wiejskich

Oprócz wymienionych wcześniej podmiotów w sferze kulturalnej aktywnie działają liczne koła gospodyń. Ich działania skupiają się przede wszystkim na kultywowaniu lokalnych tradycji folklorystycznych.

Tabela 34. Koła gospodyń wiejskich

Jednostka terytorialna	Nazwa
Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Młyńcu Pierwszym, ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Grębocinie, ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Jedwabnie, ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzynku
Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Osieku nad Wisłą, ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Stajenczynekach, ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Zawalach
Wielka Nieszawka	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin oraz gminnych stron internetowych

Prężną działalność i aktywny udział w organizacji różnych imprez prowadzą również jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych. Zawiadują też świetlicami należącymi do OSP. Na obszarze objętym LSR jest 15 takich jednostek.

3.10.4. Kluby sportowe

Na terenie objętym strategią nie brak również organizacji propagujących aktywność fizyczną wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. W tym obszarze działają kluby sportowe prowadzące różnorodne sekcje sportowe. Łącznie na tym terenie istnieje około 20 organizacji sportowych.

Tabela 35. Kluby sportowe

Jednostka terytorialna	Nazwa
Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ KS „Flisak” ▪ UKS „Drwęca Nowar” ▪ LKS „Sokół” ▪ KS „Jeziorak” Józefowo ▪ KS „Saturn” Młyniec ▪ UKS „Sprint” ▪ UKS „Żak” ▪ KS „Krobia” ▪ KS „Orlik” Lubicz
Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ KS „Kamus Maraton” ▪ UKS „Jordan” ▪ UKS „Florian” ▪ UKS „Park” ▪ UKS „Start Brzozówka” ▪ UKS „A&W Team Obrowo” ▪ UKS „Feniks Obrowo” ▪ KS „Orzeł” ▪ UKS „Copernicus” Toruń Sekcja Obrowo ▪ KS „Tygrysy” ▪ Stowarzyszenie Unikat Futsal Club Osiek
Wielka Nieszawka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ UKS „Iskra”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin oraz LGD „Podgrodzie Toruńskie”

3.10.5. Stowarzyszenia i fundacje

Poza wymienionymi wcześniej organizacjami zrzeszającymi i integrującymi mieszkańców, na obszarze LGD nie brakuje także organizacji pozarządowych, takich jak stowarzyszenia i fundacje. Prowadzą one różnorodną działalność na rzecz wspierania rozwoju i aktywizacji lokalnych społeczności, w tym kultywowania tradycji, podejmowania tematyki zdrowego trybu życia, ochrony środowiska itp. W poniższej tabeli zostały przedstawione najbardziej aktywne organizacje z obszaru gmin Lubicz, Obrowo i Wielka Nieszawka.

Tabela 36. Najprężniej działające organizacje pozarządowe

Nazwa stowarzyszenia	Siedziba	Główne cele działalności
Wiejskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Edukacja dla Demokracji”	Zębowo, gm. Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wszechstronny rozwój obszarów wiejskich w zakresie edukacji, kultury, sportu, zdrowia, gospodarki i agroturystyki ▪ Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży ze środowisk wiejskich oraz rejonów zagrożonych ubóstwem i bezrobociem
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Skrzypkowo	Skrzypkowo, gm. Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie warunków pełnego rozwoju intelektualnego i fizycznego społeczności wiejskiej ▪ Podejmowanie działań na rzecz edukacji i wychowania społeczeństwa wiejskiego do integracji europejskiej

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Propagowanie rolnictwa ekologicznego i zdrowej rodzimej żywności
Stowarzyszenie Ekologiczne „Źródło”	Obrowo, gm. Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ochrona terenów zielonych, wód stojących, cieków wodnych ▪ Wspieranie i kreowanie inicjatyw proekologicznych ▪ Organizowanie imprez sportowych, artystycznych itp.
Stowarzyszenie Bractwo Rycerskie Ziemi Toruńskich w Brzozówce	Brzozówka, gm. Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Popularyzacja idei i tradycji rycerskich średniowiecza i czasów nowożytnych ▪ Popularyzacja walorów historycznych regionu oraz pogłębianie znajomości historii
Stowarzyszenie Rota Zbrojna Grodu Lubicz	Lubicz, gm. Lubicz	
Obrowskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji, Kultury i Sportu „Nasza Szkoła”	Obrowo, gm. Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspieranie rozwoju lokalnej edukacji dzieci, młodzieży i dorosłych i udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej w tym zakresie ▪ Wyposażanie placówek oświatowych i wychowawczych w sprzęt potrzebny do prowadzenia przez nich działalności ▪ Ustanawianie stypendiów naukowych dla uczniów, studentów i podnoszących kwalifikacje nauczycieli
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Osiek nad Wisłą	Osiek nad Wisłą, gm. Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych
Fundacja TRYBIK	Brzozówka, gm. Obrowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Integrowanie społeczności do aktywnego działania na rzecz środowiska lokalnego ▪ Pełniejsze zaspokojenie potrzeb społecznych – stwarzanie możliwości uczestnictwa w życiu publicznym
Nieszawskie Stowarzyszenie Samorządowe „Wspólne Gniazdo”	Wielka Nieszawka, gm. Wielka Nieszawka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwijanie i promowanie idei samorządności lokalnej na terenie gminy ▪ Upowszechnianie wiedzy o podstawach prawnych, prawach obywateli itp.
Stowarzyszenie Historyczne Pamięć	Cierpice, gm. Wielka Nieszawka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Propagowanie historii lokalnej poprzez współpracę ze szkołami, władzami samorządowymi i innymi stowarzyszeniami
Stowarzyszenie Kulturalne „Pokolenia”	Lubicz, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Propagowanie kultury, podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej ▪ Propagowanie nauki, edukacji, oświaty i wychowania, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji prowadzenie chóru
Stowarzyszenie „Towarzystwo Inicjatyw Lokalnych w Lubiczu”	Lubicz, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie wszechstronnych działań zmierzających do wspierania integracji społeczności lokalnych z Unią Europejską ▪ Przyspieszanie przemian w środowisku wiejskim i małych miastach, wspieranie rozwoju produkcji rolniczej, ochrony środowiska naturalnego
Stowarzyszenie Kobiet Na Rzecz Rozwoju Wsi Brzezinko	Brzezinko, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspieranie wszechstronnego zrozumiętego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego mieszkańców, wspieranie demokracji, budowy społeczeństwa obywatelskiego ▪ Integracja osób niepełnosprawnych ▪ Pozyskiwanie środków na rzecz rozwoju wsi Brzezinko, tworzenie programów rozwoju wsi ▪ Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, edukacji ekologicznej, produktów lokalnych

Stowarzyszenie Mieszkańców Społecznie Aktywnych Wsi Rogówko	Rogówko, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego ▪ Wspieranie rozwoju kulturalnego i oświatowego, pozyskiwanie środków na rozwój wsi
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Grębocina	Grębocin, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych ▪ Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu wśród społeczeństwa wsi, idei społeczeństwa informatycznego
Stowarzyszenie My Mieszkańcy Rogowa	Rogowo, gm. Lubicz	
Stowarzyszenie Miłośników Wsi Kopanino	Kopanino, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Działalność na rzecz poprawy warunków życia społeczności wsi oraz rozwoju gminy
Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Lubicz	Lubicz, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Propagowanie inicjatyw i działań sprzyjających rozwojowi gminy Lubicz ▪ Działalność społecznie użyteczna w sferze zadań publicznych na rzecz społeczności lokalnej
Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Gminne Koło w Lubiczu	Lubicz, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Troska o jakość warunków życia dziecka, jego wszechstronny rozwój, zdrowie, bezpieczeństwo, podmiotowość i godność, równość szans życiowych
Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Złotora	Złotora, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Współpraca i wzajemna pomoc członków w zakresie rozbudowy infrastruktury oraz właściwego zagospodarowania przestrzennego wsi Złotora, Grabowiec, Nowa Wieś i Kopanino ▪ Promocja i integracja lokalnej społeczności
Stowarzyszenie Producentów Rolnych „Zagroda”	Jedwabno, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Koncentracja podaży oraz organizowanie sprzedaży produktów rolnych ▪ Ochrona środowiska ▪ Tworzenie najbardziej korzystnych warunków zaopatrzenia gospodarstw rolnych, warunków zbytu
Fundacja „Anro”	Złotora, gm. Lubicz	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspieranie rozwoju społeczeństwa w zakresie działalności społecznej, informacyjnej, kulturalnej, naukowej i edukacyjnej, społeczeństwa dumnego ze swojego regionu, wrażliwego na potrzeby innych, czerpiącego siły i aktywność z historii i tradycji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin oraz gminnych stron internetowych oraz powiattorunski.pl

3.10.6. Problemy i potrzeby lokalnych organizacji społecznych

Podczas warsztatów prowadzonych w związku z przygotowaniem niniejszej strategii, wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych zostały przeprowadzone ankiety na temat aktualnej sytuacji tych podmiotów. W badaniu ankietowym wzięli udział społecznicy z gminy Lubicz (61% ankietowanych) i Obrowo (39% ankietowanych). Najliczniej reprezentowane były stowarzyszenia rejestrowe (36% respondentów) i kluby seniora (32%). Nie zabrakło również przedstawicieli innych grup, tj. fundacji, stowarzyszeń zwykłych, stowarzyszeń kultury fizycznej, Ochotniczych Straży Pożarnych i grup nieformalnych. Zdecydowana większość organizacji, które wzięły udział w badaniu liczy więcej niż 10 członków (86% ankietowanych), a głównym celem ich działalności jest wspieranie i rozwijanie kultury i sztuki (25% respondentów) oraz sportu, rekreacji i turystyki (20% badanych).

W wyniku przeprowadzonej ankiety okazało się, że największym problemem z jakim borykają się organizacje pozarządowe są braki funduszy i sprzętu (39%) oraz skomplikowane procedury związane z pozyskiwaniem środków z UE i innych źródeł (20%).

Wykres 15. Problemy organizacji pozarządowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiet

Zdaniem ankietowanych w ramach realizacji nowej Lokalnej Strategii Rozwoju, największy nacisk powinien zostać położony na wzmacnianie aktywności społecznej i wspieranie organizacji społecznych (22%) oraz organizację wydarzeń, imprez i warsztatów dla mieszkańców (20%).

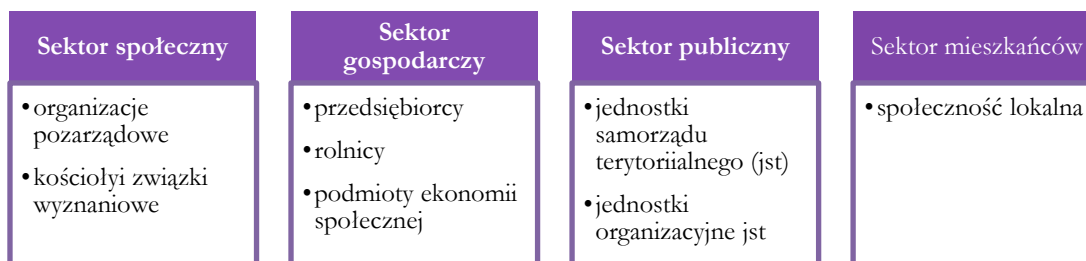
W badaniu sprawdzano również czy ankietowani korzystali ze środków unijnych w poprzedniej perspektywie 2007-2013. Zdecydowana większość respondentów wcześniej nie korzystała ze wsparcia UE (61%). Jednocześnie ankietowani wskazali, że widzą potrzebę organizacji szkoleń z zakresu tworzenia projektów i pisania wniosków (31%), pozyskiwania źródeł dofinansowania (24%) oraz rozliczania projektów (22%), a także promocji działalności organizacji (16%).

Ponadto organizacje widzą potrzebę w zakresie utworzenia forum współpracy i wymiany doświadczeń. Pełnić ono może także funkcje informacyjne i komunikacyjne o prowadzonej przez nie działalności, planowanych imprezach, wydarzeniach, kursach, warsztatach, spotkaniach. Opisywana forma komunikacji może być realizowana np. za pomocą platformy internetowej dedykowanej organizacjom pozarządowym i mieszkańcom lub w postaci inkubatora organizacji pozarządowych, którego również brakuje na obszarze LGD.

3.10.7. Grupy docelowe

Wdrażane w ramach LSR przedsięwzięcia będą kierowane do mieszkańców obszaru LGD, a w szczególności grup docelowych, które prezentuje poniższy schemat.

Schemat 5. Grupy docelowe

Źródło: Opracowanie własne.

W oparciu o przeprowadzoną analizę społeczno-gospodarczą obszaru LGD oraz wyniki prac Zespołu ds. grup defaworyzowanych (o którym mowa w rozdziale 2.2. Etap drugi prac nad LSR) określono grupy defaworyzowane oraz rodzaje działań mających na celu pomoc osobom, które można do nich zaliczyć.

Rodzaje oraz proponowane kierunki wsparcia grup defaworyzowanych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 37. Grupy defaworyzowane na obszarze LSR

L p.	Rodzaje grup defaworyzowanych	Proponowane kierunki wsparcia grup
1	Osoby w wieku powyżej 50 lat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie i rozwój spółdzielni socjalnych ▪ Zatrudnienie socjalne ▪ Realizacja programów aktywizacji i integracji ▪ Organizacja staży zawodowych ▪ Praktyki zawodowe ▪ Wsparcie działań wolontariackich i aktywizacyjnych, jako sposób reintegracji społecznej i zawodowej
2	Osoby oddalone od rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reintegracja społeczna i zawodowa ▪ Zatrudnienie socjalne ▪ Tworzenie i rozwój spółdzielni socjalnych ▪ Organizacja staży zawodowe ▪ Praktyki zawodowe ▪ Wsparcie działań wolontariackich i aktywizacyjnych, jako sposób reintegracji społecznej i zawodowej
3	Kobiety (w tym osoby z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapewnienie opieki nad dziećmi ▪ Realizacja programów aktywizacji i integracji ▪ Podnoszenie kwalifikacji zawodowych ▪ Wsparcie działań wolontariackich i aktywizacyjnych, jako sposób reintegracji społecznej i zawodowej
4	Osoby do 30 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizacja programów aktywizacji i integracji ▪ Podnoszenie kwalifikacji zawodowych ▪ Wsparcie działań wolontariackich i aktywizacyjnych, jako sposób reintegracji społecznej i zawodowej
5	Osoby niepełnosprawne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podnoszenie kwalifikacji zawodowych ▪ Zatrudnienie socjalne ▪ Organizacja staży zawodowych ▪ Organizacja zajęć integracyjnych prowadzących do budowania kompetencji społecznych oraz przełamania izolacji ▪ Realizacja kampanii społecznych skierowanych do przedsiębiorców i osób niepełnosprawnych ▪ Wsparcie działań wolontariackich i aktywizacyjnych, jako sposób reintegracji społecznej i zawodowej

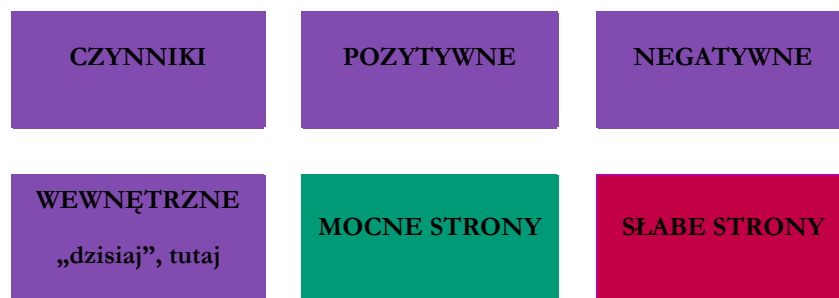
Źródło: Opracowanie własne.

4. Analiza SWOT

Jedną z najpopularniejszych metod diagnozy stanu obecnego obszaru jest analiza SWOT. Nazwa tej metody wywodzi się od pierwszych liter angielskich słów – silne strony (*strengths*), słabe strony (*weaknesses*), szanse (*opportunities*) i zagrożenia (*threats*) – jednocześnie stanowią one pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego.

Technika ta stosowana jest we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie analizy strategicznej.

Schemat 5. Analiza SWOT

Źródło: Opracowanie własne.

W prace nad analizą SWOT obszaru LGD została zaangażowana lokalna społeczność. Odbyły się trzy spotkania dedykowane dla sektora publicznego, społecznego, gospodarczego poświęcone tej tematyce. W każdym z nich możliwość uczestnictwa mieli także mieszkańcy.

Wyniki analizy dla obszaru LGD przedstawia poniższa tabela.

Tabela 38. Analiza SWOT

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
Gospodarka, środowisko przyrodnicze i turystyka			
Dobry dostęp do rynku pracy ze względu na bliskość Torunia	3.1.Sytuacja demograficzna 3.1.1.Liczba ludności i gęstość zaludnienia	Dominacja funkcji mieszkaniowych nad gospodarczymi w PZP, brak niewielkich działek pod działalność gospodarczą	3.2.Gospodarka 3.2.3.Kondycja przedsiębiorstw. Bariery i potrzeby rozwojowe
Duża liczba podmiotów gospodarczych	3.2.Gospodarka 3.2.1.Podmioty gospodarcze	Brak sieci wzajemnych powiązań między przedsiębiorcami	3.2.Gospodarka 3.2.3.Kondycja przedsiębiorstw. Bariery i potrzeby rozwojowe
Wysoka aktywność gospodarcza mieszkańców	3.2.Gospodarka 3.2.1.Podmioty gospodarcze	Brak inkubatora przedsiębiorczości	3.2.Gospodarka 3.2.3.Kondycja przedsiębiorstw. Bariery i potrzeby rozwojowe
Niski poziom bezrobocia	3.2.Gospodarka 3.2.5.Rynek pracy	Niewielka liczba podmiotów ekonomii społecznej	3.2.Gospodarka 3.2.4.Przedsiębiorczość społeczna
Wysoki udział lasów w całkowitej powierzchni obszaru	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.4.1.Ukształtowanie terenu, wody, gleby i lasy	Brak aktywnych form wsparcia dla osób bezrobotnych	3.2.Gospodarka 3.2.5.Rynek pracy
Obecność obszarów chronionych	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.4.3.Obszary chronione	Brak inkubatora przetwórstwa rolnego	3.3.Rolnictwo 3.3.3.Kierunki produkcji rolnej
Walory przyrodnicze i turystyczne	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.5.Turystyka 3.5.1.Potencjal turystyczny obszaru	Nie w pełni wykorzystany potencjal przyrodniczy i turystyczny	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.5.Turystyka 3.5.1.Potencjal turystyczny obszaru
Obecność obiektów zabytkowych	3.6.Dziedzictwo kulturowe 3.6.1.Zabytki 3.6.2.Instytucje kultury	Słabo rozwinięta sieć ścieżek pieszo-rowerowych	3.5.Turystyka 3.5.2.Szlaki turystyczne
		Niedostateczne wykorzystanie potencjału obiektów zabytkowych	3.6.Dziedzictwo kulturowe 3.6.1.Zabytki
Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna			

Bliskie położenie i dobre skomunikowanie obszaru z drugim pod względem liczby ludności miastem w województwie – Toruniem	3.1.Sytuacja demograficzna 3.1.1.Liczba ludności i gęstość zaludnienia 3.8.Infrastruktura techniczna 3.8.1.Infrastruktura drogowa	Niedostatecznie rozwinięta sieć dróg lokalnych oraz zły stan techniczny części dróg	3.8.Infrastruktura techniczna 3.8.1.Infrastruktura drogowa
Dość równomiernie rozmieszczona sieć dróg krajowych i wojewódzkich	3.8.Infrastruktura techniczna 3.8.1.Infrastruktura drogowa	Spore obszary bez dostępu do szerokopasmowego Internetu	3.8.Infrastruktura techniczna 3.8.2.Infrastruktura telekomunikacyjna i informacyjna
		Niewystarczająco rozbudowana sieć wodna, kanalizacyjna i gazowa, wymagająca częściowej modernizacji	3.8.Infrastruktura techniczna 3.8.3.Gospodarka wodno-ściekowa 3.8.5. Sieć gazowa
Sfera społeczna			
Duży potencjał w zakresie kapitału społecznego	3.1.Sytuacja demograficzna 3.1.1.Liczba ludności i gęstość zaludnienia	Brak dziennych domów opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych	3.9. Pomoc społeczna 3.9.3.Instytucje świadczące pomoc społeczną
Dostęp do szerokiego wachlarza usług na wysokim poziomie (szkolnictwo, kultura, służba zdrowia)	3.1.Sytuacja demograficzna 3.1.1.Liczba ludności i gęstość zaludnienia	Brak ośrodków rehabilitacyjnych i terapeutycznych oraz centrum interwencji kryzysowej	3.9. Pomoc społeczna 3.9.3.Instytucje świadczące pomoc społeczną
Niski poziom ubóstwa wśród mieszkańców	3.9. Pomoc społeczna 3.9.1.Korzystający z pomocy społecznej	Słabo rozwinięty system opieki żłobkowej	3.9. Pomoc społeczna 3.9.5.Opieka nad dziećmi do lat 3
Wysoka aktywność społeczna mieszkańców – duża liczba organizacji społecznych	3.10.Działalność organizacji społecznych	Brak forum współpracy między organizacjami społecznymi	3.10.Działalność organizacji społecznych 3.10.6.Problemy i potrzeby lokalnych organizacji społecznych
Obecność instytucji kultury	3.6.Dziedzictwo kulturowe 3.6.2.Instytucje kultury	Niewystarczająca liczba świetlic wiejskich oraz braki w ich wyposażeniu	3.6.Dziedzictwo kulturowe 3.6.2.Instytucje kultury
		Brak kursów, zajęć i warsztatów (np. komputerowych, nauki języków obcych) organizowanych w świetlicach wiejskich	3.6.Dziedzictwo kulturowe 3.6.2.Instytucje kultury
Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
Gospodarka, środowisko przyrodnicze i turystyka			
Wzrost liczby podmiotów gospodarczych, w tym rozwój sektora mikroprzedsiębiorstw (oferujących m. in. usługi medyczne, opiekuńcze,	3.2.Gospodarka 3.2.3.Kondycja przedsiębiorstw. Bariery i potrzeby rozwojowe	Wysokie bezrobocie wśród osób młodych (do 25 roku życia) i osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym	3.2.Gospodarka 3.2.5.Rynek pracy

społeczne i inne usługi specjalistyczne dla mieszkańców)		oraz gimnazjalnym i poniżej	
Szkolenia i kursy w zakresie podnoszenia kwalifikacji osób bezrobotnych, szczególnie osób młodych (do 25 roku życia)	3.2.Gospodarka 3.2.5.Rynek pracy	Wzrost natężenia ruchu samochodów (szczególnie przy szkołach) i spadek bezpieczeństwa pieszych i kierowców	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.4.4.Zanieczyszczenie środowiska
Tworzenie centrów aktywizacji zawodowej i klubów pracy	3.2.Gospodarka 3.2.5.Rynek pracy	Degradacja i zanieczyszczenie środowiska	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.4.4.Zanieczyszczenie środowiska
Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości	3.2.Gospodarka 3.2.5.Rynek pracy		
Rozwój przedsiębiorczości społecznej (w tym tworzenie i rozwój spółdzielni socjalnych)	3.2.Gospodarka 3.2.5.Rynek pracy		
Stworzenie inkubatora przetwórstwa rolnego	3.3.Rolnictwo 3.3.3.Kierunki produkcji rolnej		
Działania edukacyjne w zakresie poprawy bezpieczeństwa na drogach	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.4.4.Zanieczyszczenie środowiska		
Pełniejsze wykorzystanie potencjału przyrodniczego i turystycznego obszaru	3.4.Środowisko przyrodnicze 3.5.Turystyka 3.5.1.Potencjał turystyczny obszaru		
Identyfikacja i promocja produktów lokalnych	3.6.Dziedzictwo kulturowe 3.6.4.Produkty regionalne		
Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna			
Budowa drogi szybkiego ruchu S10 oraz rozbudowa dróg lokalnych	3.8.Infrastruktura techniczna 3.8.1.Infrastruktura drogowa		
Rozwój odnawialnych źródeł energii	3.8.Infrastruktura techniczna 3.8.6.Odnawialne źródła energii		
Sfera społeczna			
Prognozowany wzrost liczby mieszkańców	3.1.Sytuacja demograficzna 3.1.5.Prognozy demograficzne	Nasilające się zjawisko starzenia się społeczeństwa	3.1.Sytuacja demograficzna 3.1.3.Struktura wiekowa ludności
Tworzenie form opieki (w tym domów dziennego pobytu) dla osób starszych i niepełnosprawnych	3.9. Pomoc społeczna 3.9.3.Instytucje świadczące pomoc społeczną	Polaryzacja społeczności	3.1.Sytuacja demograficzna 3.1.4.Przyrost naturalny i saldo migracji

Aktywizacja i integracja osób starszych i niepełnosprawnych (w tym wsparcie klubów seniora)	3.9. Pomoc społeczna 3.9.3. Instytucje świadczące pomoc społeczną	Problemy finansowe organizacji pozarządowych oraz skomplikowane procedury pozyskania środków unijnych	3.10. Działalność organizacji społecznych 3.10.6. Problemy i potrzeby lokalnych organizacji społecznych
Stworzenie inkubatora organizacji pozarządowych	3.10. Działalność organizacji społecznych 3.10.5. Stowarzyszenia i fundacje		
Budowa, modernizacja oraz doposażenie świetlic wiejskich	3.6. Dziedzictwo kulturowe 3.6.2. Instytucje kultury		

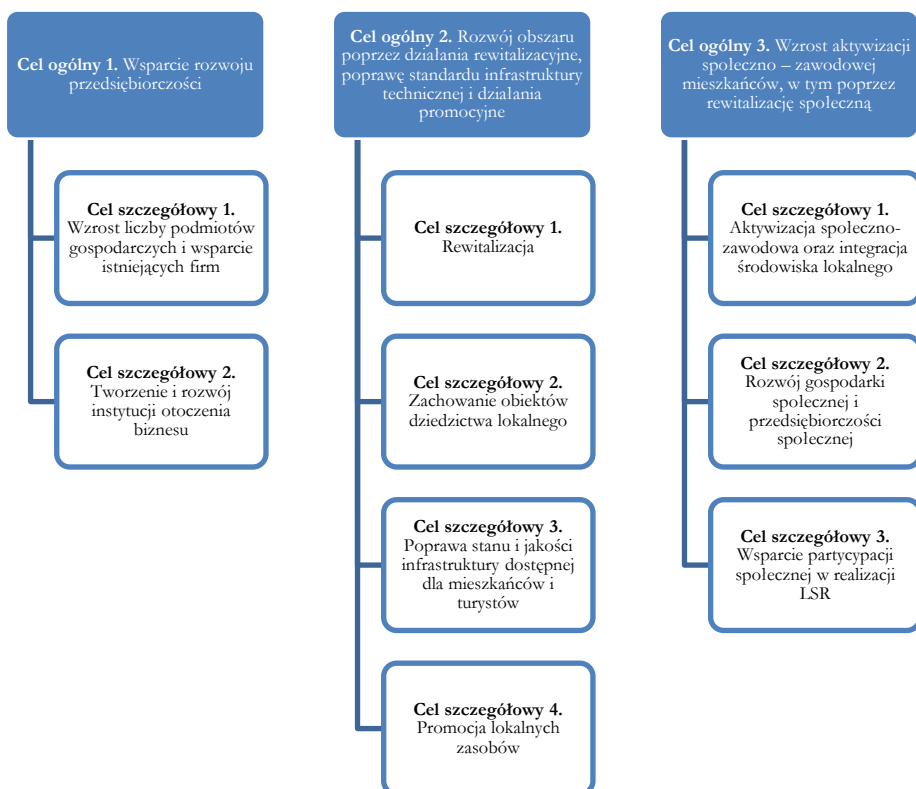
Źródło: Opracowanie własne.

5. Cele i wskaźniki

Teren działania LGD jest spójny pod względem geograficznym, środowiskowym, gospodarczym i społecznym. Obecnie obszar wspólna Strategią, przyczyni się do lokalnego rozwoju, większej integracji wewnętrznej mieszkańców LGD oraz uświadamiania im lokalnej tożsamości. Będzie to możliwe poprzez realizację założonych w niniejszym dokumencie celów i służących ich osiągnięciu przedsięwzięć.

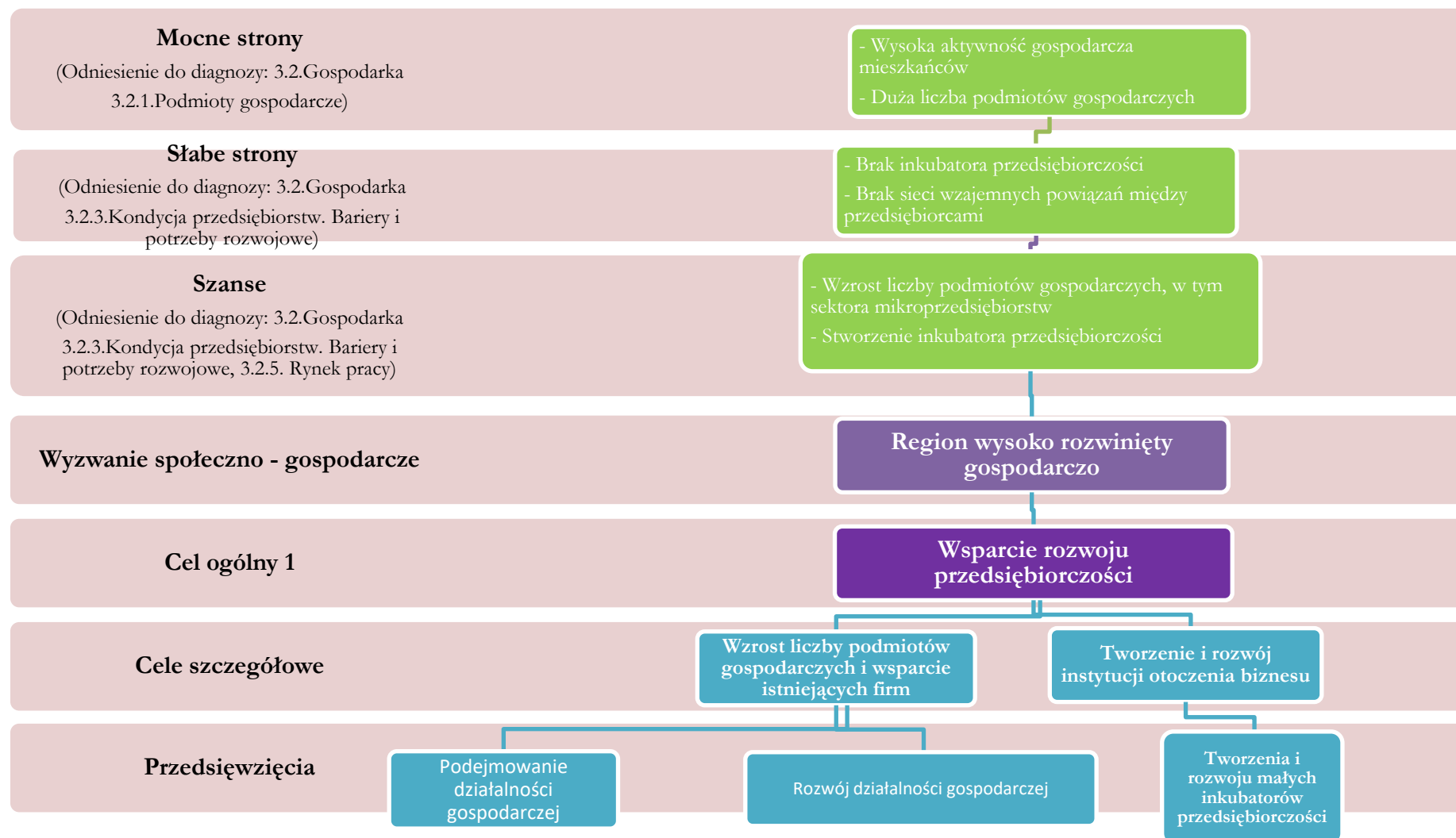
Poniższy schemat prezentuje cele ogólne i szczegółowe LSR.

Schemat 6. Cele ogólne i szczegółowe

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat 7. Powiązanie celów i przedsięwzięć z diagnozą i analizą SWOT

Źródło: Opracowanie własne.

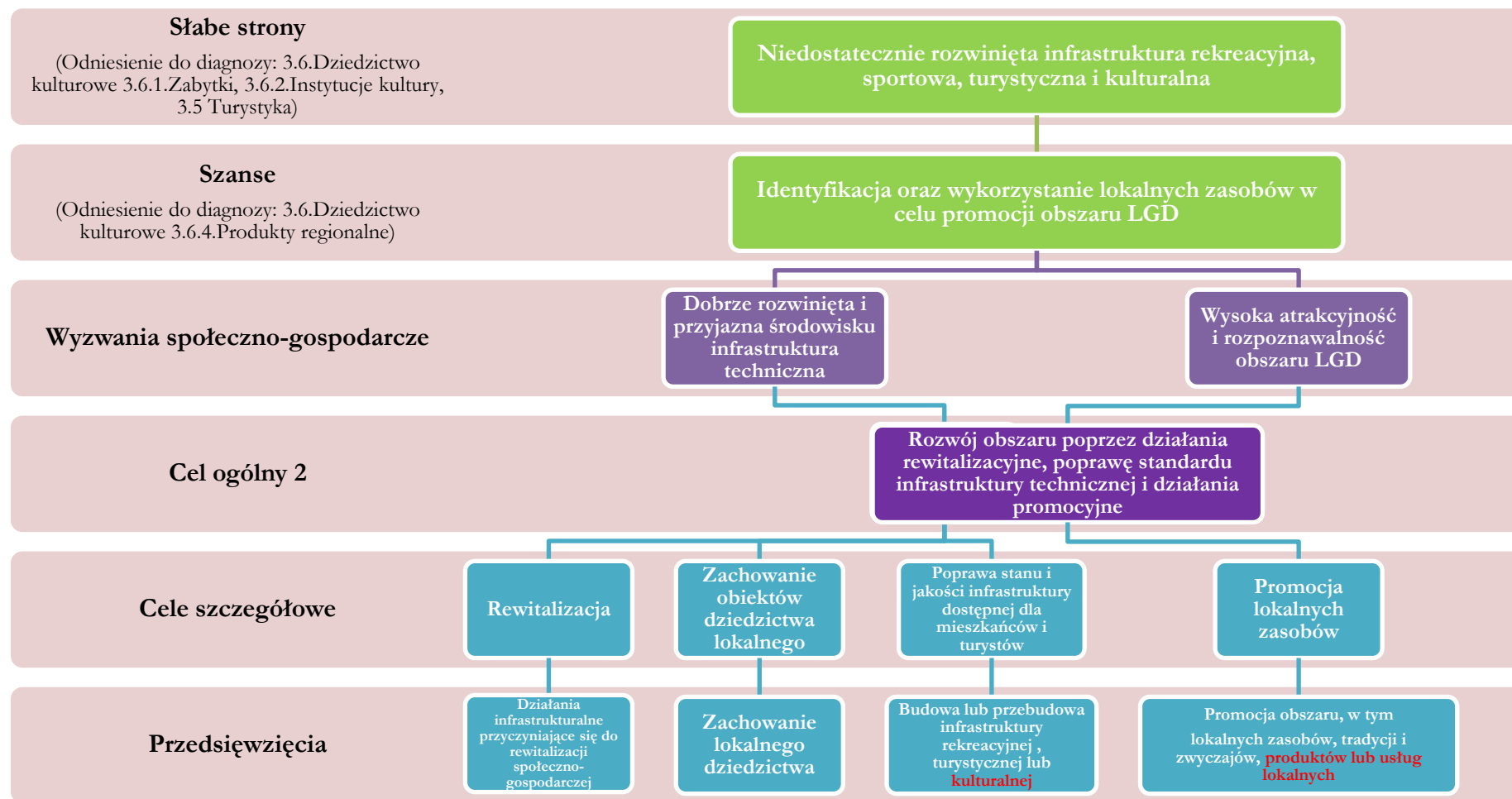
Tabela 39. Wskaźniki dla Cel ogólny 1

1.0	CEL OGÓLNY	Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości						
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wzrost liczby podmiotów gospodarczych i wsparcie istniejących firm						
1.2		Tworzenie i rozwój instytucji otoczenia biznesu						
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru		
W 1.0	Liczba podmiotów gospodarczych		Szt.	38 171	38 175	GUS, , zmienna: podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki: podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności.		
		Wskaźnik rezultatów dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru		
W 1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		Szt.	0	13	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR. Przyjęto założenie, że jedna operacja = jedno miejsce pracy (zgodnie z wymogami programu). Ewentualne dodatkowe stanowiska utworzone przez beneficjentów pomocy będą jako wartość dodana.		
W 1.2	Liczba przedsiębiorstw korzystających z usług (nowych i/lub ulepszonych) świadczonych przez inkubatory przedsiębiorczości		Szt.	0	10	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania,		
PRZEDSIĘWZIĘCIA		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2013 rok	Wartość końcowa 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
1.1.1	Podjęcie działalności gospodarczej	Osoby fizyczne	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	0	4	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR
1.1.2	Rozwój działalności gospodarczej	Mikro i małe przedsiębiorstwa	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	9	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR

1.2.1	Tworzenie i rozwój małych inkubatorów przedsiębiorczości	JST, osoby fizyczne, osoby prawne, przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba utworzonych/ wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	Szt.	0	1	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania,
-------	--	---	---------	--	------	---	---	---

Źródło: *Opracowanie własne.*

Schemat 8. Powiązanie celów i przedsięwzięć z diagnozą i analizą SWOT

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 40. Wskaźniki dla Celu ogólnego 2

2.0	CEL OGÓLNY	Rozwój obszaru poprzez działania rewitalizacyjne, poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne				
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Rewitalizacja ⁸				
2.2		Zachowanie obiektów dziedzictwa lokalnego				
2.3		Poprawa stanu i jakości infrastruktury dostępnej dla mieszkańców i turystów				
2.4		Promocja lokalnych zasobów				
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
W 2.0	Saldo migracji		Os.	690	700	Bank Danych Lokalnych GUS, zmienna: ludność: saldo migracji na 1000 osób (ogółem).
		Wskaźnik rezultatów dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
W 2.1	Wskaźniki zostaną określone w Gminnych Programach Rewitalizacji poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD		-	-	-	-
W 2.2	Liczba osób korzystających z obiektów zabytkowych objętych wsparciem		Os.	0	300	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR.
W 2.3	Liczba osób korzystających z nowopowstałych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej, lub kulturalnej		Os.	0	3 000	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR (w zakresie lokalizacji obiektów) oraz dane BDL GUS (zmienna: ludność: faktyczne miejsce zamieszkania, ogółem wg stanu na 31.12.2013 r.). Ze względu na ogólnodostępny charakter obiektów (wymóg Programu) jako osoby korzystające uwzględniani są wszyscy mieszkańcy miejscowości, w których zlokalizowane zostały nowe lub zmodernizowane obiekty. Dla uproszczenia obliczeń i zapewnienia dostępności danych przyjęto, że liczba mieszkańców będzie liczona według stanu na 31.12.2013 r. W przypadku zorganizowanych spotkań/impresz/wydarzeń na podstawie listy obecności, dokumentacji zdjęciowej. W przypadku kilku inwestycji w tej samej miejscowości, jej mieszkańcy są wliczani do wskaźnika rezultatu tylko raz.
W 2.4	Liczba wypromowanych produktów/usług lokalnych		Szt.	0	15	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR.
W 2.4	Liczba spotkań zorganizowanych w ramach realizacji projektu współpracy		Szt.	0	30	LGD, listy obecności, sprawozdania ze spotkań

⁸ W ramach działań rewitalizacyjnych planowana jest realizacja różnorodnych przedsięwzięć, łączących ze sobą aspekt społeczny, gospodarczy, funkcjonalno-przestrzenny, środowiskowy i techniczny. Ma to na celu osiągnięcie kompleksowości interwencji.

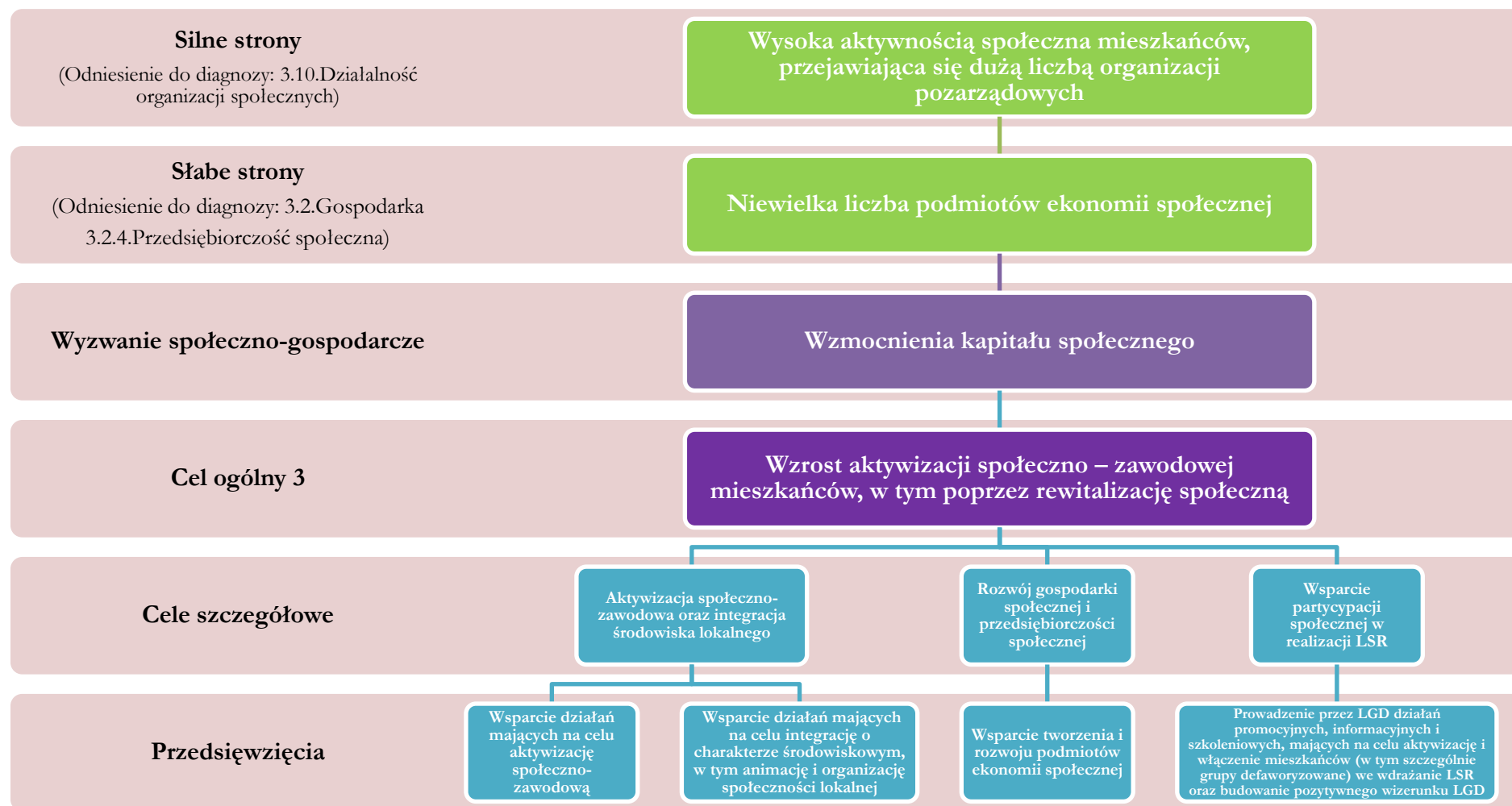

PRZEDSIĘWZIĘCIA		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2013 rok	Wartość końcowa 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
2.1.1	Działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno – gospodarczej	JST, osoby fizyczne, osoby prawne	Konkurs	Wskaźniki zostaną określone w Gminnych Programach Rewitalizacji poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD	-	-	-	-
2.2.1	Zachowanie lokalnego dziedzictwa	JST, osoby fizyczne, osoby prawne	Konkurs	Liczba zabytków poddanych procesom konserwatorskim lub restauratorskim	Szt.	0	2	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR
2.3.1	Budowa lub przebudowa infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	JST, osoby fizyczne, osoby prawne	Konkurs	Liczba nowopowstałych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	Szt.	0	8	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR
2.4.1	Promocja obszaru, w tym lokalnych zasobów, tradycji i zwyczajów, produktów lub usług lokalnych	JST, osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, sformalizowane grupy nie posiadające osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy, projekt współpracy ⁹	Liczba operacji mających na celu promocję obszaru LGD	Szt.	0	27	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Szt.	0	2	Dane LGD

Źródło: Opracowanie własne.

⁹ LGD Podgrodzie Toruńskie w partnerstwie z: Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”, Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ, Stowarzyszeniem "Lokalna Grupa Działania Pojezierze Brodnickie", Lokalną Grupą Działania WIECZNO, Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe, planuje realizację projektu współpracy: „Patrol historyczny – pogranicze chrześcijaństwa”. Ponadto LGD „Podgrodzie Toruńskie” planuje także realizację drugiego projektu współpracy mającego na celu zaprojektowanie i prezentowanie munduru szlacheckiego.

Schemat 9. Powiązanie celów i przedsięwzięć z diagnozą i analizą SWOT

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 41. Wskaźniki dla Celu ogólnego 3

3.0	CEL OGÓLNY	Wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną						
3.1	CELE SZCZEGÓLWE	Aktywizacja społeczno-zawodowa oraz integracja środowiska lokalnego						
3.2		Rozwój gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej						
3.3		Wsparcie partycypacji społecznej w realizacji LSR						
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru		
W 3.0	Pracujący		Os.	5 615	5 628	GUS		
		Wskaźnik rezultatów dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru		
W 3.1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna		Os.	0	30	Beneficjent		
W 3.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które znalazły zatrudnienie po ukończeniu programu		Os.	0	7	Beneficjent		
W 3.3	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		Os.	0	300	LGD		
W 3.3	Liczba zatrudnionych animatorów		Os.	0	1	LGD		
PRZEDSIĘWZIĘCIA		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2013 Rok	Wartość końcowa 2023 Rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
3.1.1	Wsparcie działań mających na celu aktywizację społeczno-zawodową	Wszystkie podmioty	Konkurs, projekt grantowy	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Os.	0	67	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR lub inne
3.1.2	Wsparcie działań mających na celu integrację o charakterze środowiskowym, w tym animację i organizowanie społeczności lokalnej	Wszystkie podmioty	Konkurs, projekt grantowy					
3.2.1	Wsparcie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej	Wszystkie podmioty	Konkurs	Liczba wspartych podmiotów	Szt.	0	2	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR lub inne
3.3.1	Prowadzenie przez LGD działań promocyjnych, informacyjnych i szkoleniowych, mających na celu aktywizację i włączenie mieszkańców (w tym szczególnie grupy defaworyzowane) we wdrażanie LSR oraz budowanie pozytywnego wizerunku LGD	LGD, mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba spotkań z mieszkańcami	Os.	0	30	LGD

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 42. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Region wysoko rozwinięty gospodarczo	Cel ogólny 1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości	Wzrost liczby podmiotów gospodarczych i wsparcie istniejących firm	Podjęcie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności	Sytuacja społeczno-gospodarcza Przeciągające się unormowania prawne, które mogą spowodować opóźnienie w ogłaszaniu i realizacji projektów a tym samym w realizacji wskaźników
			Rozwój działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa			
		Tworzenie i rozwój instytucji otoczenia biznesu	Tworzenie i rozwój małych inkubatorów przedsiębiorczości	Liczba utworzonych/ wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		
Dobrze rozwinięta i przyjazna środowisku infrastruktura techniczna	Cel ogólny 2. Rozwój obszaru poprzez działania rewitalizacyjne, poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne	Rewitalizacja	Działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno – gospodarczej	Wskaźniki zostaną określone w Gminnych Programach Rewitalizacji poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD	Wskaźniki zostaną określone w Gminnych Programach Rewitalizacji poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD	Saldo migracji na 1000 osób (ogółem)	Sytuacja społeczno-gospodarcza Przeciągające się unormowania prawne, które mogą spowodować opóźnienie w ogłaszaniu i realizacji projektów a tym samym w realizacji wskaźników
		Zachowanie obiektów dziedzictwa lokalnego	Zachowanie lokalnego dziedzictwa	Liczba zabytków poddanych procesom konserwatorskim lub restauratorskim	Liczba osób korzystających z obiektów zabytkowych objętych wsparciem		
Wysoka atrakcyjność i rozpoznawalność obszaru LGD		Poprawa stanu i jakości infrastruktury dostępnej dla mieszkańców i turystów	Budowa lub przebudowa infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej	Liczba nowopowstałych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej	Liczba osób korzystających z nowopowstałych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej,		

					turystycznej lub kulturalnej		
					Liczba wypromowanych produktów/usług lokalnych		
		Promocja lokalnych zasobów	Promocja obszaru, w tym lokalnych zasobów, tradycji i zwyczajów, produktów lub usług lokalnych	Liczba operacji mających na celu promocję obszaru LGD	Liczba spotkań zorganizowanych w ramach realizacji projektu współpracy		
Wzmocnienia kapitału społecznego	Cel ogólny 3. Wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną	Aktywizacja społeczno-zawodowa oraz integracja środowiska lokalnego	Wsparcie działań mających na celu aktywizację społeczno-zawodową	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które znalazły zatrudnienie po ukończeniu programu	Liczba osób aktywnych zawodowo	Sytuacja społeczno-gospodarcza
			Wsparcie działań mających na celu integrację o charakterze środowiskowym, w tym animację i organizowanie społeczności lokalnej				
		Rozwój gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej	Wsparcie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej	Liczba wspartych podmiotów	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		
		Wsparcie partycypacji społecznej w realizacji LSR	Prowadzenie przez LGD działań promocyjnych, informacyjnych i szkoleniowych, mających na celu aktywizację i włączenie mieszkańców (w tym szczególnie grupy defaworyzowane) we wdrażanie LSR oraz budowanie pozytywnego wizerunku LGD	Liczba spotkań z mieszkańcami	Liczba zatrudnionych animatorów Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna		

Źródło: Opracowanie własne.

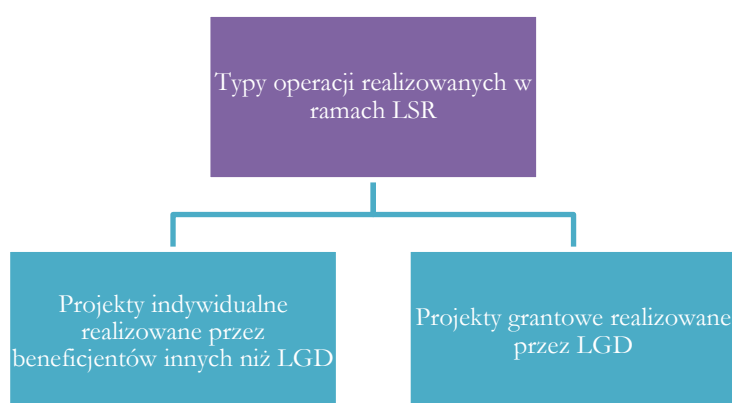
6. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

6.1. Formy wsparcia operacji w ramach LSR

W ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Podgrodzie Toruńskie zakłada się realizację dwóch typów operacji:

- Operacji realizowanych indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny – Radę LGD, a następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
- Projektów grantowych, czyli operacji których beneficjent będący LGD udziela innym, wybranym przez siebie podmiotom – grantobiorcom, grantów, czyli środków finansowych na realizację zadań służących osiągnięciu celów danej operacji

Schemat 11. Typy operacji realizowanych w ramach LSR

Źródło: Opracowanie własne.

6.2. Cel tworzenia procedur

Właściwie przygotowane procedury oceny i wyboru operacji są bardzo ważnym elementem LSR, gdyż mają one kluczowe znaczenie podczas jej realizacji. Odpowiednio opracowane procedury i kryteria umożliwiają bowiem wybór operacji, których realizacja przeloży się bezpośrednio na osiągnięcie zawartych w strategii celów i wskaźników.

6.3. Zakres procedur

6.3.1. Sposób oceny i wyboru projektów indywidualnych realizowanych przez beneficjentów innych niż LGD

Procedura oceny i wyboru operacji w ramach lokalnej strategii rozwoju lokalnej grupy działania „Podgrodzie Toruńskie” wraz z procedurą przeprowadzania naboru wniosków, stanowi osobny dokument, który wraz z Regulaminem Rady LGD i ich załącznikami upublicznione są na stronie internetowej LGD www.podgrodzietoruńskie.pl.

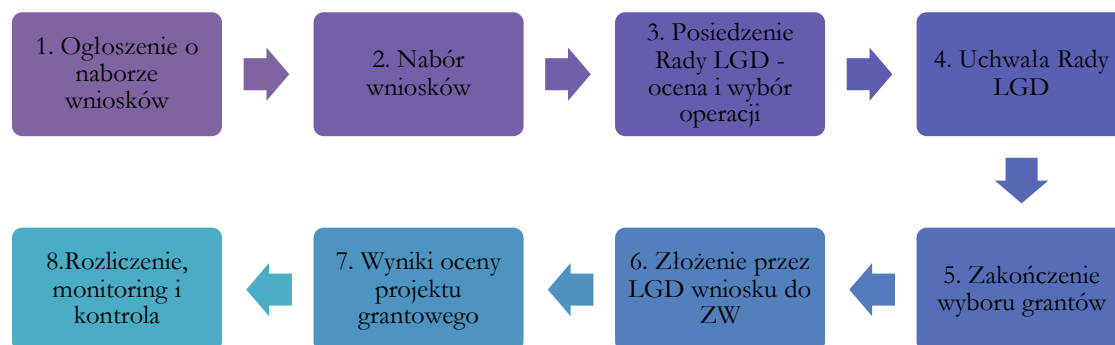
Zakresu procedury oceny i wyboru operacji obejmuje wszelkie czynności związane z procesem przeprowadzenia naboru wniosków, procesu oceny i wyboru operacji oraz procesów następujących po zakończeniu wyboru operacji.

6.3.2. Sposób oceny i wyboru projektów grantowych

W niniejszej części przedstawiono procedury związane z oceną i wyborem projektów grantowych realizowanych przez LGD ze środków EFS i EFRROW, opisano w niej:

- Sposób udostępniania procedur do wiadomości publicznej
- Sposób organizacji naborów wniosków
- Zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru grantów
- Sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu
- Rozliczanie, monitoring i kontrolę

Schemat 14. Procedura wyboru projektów do realizacji w ramach LSR

Źródło: Opracowanie własne.

1. Ogłoszenie o naborze wniosków

Procedura podawania ogłoszenia o naborze wniosków do wiadomości publicznej oraz zakres ogłoszenia są takie same jak w przypadku projektów indywidualnych składanych przez beneficjentów innych niż LGD (procedura opisana została w podrozdziale 6.3.1.).

2. Nabór wniosków

Miejsce i termin naboru wniosków są takie same jak w przypadku projektów indywidualnych składanych przez beneficjentów innych niż LGD (informacje zostały zawarte w podrozdziale 6.3.1.).

3. Posiedzenie Rady LGD – o cena i wybór operacji

Procedury i przebieg posiedzeń Rady LGD dotyczących oceny i wyboru grantów do projektów grantowych są takie same jak w przypadku projektów indywidualnych, składanych przez beneficjentów innych niż LGD (informacje zostały zawarte w podrozdziale 6.3.1.).

Procedury oceny i wyboru grantów do projektu grantowego są również takie same jak w przypadku projektów indywidualnych składanych przez beneficjentów innych niż LGD (informacje zostały zawarte w podrozdziale 6.3.1.).

Z tą jednak różnicą, że głosowanie w sprawie wyboru grantu odbywa się przez wypełnienie następujących kart do oceny operacji:

- Karta oceny zgodności z kryteriami wyboru grantów finansowanych w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020, Oś 11 Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (kryteria określone w Tabeli nr 46)

Karta oceny zgodności z kryteriami wyboru grantów finansowanych w ramach PROW na lata 2014-2020, Oś 4 Leader (kryteria stanowią załącznik do procedury oceny i wyboru operacji w zamach LSR Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie”).

4. Uchwała Rady LGD

Procedura sporządzania i zakres uchwały zatwierdzającej listę rankingową grantów taki sam jak w przypadku projektów indywidualnych składanych przez beneficjentów innych niż LGD (informacje zostały zawarte w podrozdziale 6.3.1.).

5. Zakończenie wyboru grantów

Zakres procedur, które musi przeprowadzić biuro LGD po zakończeniu wyboru operacji taki sam jak w przypadku projektów indywidualnych składanych przez beneficjentów innych niż LGD (informacje zostały zawarte w podrozdziale 6.3.1.)

6. Złożenie przez LGD wniosku do ZW

W terminie 7 dni od dnia dokonania wyboru grantów, Biuro LGD opracowuje dokumentację dla projektu grantowego i składa ją Zarządowi Województwa.

7. Wyniki oceny projektu grantowego

W terminie 7 dni od otrzymania decyzji o dokonaniu oceny projektu grantowego przez Urząd Marszałkowski, biuro LGD informuje grantobiorców o jego pozytywnym lub negatywnym rozpatrzeniu.

8. Rozliczenie, monitoring i kontrola

W przypadku pozytywnej oceny projektu grantowego, biuro LGD informuje grantobiorcę o terminie podpisania umowy o dofinansowanie grantu.

Grantobiorca, w terminie 30 dni od zakończenia realizacji operacji zobowiązany jest do złożenia do LGD wniosku o płatność wraz z dokumentami księgowymi potwierdzającymi poniesienie kosztów oraz innymi dokumentami dot. merytorycznej realizacji operacji – sprawozdanie, listy obecności, zdjęcia, materiały promocyjne, itp.

Refundacja środków możliwa jest po realizacji operacji i zaakceptowaniu wniosku o płatność przez LGD. Wypłata środków następuje do 14 dni od zaakceptowania wniosku o płatność przez LGD przelewem na konto grantobiorcy wskazane we wniosku.

Podczas, jak i po zakończeniu realizacji operacji, grantobiorca zobowiązany jest do gromadzenia i udostępniania LGD informacji i dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia kontroli, monitoringu i ewaluacji operacji, na którą udzielony jest grant.

6.3.3. Kryteria wyboru projektów

Kryteria wyboru projektów stanowią załącznik do procedury oceny i wyboru operacji w ramach lokalnej strategii rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie” wraz z procedurą przeprowadzania naboru wniosków.

Premiowane będą operacje o charakterze innowacyjnym, polegające na wdrożeniu nowego lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Minimalnym wymogiem zaistnienia innowacji jest, aby produkt, usługa, proces, organizacja lub nowy sposób wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów były nowe (lub znacząco udoskonalone) dla wnioskodawcy. Zalicza się tu elementy innowacji, które dany wnioskodawca opracował jako pierwszy oraz te, które zostały przyswojone od innych firm lub podmiotów.

6.3.4. Procedura zmiany kryteriów wyboru projektów

Dopuszcza się możliwość zmiany kryteriów wyboru operacji, zarówno dla projektów indywidualnych w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD jak i projektów grantowych w związku z następującymi przyczynami:

- Zmianą uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LGD
- Kłopotami związanymi z oceną wniosków, wynikającymi z przyjętych kryteriów oceny, zgłaszanymi przez Radę LGD
- Problemami z osiągnięciem wskaźników założonych w LSR

Z wnioskiem do Zarządu LGD o zmianę kryteriów wyboru operacji może zgłosić się:

- Rada LGD
- Komisja Rewizyjna LGD
- Zarząd LGD (z własnej inicjatywy)
- Członkowie LGD (grupa licząca co najmniej tyle osób ile zasiada w Radzie LGD)

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, Zarząd LGD zgłasza zmiany kryteriów wyboru operacji do Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w celu uzyskania ich pisemnej akceptacji. Zmienione kryteria obowiązują dla konkursów ogłoszonych po przyjęciu uchwały przez Walne Zgromadzenie Członków LGD oraz po akceptacji przez Samorząd Województwa.

Każda zmiana kryteriów wyboru operacji będzie konsultowana z lokalną społecznością, poprzez zamieszczenie propozycji zmian na stronie internetowej biura LGD. W terminie 5 dni od dnia opublikowania informacji wszystkie zainteresowane osoby będą mogły zgłosić swoje uwagi / sugestie do proponowanych zmian za pośrednictwem poczty elektronicznej bądź osobiście w biurze LGD.

7. Plan działań

Plan działań realizowanych w ramach LSR jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR opisaną w Rozdziale 5 Cele i wskaźniki.

Plan działań zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu (w przedziałach czasowych) dla określonych w strategii przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie celów. Ponadto prezentuje on podział środków finansowych na poszczególne przedsięwzięcia.

8. Budżet LSR

Budżet LSR został wyliczony w oparciu o Załącznik nr 6 do Regulaminu konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Wysokość środków przeznaczonych na realizację LSR wynosi **10 729 696,32 zł**, z czego:

- **8 989 696,32 zł** przeznaczono na realizację LSR
- **90 000,00 zł** na współpracę
- **1 650 000,00 zł** na koszty bieżące i aktywizację

Szczegółowy budżet LSR znajduje się w Załącznik nr 4.

9. Plan komunikacji

Skuteczne i pełne zaangażowanie lokalnej społeczności we wdrażanie LSR wymaga zapewnienia odpowiednio dostosowanej do potrzeb komunikacji. Służy temu Plan Komunikacji będący załącznikiem do niniejszej Strategii. Plan ten określa główne cele działań komunikacyjnych, odpowiednie środki przekazu, a także identyfikuje adresatów poszczególnych działań (tzw. grupy docelowe).

Głównym celem Planu jest dostarczanie aktualnej i przejrzystej informacji o LSR, promowanie LSR, a zwłaszcza rozpowszechnianie wśród potencjalnych beneficjentów informacji o możliwościach pozyskania wsparcia. Wśród najważniejszych celów Plan wskazuje:

- Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR
- Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania, kryteriach oceny projektów oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR
- Uzyskiwanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)
- Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków z budżetu LSR
- Aktywizowanie lokalnej społeczności do włączenia się w realizację LSR poprzez aktywne uczestnictwo w realizowanych przedsięwzięciach
- Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych
- Prezentowanie efektów wdrażania LSR

Powyższe cele będą realizowane za pomocą **działań komunikacyjnych**, takich jak: kampanie informacyjne, spotkania informacyjno – konsultacyjne nt. zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia, badania satysfakcji potencjalnych wnioskodawców i osób objętych wsparciem dla grup defaworyzowanych nt. jakości pomocy udzielanej przez LGD, animacja grup defaworyzowanych. **Zakładane wskaźniki** realizacji poszczególnych działań komunikacyjnych w latach 2016 – 2020 przedstawia poniższa tabela.

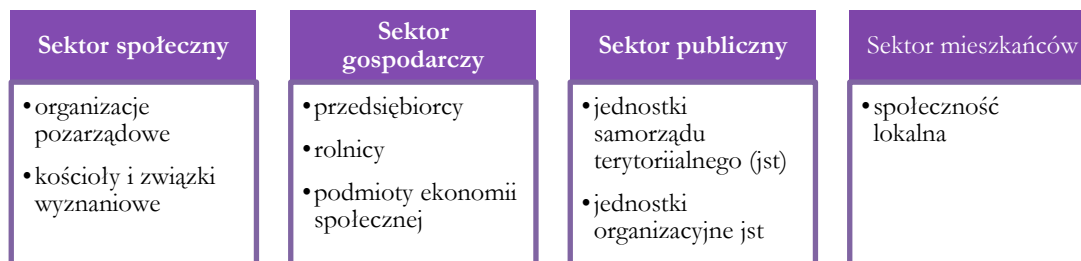
Tabela 43. Wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych

Działania komunikacyjne	Wskaźniki
Kampanie informacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba artykułów prasie lokalnej: min. 10 • Liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 60 • Liczba ogłoszeń na tablicach: min. 40 • Liczba plakatów: min. 300 • Liczba biuletynów informacyjnych: min. 5000 • Liczba ulotek: 2500 • Liczba imprez: min. 40
Spotkania informacyjno – konsultacyjne nt. zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba spotkań: min. 15
Badania satysfakcji potencjalnych wnioskodawców i osób objętych wsparciem dla grup defaworyzowanych nt. jakości pomocy udzielanej przez LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba raportów ewaluacyjnych: 3
Animacja grup defaworyzowanych	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba warsztatów: min. 15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Komunikacji Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”

Aby zapewnić jak najszerszy udział społeczności lokalnej we wdrażaniu LSR zidentyfikowano konkretne **grupy docelowe**, do których zostaną skierowane dobrane odpowiednio do potrzeb działania komunikacyjne i środki przekazu. Wskazano również specyficzne grupy odbiorców jakimi są osoby defaworyzowane z różnych przyczyn i przewidziano dla nich odrębne działania komunikacyjne.

Schemat 14. Grupy docelowe

Grupy defaworyzowane
<ul style="list-style-type: none"> • osoby w wieku powyżej 50 lat • osoby oddalone od rynku pracy • kobiety (w tym osoby z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi) • osoby do 30 roku życia • osoby niepełnosprawne

Źródło: Plan Komunikacji Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”

10. Zintegrowanie

10.1. Zgodność i komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi i strategicznymi

Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem spójnym z zasadami planowania oraz komplementarnym z innymi dokumentami strategicznymi. Zachowuje podejście zintegrowane do rozwoju danego obszaru, przestrzeni, miejsca i koncentrację na wspieraniu działań, zmierzających do wzmocnienia i wykorzystania wewnętrznych potencjałów rozwoju. Przyjęte kierunki i cele rozwojowe są zgodne z celami określonymi w dokumentach strategicznych, wskazanych w poniżej tabeli.

Tabela 44. Zgodność LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Dokument strategiczny	Spójność celów i założeń dokumentu z celami i przedsięwzięciami LSR
Poziom krajowy	
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	PROW jest programem obligatoryjnym dla realizacji instrumentu RLKS. Podejście LEADER (instrument RLKS) realizuje cel szczegółowy 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich” poprzez wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. LSR wykazuje spójność ze wskazanym celem szczegółowym poprzez następujące przedsięwzięcia: podejmowanie działalności gospodarczej; rozwój działalności gospodarczej; tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego; zachowanie lokalnego dziedzictwa; budowa lub przebudowa

	infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej lub kulturalnej; promocja obszaru, w tym lokalnych zasobów, tradycji i zwyczajów, produktów lub usług lokalnych.
Poziom regionalny	
Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Bardzo ważnym celem RPO jest poprawa jakości życia mieszkańców. LSR jest zgodna z celami RPO (a zwłaszcza z celami dla priorytetów 9d i 9vi: wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną objętych LSR oraz ożywienie społeczne i gospodarcze na obszarach objętych LSR). Ponadto działania zaplanowane w ramach LSR przyczynią się do poprawy wskaźników RPO. Wypełnienie celów i wskaźników RPO zapewnią następujące przedsięwzięcia wskazane w LSR: tworzenie i rozwój małych inkubatorów przedsiębiorczości; działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno – gospodarczej; wsparcie działań mających na celu integrację o charakterze środowiskowym, w tym animację i organizowanie społeczności lokalnej; wsparcie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej.
Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+	Zgodnie ze SRW aktywizacja społeczno – gospodarcza na poziomie lokalnym jest jednym z najważniejszych założeń polityki rozwoju województwa. Świadczą o tym następujące cele strategiczne SRW: nowoczesne społeczeństwo oraz modernizacja przestrzeni wsi i miast oraz kierunki działań: rozbudzanie aktywności obywatelskiej i społecznej, chęci do współpracy, prowadzenia działań edukacyjnych, zachęcania do szerokiego otwarcia na świat oraz dążeń do znacznego przyspieszenia rozwoju obszarów wiejskich i miast. LSR wpisuje się we wskazane cele strategiczne i kierunki działań, o czym świadczą następujące cele główne: wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój obszaru poprzez poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne, wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną.
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego	Nadrzędnym celem Strategii ZIT jest konsolidacja potencjału partnerów ZIT na rzecz rozwoju nowoczesnych funkcji metropolitalnych. LSR wpisuje się zwłaszcza w następujące cele Strategii ZIT: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Efektywne gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego i kultury BTOF ▪ Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy i wsparcie procesów inkluzji w BTOF poprzez realizację następujących celów szczegółowych: rewitalizacja społeczno – gospodarcza; zachowanie obiektów dziedzictwa lokalnego; poprawę stanu i jakości infrastruktury dostępnej dla mieszkańców i turystów; aktywizacja społeczno-zawodowa oraz integracja środowiska lokalnego. Kierunki rozwoju obszaru LGD wynikające z LSR są zintegrowane z procesem rozwoju społeczno – gospodarczego całego układu terytorialnego.
Studium Uwarunkowań Rozwoju Przestrzennego Bydgosko – Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego	W dokumencie tym wskazano charakterystykę studiów uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania obowiązujących w poszczególnych gminach BTOF, w tym cele. <p>Gmina Lubicz – głównym celem polityki rozwojowej gminy jest podnoszenie standardu warunków życia mieszkańców gminy przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju w zakresie: uzyskiwania coraz to wyższej sprawności funkcjonowania struktur przestrzennych poprzez przekształcanie lub korektę układu komunikacyjnego, podnoszenie stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną terenów i zainwestowania kubaturowego; wykorzystania położenia i funkcji gminy w strukturze osadniczej województwa, różnorodnych jej związków zewnętrznych oraz terytorialnych warunków jej rozwoju dla podnoszenia atrakcyjności jako obszaru korzystnego do inwestowania i koncentracji funkcji regionalnych; przeciwdziałania degradacji walorów gminy w zakresie środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego, potencjału intelektualnego mieszkańców.</p> <p>Gmina Obrowo – głównym celem jest rozwój gospodarczy i społeczny, mający na celu podniesienie poziomu życia mieszkańców, wykorzystujący potencjał rolniczy, przyrodniczy i krajobrazowy gminy. Cel generalny będzie realizowany przez cele sektorowe, takie jak: stworzenie zróżnicowanej bazy ekonomicznej, podniesienie atrakcyjności lokalizacyjnej, aktywizacja funkcji gospodarczych, racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, rozwój infrastruktury technicznej, podniesienie obsługi komunikacyjnej, racjonalne gospodarowanie przestrzenią,</p>

	<p>minimalizacja różnic w podstawowych warunkach życia i zamieszkiwania społeczności lokalnej.</p> <p>Gmina Wielka Nieszawka - do głównych celów rozwoju gminy zalicza się: likwidację funkcji poligonu i przejęcie terenów Skarbu Państwa do zasobów gruntów gminy; podniesienie atrakcyjności lokalizacyjnej gminy; stworzenie zróżnicowanej bazy ekonomicznej gminy; racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego; rozwój infrastruktury technicznej; podniesienie poziomu obsługi komunikacyjnej gminy; racjonalne gospodarowanie przestrzenią; poprawę warunków życia i zamieszkiwania ludności.</p> <p>Z powyższym wykazują zgodność następujące przedsięwzięcia wskazane w LSR: poprawa i rozwój infrastruktury technicznej w ramach działań rewitalizacyjnych; renowacja i modernizacja obiektów zabytkowych; budowa, przebudowa oraz modernizacja infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej, kulturalnej i drogowej; tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego i małych inkubatorów przedsiębiorczości; rozwój i tworzenie nowych firm.</p>
Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020	<p>Program powstał jako dokument, którego celem głównym jest zwiększenie udziału ekonomii społecznej w rozwoju społeczno – gospodarczym, w tym aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w województwie kujawsko – pomorskim. LSR wpisuje się w powyższe założenie, gdyż zakłada aktywizację i integrację społeczności lokalnej, w tym wsparcie grup defaworyzowanych oraz rozwój gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej.</p>
Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020	<p>Misją wskazaną w Strategii jest tworzenie warunków dla rozwoju samodzielności i aktywności mieszkańców w życiu społecznym. Zawarty w LSR cel główny: wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną i przewidziane w jego ramach działania (wsparcie działań mających na celu integrację o charakterze środowiskowym, w tym animację i organizowanie społeczności lokalnej; wsparcie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej) wpisuje się w następujące cele strategiczne Strategii Polityki Społecznej: wzrost poziomu samodzielności życiowej mieszkańców regionu; wzrost poziomu jakości życia mieszkańców regionu poprzez zwiększenie dostępności do różnego rodzaju usług społecznych; wzrost poziomu aktywności w życiu społecznym.</p>
Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Kujawsko-Pomorskim	<p>Nadrzędnym celem rozwoju turystyki w województwie jest podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej. Będzie on realizowany poprzez następujące cele strategiczne: zwiększenie ruchu turystycznego; rozwój instytucjonalnej obsługi turystyki; zapewnienie dostępności walorów i produktów turystycznych. LSR jest spójna ze Strategią Rozwoju Turystyki i wskazanymi celami, gdyż zakłada realizację przedsięwzięć w sferze turystyki, takich jak: budowa, przebudowa oraz modernizacja infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej, kulturalnej i drogowej; promocja obszaru, w tym promowanie produktów i usług lokalnych.</p>
Poziom lokalny	
Strategia Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2012 - 2020	<p>Jako cel strategiczny w Strategii Powiatu wskazano rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury zapewniający wysoką jakość życia mieszkańców. Wśród celów cząstkowych wskazano m. in.: przestrzeń powiatu przyjazna mieszkańcom i inwestorom, powiat przyjazny rozwojowi przedsiębiorczości, dobrze funkcjonujący system wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wysoki standard w zakresie opieki społecznej i zdrowia. Spójność z powyższym wykazują cele główne LSR, tj. wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój obszaru poprzez poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne, wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną oraz przypisane im przedsięwzięcia.</p>
Strategia Rozwoju Gminy Lubicz na lata 2013 - 2020	<p>Celem gminy Lubicz jest zrównoważony rozwój, który ma zostać osiągnięty poprzez tworzenie warunków do inwestowania, rozbudowę i poprawę infrastruktury technicznej oraz poprawę standardu i życia mieszkańców. LSR zarówno w zakresie celów jak i przedsięwzięcia jest komplementarna ze Strategią Rozwoju Gminy Lubicz gdyż również zakłada wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój obszaru poprzez poprawę</p>

	standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne oraz wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną.
Strategia Rozwoju Gminy Wielka Nieszawka na lata 2015 - 2025	Kierunki rozwoju Gminy Wielka Nieszawka wyznaczają trzy cele główne: wykorzystanie potencjału turystycznego gminy, w tym dla celów rozwoju przedsiębiorczości; dostosowana do standardów i potrzeb infrastruktura techniczna; zintegrowane i aktywne społeczeństwo. Są one zgodne z celami głównymi LSR: wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój obszaru poprzez poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne oraz wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną i zaplanowanymi w ich ramach poszczególnymi przedsięwzięciami.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Obrowo na lata 2009-2018	Głównym celem strategii gminy Obrowo jest „Rozwój gospodarczy i społeczny gminy mający na celu podniesienie poziomu życia mieszkańców wykorzystujący potencjał rolniczy, przyrodniczy i krajobrazowy gminy”. Cel ten jest realizowany przez 5 celów strategicznych: aktywizacja mieszkańców na rzecz rozwoju gminy Obrowo; wzrost poziomu edukacji mieszkańców; aktywna ochrona środowiska wraz z doskonaleniem infrastruktury; rozwój turystyki, sportu i rekreacji wraz z promocją gminy; aktywizacja funkcji gospodarczych Gminy. Wszystkie przedsięwzięcia zaplanowane w ramach 3 celów głównych LSR (wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój obszaru poprzez działania rewitalizacyjne, poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne oraz wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną) wykazują zgodność i spójność z założeniami przyjętymi w Strategii Gminy Obrowo.
Gminne Programy Rewitalizacji	W LSR znajdują się przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji społeczno – gospodarczej (cel szczegółowy „Rewitalizacja”, przedsięwzięcie „Działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno – gospodarczej”. Zadania w zakresie rewitalizacji będą realizowane zgodnie z założeniami gminnych programów rewitalizacji. Jednak do czasu ich opracowania główne kierunki w tej sferze wyznacza LSR. Przyjmuje się, że podstawowe założenia procesu rewitalizacji ujęte w GPR będą zgodne z kierunkami określonymi w LSR.

Źródło: Opracowanie własne.

10.2. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla planowanych w ramach LSR celów i przedsięwzięć

Lokalna Strategia Rozwoju ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście ma odzwierciedlenie w spójności w doborze celów i przedsięwzięć, związków pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w realizacji LSR oraz w wykorzystaniu różnych zasobów lokalnych.

Zaplanowane w ramach LSR cele i przedsięwzięcia wynikają z diagnozy obszaru oraz analizy SWOT i są ze sobą ściśle zintegrowane. Szczegółowo kwestie te przedstawia „matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników”.

Zintegrowany charakter LSR oznacza kompleksowe podejście do rozwiązywania problemów i wspierania potencjałów poprzez łączenie istniejących zasobów, działań i podmiotów w trzech sferach: gospodarka, mieszkańcy i obszar (infrastruktura). Działania na rzecz mieszkańców ściśle wiążą się ze wspieraniem gospodarki, a ta z kolei z rozwojem obszaru. Te trzy sfery wzajemnie na siebie oddziałują i uzupełniają się. W ramach zastosowania podejścia zintegrowanego przewidziano w LSR działania dla wszystkich trzech sfer, co uwidacznia się w zaproponowanych celach ogólnych: wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój obszaru poprzez działania rewitalizacyjne, poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne oraz wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, w tym poprzez rewitalizację społeczną. Zastosowanie takiego podejścia daje realne szanse na rozwiązanie części zgłaszanych problemów/wzmocnienie potencjałów oraz osiągnięcie wyznaczonych celów.

W zaplanowanych celach szczegółowych i przedsięwzięciach ważne jest osiąganie jak najlepszych efektów poprzez współdziałanie partnerów z różnych sektorów oraz jednocześnie wykorzystanie różnych zasobów (przyrodniczych, kulturowych, społecznych, gospodarczych). LSR planuje osiągnięcie celu szczegółowego „aktywizacja społeczno-zawodowa oraz integracja środowiska lokalnego”, w ramach

którego realizowane będą przedsięwzięcia „wsparcie działań mających na celu aktywizację społeczno-zawodową” oraz „wsparcie działań mających na celu integrację o charakterze środowiskowym, w tym animację i organizację społeczności lokalnej”. Zaplanowane przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy, z użyciem różnych metod i zaangażowaniem różnych partnerów i sektorów, adresując zidentyfikowaną w analizie SWOT potrzebę/zagrożenie, zapewnią odpowiednią sekwencję interwencji planowanych do przeprowadzenia. W realizację tych przedsięwzięć zaangażowane będą podmioty z sektora publicznego (gminnego ośrodki pomocy społecznej), społecznego (organizacje pozarządowe) i gospodarczego (np. spółdzielnie socjalne) będą prowadzić różnego typu działania z zakresu aktywizacji społecznej i zawodowej, animacji społecznej i organizowania społeczności. Podejmowane działania będą odpowiedzią na wskazane w analizie SWOT problemy „brak aktywnych form wsparcia dla osób bezrobotnych”, „polaryzacja społeczności”, „wysokie bezrobocie wśród osób młodych (do 25 roku życia) i osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej”. Podobnie jest w przypadku celu szczegółowego „tworzenie i rozwój instytucji otoczenia biznesu” i realizowanego w jego ramach przedsięwzięcia „tworzenie i rozwój małych inkubatorów przedsiębiorczości”. Tutaj także przewiduje się zaangażowanie różnych sektorów, np. w następującej formule: sektor publiczny tworzy inkubator przedsiębiorczości a podmioty z sektora społecznego „wypełnią” go swoimi usługami, np. szkoleniowymi. Innym przykładem zintegrowanego podejścia jest cel szczegółowy „promocja lokalnych zasobów” i przedsięwzięcie „promocja obszaru, w tym lokalnych zasobów, tradycji i zwyczajów, produktów lub usług lokalnych”. W ramach tego przedsięwzięcia przewiduje się współpracę jednostek samorządu terytorialnego, lokalnych stowarzyszeń działających na rzecz rozwijania kultury i tradycji regionu, grup nieformalnych (koła gospodyń wiejskich, kluby seniora) oraz przedsiębiorców zwłaszcza z branży turystycznej. Działania w tym zakresie będą najbardziej skuteczne kiedy samorzady stworzą warunki i okazje do promowania regionu i krzewienia wśród mieszkańców kultury i tradycji, a organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy, będą mogli dla turystów i mieszkańców oferować swoje usługi (usługi turystyczne, warsztaty tematyczne i występy propagujące lokalne tradycje itp.). Jest to przykład przedsięwzięcia o charakterze zintegrowanym, nie tylko pod kątem zaangażowania podmiotów z różnych sektorów, ale również zintegrowanego wykorzystania zasobów przyrodniczych (np. rzeka Drwęca) i kulturowych (np. zabytki, chóry przy klubach seniora) obszaru w oparciu o zasoby ludzkie.

Realizowane w ramach LSR przedsięwzięcia będą łączyć w jednym działaniu reprezentantów **różnych branż działalności gospodarczej**, np. w przedsięwzięciu „promocja obszaru, w tym lokalnych zasobów, tradycji i zwyczajów, produktów lub usług lokalnych” promocja obszaru nastąpi poprzez wsparcie podmiotów działających w branży:

- Usług gastronomicznych i hotelowych
- Organizujących atrakcje turystyczne (np. spływy kajakowe, wypożyczalnie rowerów, ośrodki jeździeckie)
- Wytwarzających produkty lokalne

Ponadto dla wzmocnienia efektu synergii w ramach kryteriów wyboru operacji określonych przez LGD promowane będą działania realizowane wspólnie przez podmioty z różnych sektorów oraz zakładające jednoczesne wykorzystanie różnych zasobów.

11. Monitoring i ewaluacja

Prowadzenie monitoringu i ewaluacji LSR w całym okresie jej wdrażania oraz funkcjonowania LGD jest niezbędne do sprawdzenia, czy uda się osiągnąć założone cele oraz czy LGD prowadzi działalność w sposób właściwy.

Funkcjonowanie LGD będzie na bieżąco monitorowane i poddawane badaniom ewaluacyjnym, po to aby zapewnić stale podnoszenie jakości i efektywności podejmowanych działań. Ocena umożliwi określenie czy LSR jest wdrażana w sposób prawidłowy, a jej realizacja przebiega zgodnie z przyjętymi założeniami oraz czy sposób działania LGD zapewnia wypełnianie wszystkie nałożonych na nie zadań. Monitoring i ewaluacja są niezbędne do zapewnienia prawidłowego wydatkowania środków publicznych i odpowiedniego reagowania na zmieniające się realia społeczno – gospodarcze.

Zadania w zakresie monitoringu i ewaluacji mogą być realizowane przez:

- Pracowników Biura LGD
- Zarząd LGD
- Zespół ds. Ewaluacji
- Podmiot zewnętrzny

Zespół ds. Ewaluacji będzie dokonywał ewaluacji własnej w składzie:

- Członek zarządu LGD
- Członek Rady LGD
- Kierownik Biura LGD
- ~~Trzech członków LGD reprezentujących trzy sektory partnerstwa~~
- ~~Ekspert zewnętrzny~~

Szczegółowe informacje na temat sposobu prowadzenia monitoringu i ewaluacji, w tym elementy podlegające badaniu, sposoby pozyskiwania danych oraz czas i okres pomiaru zostały określone w załączniku nr 2.

12. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

LGD podczas przygotowywania LSR **przeanalizowała jej zapisy pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.**

Przedstawiona w LSR lista przedsięwzięć ma charakter poglądowy i została przygotowana głównie ze względu na konieczność usystematyzowania kierunków rozwojowych i zadań inwestycyjnych Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie”, a także w celu pozyskania środków zewnętrznych. Zaproponowane w przedmiotowym dokumencie przedsięwzięcia dotyczące działań inwestycyjnych będą poddawane odrębnej ocenie środowiskowej w trakcie ich przygotowywania i realizacji.

Realizacja proponowanych przedsięwzięć ma zasięg lokalny i nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, nie stwarza możliwości oddziaływań skumulowanych i transgranicznych, nie pociągnie za sobą prawdopodobieństwa ryzyka dla zdrowia ludzi oraz nie spowoduje znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko. Ponadto żadne z przedsięwzięć ujętych w strategii nie będzie miało znaczącego wpływu na obszar Natura 2000, a większość zaplanowanych zadań wpłynie pozytywnie na środowisko.

Decyzję o przeprowadzeniu przedmiotowej oceny podejmuje organ opracowujący LSR w uzgodnieniu z właściwymi organami ochrony środowiska. W związku z tym LGD zgodnie z art. 48 ust. 1, art. 57 ust. 1 pkt 2 i art. 58 ust. 1 pkt 2, ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) wystąpiła do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz do Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Bydgoszczy z wnioskiem o wydanie opinii w sprawie konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Pismem z dnia 27 listopada 2015 r. (znak sprawy: WOO.410.548.2015.MDI) **Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy uzgodnił brak konieczności przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla niniejszego dokumentu.**

Pismem z dnia 2 grudnia 2015 r. (znak sprawy: NNZ.9022.3.656.2015) **Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Bydgoszczy uzgodnił możliwość odstąpienia od przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla niniejszego dokumentu.**

Na podstawie art. 48 ust. 1 ww. Ustawy LGD podjęła decyzję o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, gdyż realizacja postanowień niniejszego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko.

Załączniki

Załącznik nr 1. Procedura aktualizacji LSR

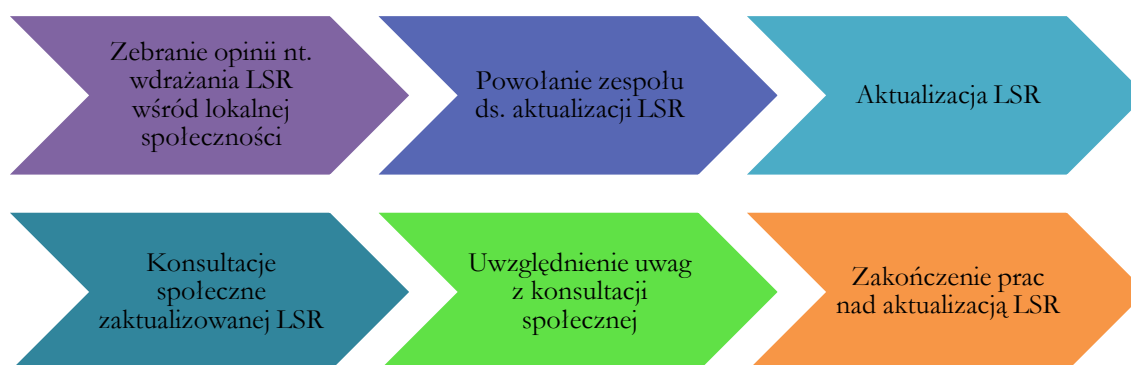
- LSR będzie wdrażana w latach 2016-2023. Okres ten obejmuje 8 lat. W ciągu tego czasu na obszarze LGD mogą zajść zmiany społeczno-gospodarcze, zmiany przepisów, wytycznych oraz sugestie mieszkańców i samej LGD dotyczące poprawy efektywności procesu wdrażania LSR. W konsekwencji których konieczna będzie aktualizacja LSR.

Planuje się przeprowadzenie co najmniej dwóch procesów aktualizacji LSR:

- Aktualizacja w I kw. 2019 roku
- Aktualizacja w I kw. 2022 roku

Poniżej przedstawiono proces aktualizacji LSR.

Tabela 1. Proces aktualizacji LSR

Źródło: Opracowanie własne.

Etap 1. Zebranie opinii nt. wdrażania LSR wśród lokalnej społeczności

Do zadań Biura LGD będzie należało zebranie opinii nt. sposobu i efektywności wdrażania LSR. Informacje te będą zbierane na spotkaniach organizowanych przez LGD dla potencjalnych beneficjentów środków z budżetu LSR, grup defaworyzowanych oraz imprezach informacyjno-promocyjnych, m. in. za pośrednictwem ankiet.

Etap 2. Powołanie zespołu ds. aktualizacji LSR

Zespół ds. aktualizacji LSR zostanie wybrany spośród członków Rady LGD, Zarządu LGD oraz wszystkich członków LGD.

Etap 3. Aktualizacja LSR

Zespół ds. aktualizacji LSR dokona analizy zebranych informacji oraz wprowadzi zmiany do dokumentu.

Etap 4. Konsultacje społeczne zaktualizowanej LSR

Projekt zaktualizowanej LSR będzie podlegał konsultacjom społecznym. Dokument zostanie zamieszczony na stronie internetowej LGD wraz z formularzem konsultacji społecznych, za pośrednictwem, którego będzie można wnosić uwagi i sugestie do zaktualizowanej LSR, przez okres co najmniej 14 dni.

Etap 5. Uwzględnienie uwag z konsultacji społecznych

Po zakończeniu procesu konsultacji społecznych, zespół ds. aktualizacji LSR zdecyduje, które ze zgłoszonych uwag zostaną uwzględnione w dokumencie i wprowadzi je do strategii.

Etap 6. Zakończenie prac nad aktualizacją LSR

Podczas Walnego Zgromadzenia, zostanie uchwalona zaktualizowana LSR.

W przypadku drobnych zmian zapisów LSR wynikających z wezwania ZW, nie mających wpływu na założenia strategii oraz realizację zadań, a także z przepisów prawa oraz wytycznych, nie jest konieczne przeprowadzenie konsultacji społecznych.

Podczas dokonywania aktualizacji LSR dopuszcza się możliwość przesunięcia środków finansowych między poszczególnymi planowanymi przedsięwzięciami jeśli potrzeba ta będzie wynikać bezpośrednio z zebranych informacji i przeprowadzonych na ich podstawie, przez zespół ds. aktualizacji LSR analiz. **Zmiany te akceptowane są przez ZW.**

Załącznik nr 2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Monitoring LSR

W ramach monitoringu Biuro LGD będzie zbierać i analizować informacje na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR. Celem tych działań będzie uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i efektywności wdrażania Strategii oraz ocena zgodności realizowanych operacji z przyjętymi założeniami i celami. W poniższej tabeli wskazano **elementy podlegające monitorowaniu**, poprzez które zamierza się na bieżąco sprawdzać poprawność funkcjonowania LGD oraz wdrażania LSR, a także **sposoby pozyskiwania danych** do monitoringu oraz **czas i okres dokonywania pomiaru**.

Tabela 1. Elementy podlegające monitoringowi

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Harmonogram LSR	Biuro LGD	Rejestr ogłoszonych konkursów, Rejestr danych	Na bieżąco, przez cały okres wdrażania LSR	Zgodność ogłaszania konkursów i realizacji projektów z harmonogramem
Cele i wskaźniki realizacji LSR	Biuro LGD	Dane zebrane z przeprowadzonych konkursów (sprawozdania beneficjentów), analizy własne pracowników biura	Na bieżąco, przez cały okres wdrażania LSR	Stopień realizacji wskaźników i osiągnięcia celów
Budżet LSR	Biuro LGD	Rejestr danych	Na bieżąco, przez cały okres wdrażania LSR	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu środków zakontraktowanych
Wskaźniki w Planie Komunikacji	Biuro LGD	Raporty ewaluacyjne	Na bieżąco, przez cały okres wdrażania LSR	Poprawność i efekty zaplanowanych działań komunikacyjnych oraz poziom ich realizacji
Działalność Biura LGD i Rady LGD	Zarząd LGD	Opinia Zarządu i kierownika biura	Na bieżąco, przez cały okres wdrażania LSR	Ocena pracy pracowników biura – przestrzegania regulaminu, jakości świadczonych usług; ocena Rady LGD pod kątem poprawności oceny wniosków

Źródło: Opracowanie własne.

Ewaluacja LSR

Badaniom ewaluacyjnym będzie podlegać funkcjonowanie LGD, jak i wdrażanie LSR.

Ewaluacja będzie prowadzona w trakcie wdrażania interwencji (ewaluacja on-going) oraz po zakończeniu interwencji (ewaluacja ex-post).

Ewaluacja funkcjonowania LGD i wdrażania LSR będzie przeprowadzana na podstawie następujących **kryteriów**:

- Trafności, czyli w jakim stopniu przyjęte cele odpowiadają występującym potrzebom

- Efektywności, czyli stosunku poniesionych nakładów do uzyskanych rezultatów
- Skuteczności, czyli w jakim stopniu cele zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte
- Użyteczności, czyli w jakim stopniu oddziaływanie LSR odpowiada potrzebom beneficjentów
- Trwałości, czyli czy uprzednio zaplanowane pozytywne efekty będą nadal widoczne po zakończeniu interwencji

W poniżej tabeli przedstawiono **elementy podlegające ocenie** (zarówno w odniesieniu do funkcjonowania LGD, jak i wdrażania LSR), **czas** przeprowadzania ewaluacji, oraz **sposób i okres pomiaru**.

Tabela 2. Elementy podlegające ewaluacji

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji				
Harmonogram LSR	Biuro LGD	Rejestr ogłoszonych konkursów, Rejestr danych	Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku badanym Okres pomiaru: ocena roczna w latach 2016-2023	Ocena zgodności ogłaszanych konkursów i realizowanych projektów z harmonogramem
Cele i wskaźniki realizacji LSR	Biuro LGD	Ankiety beneficjentów, sprawozdania beneficjentów	Czas pomiaru: I kwartał roku kolejnego Okres pomiaru: ocena dwuletnia w latach 2016-2023	Ocena stopnia realizacji poszczególnych celów i wskaźników
Budżet LSR	Biuro LGD	Rejestr danych	Czas pomiaru: miesiąc następujący po miesiącu badanym Okres pomiaru: co miesiąc	Ocena zgodności wydatkowanych środków finansowych na poszczególne zadania
Skuteczność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej w ramach realizacji Planu Komunikacji	Biuro LGD	Raporty ewaluacyjne	Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku badanym Okres pomiaru: ocena roczna w latach 2016-2023	Powszechność dokumentu LSR na obszarze LGD, opinia społeczności lokalnej nt. wdrażania LSR
Efektywność realizacji LSR	Zespół ds. Ewaluacji	Badania ankietowe mieszkańców, wyniki ankiet beneficjentów, wywiady z członkami LGD	Czas pomiaru: III kwartał 2024 r. Okres pomiaru: 2016 -2023	Ocena efektywności realizacji LSR, w tym osiągnięcia przyjętych celów i wskaźników – raport z badania ewaluacyjnego ex-post
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji				
Działalność Biura LGD i Rady LGD	Zespół ds. Ewaluacji/ Podmiot zewnętrzny	Badania ankietowe, opinie beneficjentów, rozmowy z mieszkańcami, opinie członków Stowarzyszenia, regulamin Biura LGD, statut LGD	Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku badanym Okres pomiaru: ocena roczna w latach 2016-2023	Ocena poprawności działalności prowadzonej przez LGD, skuteczność realizacji zadań związanych z LSR

Źródło: Opracowanie własne.

Załącznik nr 3. Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

Cel ogólny 1	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program PROW / RPO	Poddziałanie / zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1														
Przedsięwzięcie 1.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	4 szt.	100%	360 000,00	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	4 szt.	360 000,00	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	6 szt.	66%	1 224 000,00	3 szt.	100%	666 000,00	0 szt.	100%	0,00	9 szt.	1 890 000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1				1 584 000,00			666 000,00			0,00		2 250 000,00		
Cel szczegółowy 2														
Przedsięwzięcie 2.1	Liczba utworzonych/ wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	1 szt.	100%	150 000,00	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	1 szt.	150 000,00	RPO/ EFRR	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2				150 000,00			0,00			0,00		150 000,00		
Razem cel ogólny 1				1 734 000,00			666 000,00			0,00		2 400 000,00		
Razem realizacja LSR											8 989 696,32			
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW											50%		% budżetu poddziałania Realizacja LSR	

Cel ogólny 2	Lata		2016-2018				2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program PROW/ RPO	Podziałanie/ zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN				
Cel szczegółowy 1																
Przedsięwzięcie 1.1	×	×	×	3 043 585,36	×	×	0,00	×	×	0,00	×	3 043 585,36	RPO/ EFRR	Realizacja LSR		
Razem cel szczegółowy 1				3 043 585,36			0,00			0,00		3 043 585,36				
Cel szczegółowy 2																
Przedsięwzięcie 2.1	Liczba zabytków poddanych procesom konserwatorskim lub restauratorskim	2 szt.	100 %	180 000,00	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	2 szt.	180 000,00	PROW	Realizacja LSR		
Razem cel szczegółowy 2				180 000,00			0,00			0,00		180 000,00				
Cel szczegółowy 3																
Przedsięwzięcie 3.1	Liczba nowopowstałych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej	8 szt.	100%	1 620 000,00	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	8 szt.	1 620 000,00	PROW	Realizacja LSR		
Razem cel szczegółowy 3				1 620 000,00			0,00			0,00		1 620 000,00				
Cel szczegółowy 4																
Przedsięwzięcie 4.1	Liczba operacji mających na celu promocję obszaru LGD	9 szt.	33%	150 000,00	9 szt.	66%	150 000,00	9 szt.	100%	150 000,00	27 szt.	450 000,00	PROW	Realizacja LSR		
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	2 szt.	100%	90 000,00	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	2 szt.	90 000,00	PROW	Współpraca		
Razem cel szczegółowy 4				240 000,00			150 000,00			150 000,00		540 000,00				

Razem cel ogólny 2		5 083 585,36		150 000,00		150 000,00		5 383 585,36	
--------------------	--	--------------	--	------------	--	------------	--	--------------	--

Cel ogólny 3	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program PROW/RPO	Poddziałanie/zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1														
Przedsięwzięcie 1.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	14 os.	21%	208 142,59	43 os.	85%	639 295,09	10 os.	100%	148 673,28	67 os.	996 110,96	RPO/EFRR/EFS	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2														
Razem cel szczegółowy 1				208 142,59	639 295,09			148 673,28			996 110,96			
Przedsięwzięcie 2.1	Liczba wspartych podmiotów	2 szt.	100%	300 000,00	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	2 szt.	300 000,00	RPO/EFRR/EFS	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2				300 000,00	0,00			0,00			300 000,00			
Cel szczegółowy 3														
Przedsięwzięcie 3.1	Liczba spotkań z mieszkańcami	18 szt.	60%	27 000,00	12 szt.	100%	18 000,00	0 szt.	100%	0,00	30 szt.	45 000,00	PROW	Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 3				27 000,00	18 000,00			0,00			45 000,00			
Razem cel ogólny 3				535 142,59	657 295,09			148 673,28			1 341 110,96			

Załącznik nr 4. Budżet LSR

Tabela 1. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR	4 500 000,00	1 296 110,96	3 193 585,36	×	×	8 989 696,32
Współpraca	90 000,00	×	×	×	×	90 000,00
Koszty bieżące	1 320 000,00	×	×	×	1 320 000,00	1 320 000,00
Aktywizacja	330 000,00	×	×	×	330 000,00	330 000,00
Razem	6 240 000,00	1 296 110,96	3 193 585,36	×	1 650 000,00	10 729 696,32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 6 „Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR” do Regulaminu naboru na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Tabela 2. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

PLN	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	Razem
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 832 544,00	1 047 456,00	×	2 880 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 030 806,00	×	589 194,00	1 620 000,00
Razem	2 863 350,00	1 047 456,00	589 194,00	4 500 000,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznika nr 6 „Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR” do Regulaminu naboru na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

PLAN KOMUNIKACJI STOWARZYSZENIA LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „PODGRODZIE TORUŃSKIE”

Plan komunikacji jest integralną częścią Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Podgrodzie Toruńskie” i zapewnia realizację działań komunikacyjnych, w celu prawidłowego i efektywnego wdrażania LSR. Warunkiem skutecznego i pełnego zaangażowania lokalnej społeczności w wykonanie LSR jest zapewnienie odpowiedniej i obustronnej komunikacji. Takie podejście pozwala na pozyskiwanie informacji zwrotnej i służy transparentności działań LGD, co jest istotne w budowaniu zaufania do LGD. Można to osiągnąć poprzez systematyczne aktywizowanie i tworzenie warunków do uczestnictwa mieszkańców w jej bieżącym wdrażaniu oraz kreowanie lokalnych liderów. Włączenie społeczności lokalnych w realizację LSR będzie mieć wymiar nie tylko edukacyjny, ale też przełoży się na lepszą jakość zgłaszanych do LGD operacji oraz podniesie poczucie odpowiedzialności i wpływu na rozwój zamieszkiwanego obszaru.

Niniejszy Plan ma zapewnić nie tylko odpowiednie narzędzia komunikacyjne, ale również identyfikację bieżących problemów komunikacyjnych oraz zwiększyć zakres współpracy partnerskiej i poziom zaangażowania partnerów i interesariuszy LGD.

Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/problemów komunikacyjnych

W celu prawidłowego określenia celów podejmowanych działań komunikacyjnych przeprowadzono wśród mieszkańców obszaru badanie ankietowe na temat potrzeb komunikacyjnych. Z przeprowadzonej analizy wynika, że ankietowani chcą przede wszystkim otrzymywać informacje o naborach wniosków o dofinansowanie w ramach LSR (26%) oraz organizowanych szkoleniach, imprezach promocyjnych i wydarzeniach (po 26%). Jednocześnie badani wskazywali, że informacje od LGD chcieliby otrzymywać poprzez stronę internetową LGD (33%), portale społecznościowe (27%) oraz w formie newslettera (15%). Z badania ankietowego wynika, że największym zainteresowaniem cieszą się spotkania informacyjne o możliwościach pozyskania dofinansowania (28%), szkolenia z wypełniania dokumentacji konkursowej (26%), a także konsultacje i porady indywidualne (23%) i szkolenia z rozliczania zawartych umów (21%). Za najważniejszy cel działań komunikacyjnych LGD respondenci uznali bieżące informowanie potencjalnych wnioskodawców o terminach, zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR (33%).

Podczas opracowania niniejszego Planu wzięto pod uwagę również wyniki „Raportu z badania ewaluacyjnego ex-post obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie” wraz z badaniem potencjału turystycznego”, który został opracowany w czerwcu 2015 r. Analiza ta pokazała, że wizerunek LGD wśród beneficjentów jest pozytywny dlatego też należy kontynuować dotychczasowe działania informacyjno-promocyjne. Jednocześnie konieczne jest zacieśnienie współpracy z tzw. trzecim sektorem w celu aktywizowania społeczności lokalnej oraz zwiększenie zaangażowania sektora gospodarczego, np. poprzez bezpłatne indywidualne doradztwo. Wskazano, że należy kontynuować dotychczasowe środki przekazu i formy promocji stowarzyszenia i LSR, jak również rozszerzyć promocję internetową, która w większym stopniu może dotrzeć do młodych osób.

W oparciu o przeprowadzone analizy sporządzono niniejszy Plan Komunikacji. Jego nadrzędnym celem jest zapewnienie aktualnej i przejrzystej informacji o LSR oraz promowanie LSR na obszarze działania LGD „Podgrodzie Toruńskie”, a zwłaszcza rozpowszechnianie wśród potencjalnych beneficjentów informacji o możliwościach uzyskania wsparcia przewidzianego w Strategii.

Do najważniejszych celów komunikacji należy zaliczyć:

- Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR
- Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania, kryteriach oceny projektów oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR
- Uzyskiwanie informacji zwrotnej nt. Oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. Dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. W zakresie komunikacji interpersonalnej)
- Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków z budżetu LSR
- Aktywizowanie lokalnej społeczności do włączania się w realizację LSR poprzez aktywne uczestnictwo w realizowanych przedsięwzięciach
- Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych
- Prezentowanie efektów wdrażania LSR

Działania komunikacyjne i odpowiadające im środki przekazu

W ramach realizacji Planu Komunikacji założono podjęcie poniżej scharakteryzowanych działań i odpowiadających im środków przekazu, których różnorodność pozwoli dotrzeć do różnych grup docelowych. Działania komunikacyjne będą prowadzone poprzez dobranie odpowiednich narzędzi komunikacji stosownie do określonych grup docelowych. Zakładane działania będą kontynuacją działań dotychczas stosowanych ze względu na ich pozytywny efekt. Ponadto planuje się wprowadzenie do nich elementów atrakcyjnych, innowacyjnych i czytelnych dla konkretnych grup adresatów, np. zwiększenie wykorzystania nowoczesnych technologii komunikacyjnych.

Działanie: *Kampanie informacyjne* – skierowane będą zarówno do całej lokalnej społeczności, jak i do poszczególnych grup potencjalnych beneficjentów. Ich celem będzie upowszechnienie wiedzy o LSR, jej założeniach, celach i planowanych przedsięwzięciach, typach operacji objętych wsparciem z budżetu LSR i zasadach otrzymania dofinansowania, a także o efektach wdrażania Strategii.

Środki przekazu: artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych, ogłoszenia na tablicach informacyjnych, artykuły w lokalnej prasie, materiały informacyjno – promocyjne, imprezy informacyjno – promocyjne.

Działanie: *Szkolenia i spotkania informacyjno – konsultacyjne nt. zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia* – skierowane będą przede wszystkim do potencjalnych beneficjentów LSR, a ich celem będzie udzielenia uczestnikom niezbędnych informacji o naborach, zasadach otrzymania dofinansowania, zasadach oceny i wyboru projektów i wsparcia merytorycznego.

Środki przekazu: bezpośrednie spotkania.

Działanie: *Badania satysfakcji potencjalnych wnioskodawców i osób objętych wsparciem dla grup defaworyzowanych nt. jakości pomocy udzielanej przez LGD* – działanie będzie kierowane do potencjalnych odbiorców wsparcia LSR, w celu poznania ich opinii nt. jakości i adekwatności pomocy merytorycznej świadczonej przez LGD a związanej z aplikowaniem o wsparcie z budżetu LSR oraz ewentualnych problemów i sposobów ich rozwiązania.

Środki przekazu: anonimowa ankieta w wersji elektronicznej rozsyłana na adresy e-mail, ankieta audytoryjna.

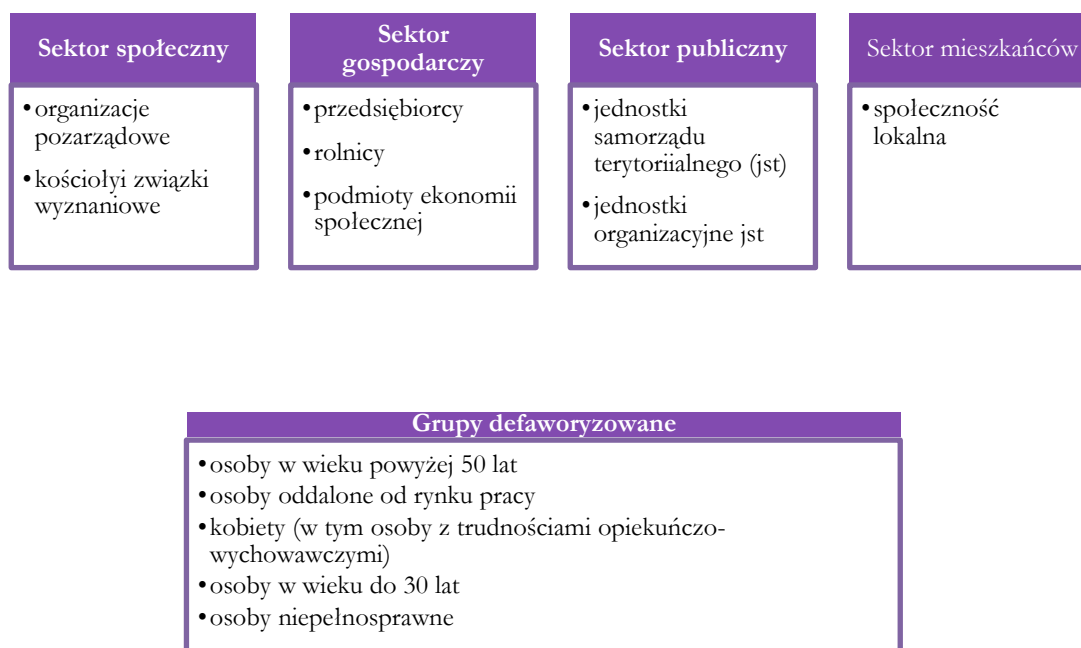
Działanie: *Animacja grup defaworyzowanych* – aktywizacja społeczna i zawodowa defaworyzowanych jako narzędzie mobilizowania potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej.

Środki przekazu: warsztaty aktywizujące.

Adresaci działań komunikacyjnych

LGD „Podgrodzie Toruńskie” chce zapewnić aby udział społeczności lokalnych lub wyodrębnionych grup interesariuszy w procesie realizacji LSR był jak najszerszy. W związku z tym konieczne jest wyszczególnienie konkretnych grup adresatów, do których następnie zostaną skierowane odpowiednie do potrzeb działania komunikacyjne i środki przekazu. **Grupy docelowe wynikają z LSR i wskazanych w niej celów.** Podczas prac nad przygotowaniem Strategii wyodrębniono trzy główne sektory, które brały aktywny udział w przygotowaniu LSR: sektor społeczny, sektor publiczny, sektor gospodarczy. Na tej podstawie można wyodrębnić następujące grupy docelowe (w tym grupy defaworyzowane):

Schemat 3. Grupy docelowe

Źródło: *Opracowanie własne.*

Wskazane na powyższym schemacie grupy defaworyzowane opisane szczegółowo w rozdziale I zostały zdefiniowane przez Zespół ds. grup defaworyzowanych. W oparciu o diagnozę obszaru LGD i przeprowadzoną dyskusję grupową Zespół wskazał grupy osób, które są zagrożone wykluczeniem społecznym lub wykluczone społecznie i w związku z tym wymagają specjalnego wsparcia. Dla tych grup przewidziane są w Planie Komunikacji odrębne działania komunikacyjne.

Inną specyficzną grupą docelową, która będzie pełnić rolę kanału komunikacji są media (prasa, radio), partnerzy społeczni i gospodarczy, instytucje zaangażowane we wdrażanie LSR, decydenci i liderzy oraz grupy opiniotwórcze (lokalni artyści, kościoły i związki wyznaniowe).

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Stosowane działania komunikacyjne i odpowiadające im środki przekazu będą podlegać cyklicznym badaniom pod kątem osiągania zaplanowanych efektów, a także racjonalnego wykorzystania budżetu przeznaczanego na wdrażanie Planu Komunikacji. Ocena efektywności będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki opisane w Planie oraz na podstawie wyników badań satysfakcji wnioskodawców na temat pomocy świadczonej przez LGD przeprowadzonych corocznie. W przypadku stwierdzenia, że osiągnięte efekty są niezadowolające wdrożony zostanie plan naprawczy. Będzie on polegał na modyfikacji stosowanych praktyk poprzez udoskonalenie lub wprowadzenie nowych, bardziej odpowiednich do realizacji założonych celów.

Opis sposobu wykorzystania w procesie LSR wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych

LGD przewiduje w ramach Planu Komunikacji realizację działań mających na celu pozyskiwanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. satysfakcji wnioskodawców nt. pomocy udzielanej przez LGD (działanie „Badanie satysfakcji wnioskodawców nt. pomocy udzielanej przez LGD”) pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt np. przeszkolenia osób udzielających pomocy w zakresie komunikacji interpersonalnej. Dodatkowe tego typu informacje będą zbierane podczas działań informacyjnych o zasadach realizacji LSR skierowanych do poszczególnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur lub zmiany sposobu funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia istotnych problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się braku akceptacji społecznej zostaną wdrożone odpowiednie środki zaradcze, np. bezpośrednie kontakty przedstawicieli instytucji odpowiedzialnych za LSR z mieszkańcami, wzajemna kontrola instytucji i gmin zaangażowanych w LSR oraz formułowanie czytelnych i zrozumiałych komunikatów kierowanych do społeczności lokalnej.

Wyniki działań realizowanych w ramach Planu Komunikacji będą upublicznione za pomocą internetowych środków przekazu, takich jak strony internetowe i portale społecznościowe.

Budżet przewidziany na działania komunikacyjne

Całkowity budżet przewidziany na działania komunikacyjne w okresie realizacji LSR został uwzględniony w ramach kosztów bieżących i aktywizacji i wynosi: 330 000,00 zł

Tabela 1. Plan komunikacji

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki (wartość minimalna)	Planowane efekty działań komunikacyjnych
2016 r.	Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR Aktywizowanie lokalnej społeczności do włączania się w realizację LSR poprzez aktywne uczestnictwo w realizowanych przedsięwzięciach Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania, kryteriach oceny projektów oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Kampania informacyjna budująca pozytywny wizerunek LGD i LSR oraz informująca o głównych założeniach LSR	Ogół mieszkańców obszaru, w tym wszyscy potencjalni wnioskodawcy (zwłaszcza: przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, grupy defaworyzowane)	<ul style="list-style-type: none"> artykuły w prasie lokalnej artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych ogłoszenia na tablicach informacyjnych materiały informacyjno-promocyjne imprezy informacyjno - promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> liczba artykułów w prasie lokalnej: min. 2 liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 liczba plakatów: min. 60 liczba biuletynów informacyjnych: min. 1500 liczba imprez: min. 5 	Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej nt. działalność LGD i wdrażania LSR Zaktywizowanie społeczności lokalnej do podejmowania przedsięwzięć w ramach LSR - Artykuły w prasie lokalnej - Weryfikacja na podstawie nakładu gazety. (Nakład w zależności od tytułu gazety). Zakłada się, że min. 50% czytelników zapozna się z artykułem. - Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin.. Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. - Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy

									<p>założeni, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.</p> <p>- Plakaty -Weryfikacja na podstawie nakładu plakatów. Zakłada się, że min. 10 osób zapozna się z treścią 1 szt. plakatu.</p> <p>- Biuletyny- Weryfikacja na podstawie nakładu biuletynów. Zakłada się, że min. 1 osoba zapozna się z treścią 1 szt. biuletynu.</p> <p>Dystrybucja na imprezach/zebraniach / spotkaniach/ szkoleniach. weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/zebrań/spotkań/szkoleń.</p> <p>- Imprezy - Liczba uczestników w zależności od wielkości i</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

						atrakcyjności imprezy: Przyjmuje się że średnia ilość uczestników biorących udział w jednej imprezie to 200 osób.
2016 r.	Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych	Animacja grup defaworyzowanych	Grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • warsztaty aktywizujące 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba warsztatów: min. 3 	Włączenie społeczne grup defaworyzowanych - Warsztaty - Liczba osób uczestniczących w 1 warsztacie – min. 10. Weryfikacja na podstawie list obecności.
2016 r.	Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków z budżetu LSR	Spotkania informacyjno – konsultacyjne nt. zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia Kampania informacyjna o naborach wniosków	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, zwłaszcza: przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, mieszkańcy, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • bezpośrednie spotkania • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba spotkań: min. 4 • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 	Zwiększenie umiejętności przygotowywania wniosków aplikacyjnych - Spotkania - Liczba osób biorących udział w 1 szkoleniu lub spotkaniu – min. 10 osób. Weryfikacja na podstawie list obecności. - Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. Weryfikacja na

						<p>podstawie licznika odsłon/odwiedzin.</p> <p>- Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.</p>
2017r.	<p>Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR</p> <p>Prezentowanie efektów wdrażania LSR</p>	<p>Kampania informacyjna budująca pozytywny wizerunek LGD i LSR oraz informująca o efektach wdrażania LSR</p>	<p>Ogół mieszkańców obszaru</p>	<ul style="list-style-type: none"> • artykuły w prasie lokalnej • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych • materiały informacyjno-promocyjne • imprezy informacyjno -promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba artykułów prasie lokalnej: min. 2 • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 • liczba plakatów: min. 60 • liczba biuletynów informacyjnych: min. 1000 • liczba ulotek informacyjno-promocyjnych: min. 500 • liczba imprez: min. 9 	<p>Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej nt. działalność LGD i wdrażania LSR</p> <p>Zwiększenie współpracy i integracji społeczności lokalnych</p> <p>- Artykuły w prasie lokalnej -Weryfikacja na podstawie nakładu gazety. (Nakład w zależności od tytułu gazety). Zakłada się, że min. 50% czytelników zapozna się z artykułem.</p> <p>- Artykuły na stronach</p>

						<p>internetowych i portalach społecznościowych - Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin.. Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600.</p> <p>- Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.</p> <p>- Plakaty -Weryfikacja na podstawie nakładu plakatów. Zakłada się, że min. 10 osób zapozna się z treścią 1 szt. plakatu.</p> <p>- Biuletyny- Weryfikacja na podstawie nakładu biuletynów. Zakłada się, że min. 1 osoba zapozna się z treścią 1 szt. biuletynu.</p> <p>Dystrybucja na imprezach/zebraniach</p>
--	--	--	--	--	--	--

						<p>/ spotkaniach/ szkoleniach. weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/zebrań/spotk ań/szkoleń. - Ulotki- Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR min. 500 osób. Dystrybucja na imprezach/ spotkaniach, weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/spotkań.</p> <p>- Imprezy - Liczba uczestników w zależności od wielkości i atrakcyjności imprezy: Przyjmuje się że średnia ilość uczestników biorących udział w jednej imprezie to 200 osób.</p>
2017 r.	Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie	Szkolenia i spotkania informacyjno – konsultacyjne nt.	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, zwłaszcza:	• bezpośrednie spotkania	• liczba spotkań: min. 3	Zwiększenie umiejętności przygotowywania

	pozyskiwania środków z budżetu LSR	procedury oceny i wyboru operacji oraz zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia Kampania informacyjna o naborach wniosków	przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, mieszkańcy, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych ogłoszenia na tablicach informacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 	wniosków aplikacyjnych - Spotkania - Liczba osób biorących udział w 1 szkoleniu lub spotkaniu – min. 10 osób. Weryfikacja na podstawie list obecności. - Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin. - Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.
2017 r.	Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych	Animacja grup defaworyzowanych	Grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> warsztaty aktywizujące 	<ul style="list-style-type: none"> liczba warsztatów: min. 3 	Włączenie społeczne grup defaworyzowanych

						- Warsztaty - Liczba osób uczestniczących w 1 warsztacie – min. 10. Weryfikacja na podstawie list obecności.
2017 r.	Uzyskiwanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)	Badanie satysfakcji potencjalnych wnioskodawców i osób objętych wsparciem dla grup defaworyzowanych nt. jakości pomocy udzielanej przez LGD	Potencjalni wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • ankieta w wersji elektronicznej rozesyłana na adresy e-mail • ankieta audytoryjna 	• liczba raportów ewaluacyjnych: min. 1	Lepsze dopasowanie działań komunikacyjnych i środków przekazu do potrzeb lokalnych społeczności - Dane zgromadzone na podstawie ankiet przeprowadzonych na szkoleniach/spotkaniach informacyjnych bądź przesłanych do potencjalnych beneficjentów. Weryfikacja na podstawie liczby uczestników spotkań/szkoleń/rejestru doradztwa (przy założeniu, że 50% badanych udzieli informacji zwrotnej)
2018 r.	Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR Prezentowanie efektów wdrażania LSR	Kampania informacyjna budująca pozytywny wizerunek LGD i LSR oraz informująca o efektach wdrażania LSR	Ogół mieszkańców obszaru	<ul style="list-style-type: none"> • artykuły w prasie lokalnej • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych • materiały informacyjno-promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba artykułów prasie lokalnej: min. 2 • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 • liczba plakatów: min. 60 • liczba biuletynów informacyjnych: min. 1000 	Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej nt. działalności LGD i wdrażania LSR Zwiększenie współpracy i integracji społeczności lokalnych - Artykuły w prasie lokalnej - Weryfikacja na podstawie nakładu

				<ul style="list-style-type: none"> • imprezy informacyjno - promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba ulotek informacyjno-promocyjnych: min. 500 • liczba imprez: min. 9 	<p>gazety. (Nakład w zależności od tytułu gazety). Zakłada się, że min. 50% czytelników zapozna się z artykułem.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin.. Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. - Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób. - Plakaty -Weryfikacja na podstawie nakładu plakatów. Zakłada się, że min. 10 osób zapozna się z treścią 1 szt. plakatu.
--	--	--	--	---	--	--

						<p>- Biuletyny- Weryfikacja na podstawie nakładu biuletynów. Zakłada się, że min. 1 osoba zapozna się z treścią 1 szt. biuletynu. Dystrybucja na imprezach/zebraniach / spotkaniach/ szkoleniach. weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/zebrań/spotkań/szkoleń.</p> <p>- Ulotki- Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR min. 500 osób. Dystrybucja na imprezach/spotkaniach, weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/spotkań.</p> <p>- Imprezy - Liczba uczestników w zależności od wielkości i atrakcyjności imprezy: Przyjmuje się że średnia ilość</p>
--	--	--	--	--	--	---

						uczestników biorących udział w jednej imprezie to 200 osób.
2018 r.	Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków z budżetu LSR	Spotkania informacyjno – konsultacyjne nt. zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia Kampania informacyjna o naborach wniosków	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, zwłaszcza: przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, mieszkańcy, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • bezpośrednie spotkania • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba spotkań: min. 3 • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 	Zwiększenie umiejętności przygotowywania wniosków aplikacyjnych - Spotkania - Liczba osób biorących udział w 1 szkoleniu lub spotkaniu – min. 10 osób. Weryfikacja na podstawie list obecności. - Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin. - Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba

						osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.
2018 r.	Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych	Animacja grup defaworyzowanych	Grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • warsztaty aktywizujące 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba warsztatów: min. 3 	Włączenie społeczne grup defaworyzowanych - Warsztaty - Liczba osób uczestniczących w 1 warsztacie – min. 10. Weryfikacja na podstawie list obecności.
2018 r.	Uzyskiwanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)	Badanie satysfakcji potencjalnych wnioskodawców i osób objętych wsparciem dla grup defaworyzowanych nt. jakości pomocy udzielanej przez LGD	Potencjalni wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • ankieta w wersji elektronicznej rozsyłana na adresy e-mail • ankieta audytoryjna 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba raportów ewaluacyjnych: min. 1 	Lepsze dopasowanie działań komunikacyjnych i środków przekazu do potrzeb lokalnych społeczności - Dane zgromadzone na podstawie ankiet przeprowadzonych na szkoleniach/spotkaniach informacyjnych bądź przesłanych do potencjalnych beneficjentów. Weryfikacja na podstawie liczby uczestników spotkań/szkoleń/rejestru doradztwa (przy założeniu, że 50% badanych udzieli informacji zwrotnej)
2019r.	Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR Prezentowanie efektów wdrażania LSR	Kampania informacyjna budująca pozytywny wizerunek LGD i LSR oraz	Ogół mieszkańców obszaru	<ul style="list-style-type: none"> • artykuły w prasie lokalnej 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba artykułów prasie lokalnej: min. 2 	Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej

		informująca o efektach wdrażania LSR		<ul style="list-style-type: none"> • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych • materiały informacyjno-promocyjne • imprezy informacyjno-promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 • liczba plakatów: min. 60 • liczba biuletynów informacyjnych: min. 1000 • liczba ulotek informacyjno-promocyjnych: min. 500 • liczba imprez: min. 9 	<p>nt. działalność LGD i wdrażania LSR</p> <p>Zwiększenie współpracy i integracji społeczności lokalnych</p> <p>- Artykuły w prasie lokalnej - Weryfikacja na podstawie nakładu gazety. (Nakład w zależności od tytułu gazety). Zakłada się, że min. 50% czytelników zapozna się z artykułem.</p> <p>- Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin.. Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600.</p> <p>- Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o</p>
--	--	--------------------------------------	--	--	---	---

						<p>działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.</p> <p>- Plakaty -Weryfikacja na podstawie nakładu plakatów. Zakłada się, że min. 10 osób zapozna się z treścią 1 szt. plakatu.</p> <p>- Biuletyny- Weryfikacja na podstawie nakładu biuletynów. Zakłada się, że min. 1 osoba zapozna się z treścią 1 szt. biuletynu.</p> <p>Dystrybucja na imprezach/zebraniach / spotkaniach/ szkoleniach.</p> <p>weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/zebrań/spotkań/szkoleń.</p> <p>- Ulotki- Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR min. 500 osób. Dystrybucja na imprezach/spotkaniach, weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie</p>
--	--	--	--	--	--	--

						<p>poszczególnych imprez/spotkań.</p> <p>- Imprezy - Liczba uczestników w zależności od wielkości i atrakcyjności imprezy: Przyjmuje się że średnia ilość uczestników biorących udział w jednej imprezie to 200 osób.</p>
2019 r.	Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków z budżetu LSR	Spotkania informacyjno – konsultacyjne nt. zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia Kampania informacyjna o naborach wniosków	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, zwłaszcza: przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, mieszkańcy, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • bezpośrednie spotkania • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba spotkań: min. 3 • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 	<p>Zwiększenie umiejętności przygotowywania wniosków aplikacyjnych</p> <p>- Spotkania - Liczba osób biorących udział w 1 szkoleniu lub spotkaniu – min. 10 osób. Weryfikacja na podstawie list obecności.</p> <p>- Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin.</p> <p>- Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja</p>

						na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.
2019 r.	Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych	Animacja grup defaworyzowanych	Grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • warsztaty aktywizujące 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba warsztatów: min. 3 	Włączenie społeczne grup defaworyzowanych - Warsztaty - Liczba osób uczestniczących w 1 warsztacie – min. 10. Weryfikacja na podstawie list obecności.
2020r.	Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR Prezentowanie efektów wdrażania LSR	Kampania informacyjna budująca pozytywny wizerunek LGD i LSR oraz informująca o efektach wdrażania LSR	Ogół mieszkańców obszaru	<ul style="list-style-type: none"> • artykuły w prasie lokalnej • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych • materiały informacyjno-promocyjne • imprezy informacyjno - promocyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba artykułów prasie lokalnej: min. 2 • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 • liczba plakatów: min. 60 • liczba biuletynów informacyjnych: min. 1000 • liczba ulotek informacyjno-promocyjnych: min. 500 • liczba imprez: min. 9 	Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej nt. działalność LGD i wdrażania LSR Zwiększenie współpracy i integracji społeczności lokalnych - Artykuły w prasie lokalnej -Weryfikacja na podstawie nakładu gazety. (Nakład w zależności od tytułu gazety). Zakłada się, że min. 50%

						<p>czytelników zapozna się z artykułem.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin.. Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. - Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób. - Plakaty -Weryfikacja na podstawie nakładu plakatów. Zakłada się, że min. 10 osób zapozna się z treścią 1 szt. plakatu. - Biuletyny- Weryfikacja na podstawie nakładu biuletynów. Zakłada się, że min. 1 osoba
--	--	--	--	--	--	--

						<p>zapozna się z treścią 1 szt. biuletynu. Dystrybucja na imprezach/zebraniach / spotkaniach/ szkoleniach. weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/zebrań/spotkań/szkoleń.</p> <p>- Ulotki- Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR min. 500 osób. Dystrybucja na imprezach/spotkaniach, weryfikacja na podstawie protokołów sporządzonych przez LGD w zakresie poszczególnych imprez/spotkań.</p> <p>- Imprezy - Liczba uczestników w zależności od wielkości i atrakcyjności imprezy: Przyjmuje się że średnia ilość uczestników biorących udział w jednej imprezie to 200 osób.</p>
--	--	--	--	--	--	--

2020r.	Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków z budżetu LSR	Spotkania informacyjno – konsultacyjne nt. zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia Kampania informacyjna o naborach wniosków	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, zwłaszcza: przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, mieszkańcy, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • bezpośrednie spotkania • artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych • ogłoszenia na tablicach informacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba spotkań: min. 3 • liczba artykułów na stronach internetowych i portalach społecznościowych: min. 6 • liczba ogłoszeń na tablicach: min. 4 	Zwiększenie umiejętności przygotowywania wniosków aplikacyjnych - Spotkania - Liczba osób biorących udział w 1 szkoleniu lub spotkaniu – min. 10 osób. Weryfikacja na podstawie list obecności. - Artykuły na stronach internetowych i portalach społecznościowych - Liczba odbiorców zamieszczanych informacji – min. 600. Weryfikacja na podstawie licznika odsłon/odwiedzin. - Ogłoszeń na tablicach- Weryfikacja na podstawie rejestru udzielonego doradztwa, przy założeniu, że każda osoba korzystająca z doradztwa w biurze LGD zapozna się z zamieszczonymi przed biurem ogłoszeniami. Liczba osób poinformowanych o działalności LGD i wdrażaniu LSR – min. 40 osób.
--------	--	--	--	--	--	--

2020r.	Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych	Animacja grup defaworyzowanych	Grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • warsztaty aktywizujące 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba warsztatów: min. 3 	Włączenie społeczne grup defaworyzowanych - Warsztaty - Liczba osób uczestniczących w 1 warsztacie – min. 10. Weryfikacja na podstawie list obecności.
2020r.	Uzyskiwanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)	Badanie satysfakcji potencjalnych wnioskodawców i osób objętych wsparciem dla grup defaworyzowanych nt. jakości pomocy udzielanej przez LGD	Potencjalni wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • ankieta w wersji elektronicznej rozsyłana na adresy e-mail • ankieta audytoryjna 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba raportów ewaluacyjnych: min. 1 	Lepsze dopasowanie działań komunikacyjnych i środków przekazu do potrzeb lokalnych społeczności - Dane zgromadzone na podstawie ankiet przeprowadzonych na szkoleniach/spotkaniach informacyjnych bądź przesłanych do potencjalnych beneficjentów. Weryfikacja na podstawie liczby uczestników spotkań/szkoleń/rejestru doradztwa (przy założeniu, że 50% badanych udzieli informacji zwrotnej)

Źródło: *Opracowanie własne.*